

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 56

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΜΖ'—ΜΘ'
ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΨΑΛΜΟΝ ΡΗ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετάφρασις-Σχόλια

Γεώργιος ΣΑΡΑΝΤΗΣ Ι. ΣΑΡΑΝΤΟΥ (ΜΖ'-ΜΘ')
θεολόγου - φιλόλογου

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΗΤΣΑΚΟΥ (ΜΘ', ΡΗ')
θεολόγου

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΖ΄ Ψαλμὸν	9 (99) *
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΗ΄ Ψαλμὸν	19 (110)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΘ΄ Ψαλμὸν	52 (145)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΗ΄ Ψαλμὸν	84 (190)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	99

* Οἱ ἐντὸς παραθέσεως ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς σελῶν τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΖ' (47) ΨΑΛΜΟΝ

197 Α Ψαλμὸς ὠδῆς τῶν υἱῶν Κορέ.

Μέγας εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑμνῆται εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας, εἰς τὸ ἕρος τὸ ἅγιον Αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι καλῶς ριζωμένον εἰς τὴν ἀγαλλίασιν ὅλης τῆς γῆς. Ἄλλος λέγει, εἰς καλὸν διακρίτον, εἰς τὴν χάραν ὅλης τῆς γῆς. Ἄλλος λέγει: Εἰς τὴν λαμπρὰν χάραν ὅλης τῆς γῆς, ἢ ὅποια εἶχε προσκεδιασθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅλης τῆς δημιουργίας.

Β Ἐδῶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὴν μάχην φανερώνει. Διότι ὅταν ἐπανήλθον ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν μακροχρόνιον τοὺς αἰχμαλωσίαν, ἀφοῦ ἀνέκτησαν τὴν πατρικὴν γῆν καὶ ἀπέφυγον πολλοὺς πολέμους, μὲ εὐχαριστίας δι' ὅλα πρὸς τὸν αἴτιον ὄλων τῶν ἀγαθῶν, αὐτοὺς τοὺς ὕμνους ψάλλουσι καὶ λέγουσι: Μέγας ὁ Κύριος καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑμνῆται. Τὸ μὲν Μέγας λέγουσι, τὸ πόσον δυνάμει, καθόλου. Διότι κανεὶς δὲν τὸ γκαρρίζει καλῶς. Διὰ τοῦτο καὶ συνέχισε: Καὶ δοξασμένως πάρα πολύ. Διότι δὲν ὑπάρχει τέλος εἰς τὴν μεγαλοσύνην του. **Γ** Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει τοιοῦτοτρόπως ἐρηυνεύεται: Πρέπει αὐτὸν νὰ δοξάζωμεν καὶ νὰ αἰνῶμεν μόνον καὶ τοῦτο νὰ κάκωμεν μὲ κάθε ὑπερβολὴν νὰ αἰνῶμεν δὲ Αὐτὸν καὶ διὰ τὸ ἀπειρον μέγεθος τῆς οὐσίας Του καὶ ἀκατάληπτον καὶ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν προσφορὰν τῶν εὐεργεσιῶν Του πρὸς ἡμᾶς. Διότι ἠθέλησε, ἀλλὰ καὶ ἔφερε εἰς πέρας ὅσα ἠθέλησε. «Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας, εἰς τὸ ἅγιόν Του ἕρος». Τί λέγεις; Ἐκεῖ περιορίζεις τὴν δοξολογίαν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, τοῦ δοξασμένου, εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸ ἕρος; Δὲν λέγω τοῦτο, ἰσχυρίζεται ὁ ψαλμῶδης, ἀλλὰ διότι ἡμεῖς πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὸ καλῶς ἐγνωρίσαμεν. **Η** διὰ τοῦτο εἶπε λοιπὸν τό: **Δ** Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας, ἢ ἐπειδὴ ἠθελε νὰ φανερώσῃ ὅτι μὲ τὰ θαύματα ποῦ ἔγινον εἰς αὐτὴν εδείχθη ἡ μεγαλοσύνη του καὶ ἡ δόξα, διότι πράγματι

τούς αἰχμαλώτους, τούς κατατρεγμένους, τούς περιφρονημένους, αὐτοὺς ποὺ ἐκρατοῦντο ὡς εἰς τάφον μέσα εἰς τὴν ἐχθρικήν χώραν. αὐτοὺς ἠτοίμασε τόσον αἰφνιδίως νὰ ἀναλάβωμαι ὥστε νὰ ὑπεριοχῶσιν τῶν κατακτητῶν καὶ νὰ ἐπανέλθουν καὶ εἰς τὴν πρώτην εὐημερίαν νὰ ἐπιστρέψουν καὶ τὸ παλαιὸν τμήμα τῆς πατρίδος νὰ ἀνακτήσουν. Φανεράνει μὲν λοιπὸν αὐτὸν, λέγει ὁ ψαλμωδός, καὶ τὸ μέγεθος τῶν φαινομένων κτισμάτων. **Ε** Ἄλλὰ ἐπειδὴ οἱ περισσότεροὶ δεδίκνουν παλαιὰ ἀσέητον συμπεριφορὰν, προσθέτει καὶ τὴν γνώσιν ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς καὶ ἀπὸ τὴν νίκην ἐναντίον αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ ὑψώγῃ συνεχῶς τὰ παράδοξα αὐτὰ σύμβολα τῆς νίκης καὶ μὲ τὸ νὰ ἐνεργῇ τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸ καλῦτερον καὶ μὲ τὸ νὰ πραγματοποιῇ τέτοια θαύματα παρ' ἐλπίδα καὶ πρᾶσδοκίαν. Πάλιν δὲ αὐτοῦ ὀνομάζει αὐτὴν χωρὶς νὰ ἀποστερῇ τὰς ἄλλας τῆς προνοίας του, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ δεικνύῃ ὅτι αὐτοὶ ἔχουν κατὰ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμφῶνως πρὸς τοὺς ὄρους τῆς γνώσεως. Διότι ἐκεῖνοι μὲν μόνον ἐπειδὴ ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ αὐτὸν θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομασθοῦν πόλεις Του. Αὐτὴ δὲ ἔνεκα τῆς ἐκδηλώσεως τῆς (μεγάλης) ἀγάπης Του καὶ διότι ἄλλα τὰ θαύματα ἐδῶ γίνονται. **198 Α** Τότε μὲν λοιπὸν ἡ πόλις ἐλέγετο τοῦ Θεοῦ, τώρα δὲ ὄλοι ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ λεγόμεθα. Διότι, λέγει, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν¹ μαζὶ μὲ τὰ θελευρὰ πάθη καὶ τὰς σιχαράς ἐπιθυμίας. Εἶδες ὑπερτονισμὸν ἀρετῆς; Διὰ τοῦτο καὶ ὄρος τοῦ Θεοῦ ἐλέγετο, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐκεῖ ἐλατρεύετο. Μὲ καλὴν ρίζαν εἰς τὴν ἀγαλλίασιν ὅλης τῆς γῆς. Πολλὴ εἶναι ἡ ἀσάφεια αὐτοῦ τοῦ ρητοῦ, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέχης. Διότι εἰς αὐτὸν ποὺ ἀπλοικῶς διαβάσει, πολλὴν ἀπορίαν δημιουργεῖ, αὐτὸς ὅμως ὁ ὁποῖος μὲ ἀκριβείαν αὐτὰ ἐξετάσει, θὰ εὕρῃ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν σειρὰν τῶν νοημάτων ἀκριβῆ. Διότι αὐτὸ ποὺ λέγει τοιοῦτοτρόπως ἐξηγεῖται: Μέγας εἶναι ὁ Κύριος εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μου, **Β** τοποθετῶν σταθερὰ θεμέλια εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον Αὐτοῦ, δηλαδὴ καλῶς ριζῶναι, καλῶς θεμελιῶναι θεμελίαι, καλῶς στερεῶναι αὐτὴν τὴν πόλιν εἰς τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ὅλης τῆς οἰκουμένης. Αὐτὸ μὲ ὑπαινιγμὸν καὶ ἄλλως, εἰς τὴν προσχεδιασμένην λαμπρὰν χαρὰν ὅλης τῆς γῆς, εἶπεν. Διότι στόλιαμα ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ εὐφροσύνην τὴν

1. 1στ. 3, 34.

ἔκανε. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἡ πηγὴ τῆς εὐσεβείας καὶ αἱ ρίζαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς θεογνωσίας ξεκινοῦν. Αὐτὴν λοιπὸν ἡ ὁποία ἦτο τόσον μικρὰ τὴν ἐρρίξωσε καὶ καλῶς τὴν ἐστερέωσε διὰ νὰ ἀποτελῇ τὸν στολισμὸν τῆς οἰκουμένης, τὴν ἀγαλλίασιν, διὰ νὰ χαροποιῇ ὅλην τὴν γῆν. Διότι τὸ διδασκαλεῖον ὅλης τῆς γῆς τὰ Ἱεροσόλυμα ἦσαν καὶ ὅσοι ἠβέλων τὴν χαρὰν νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ νὰ ἀποκοτῶν κάλλος καὶ στολισμὸν, **Γ** ἐδῶ τὰ ἀνογκαῖα ἐμάσθων. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ ἐπιθυμῶν νὰ φανερώσῃ ὄχι ριζῶν εἶπε, ἀλλὰ εὐρίζων. Ἐὰν δὲ αὐτὸ ἐπιθυμῆς καὶ ἀναγωγικῶς νὰ καταλάβῃς, θὰ ἴδῃς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Διότι ἀπὸ ἐδῶ ἐπήγαγεν παντοῦ ἡ ἀγαλλίασις τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ χαρὰ, ἀπὸ ἐδῶ αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, ἀπ' ὅπου οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρμησαν. Διότι ἀπὸ τὴν Σιών θὰ ἐξέλθῃ ὁ νόμος² καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἡ χαρὰ αὐτὴ ἔχει ρίζας ἀθανάτους. Τὰ ὄρη Σιών ἀποτελοῦν τὰ πλεῖρα τοῦ θορρά. **Δ** Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει: Ἄρ Σιών ἱερθῆ σαφῶν. Διὰ ποῖον λόγον, εἰπέ μου, ἀναφέρει τὸν θορρῶν τώρα καὶ ὀποσημειώνει τὴν θέσιν τοῦ τόπου; Ἐπειδὴ ἀπὸ ἐδῶ συνεχῶς ὁ πόλεμος ἦναπτε³ ἐναντίον τους, ὅταν οἱ θάρσαροι ἐπετίθεντο καὶ συνεχῶς οἱ προφῆται αὐτὸ λέγαν, τὸν ἀπὸ θορρᾶ ὀνομάζοντες κίνδυνον καὶ ὡς λέθητα ἀπὸ ἐκεῖ θράζοντα ἀπεικονίζον. Διότι τοιοῦτοτρόπος ἡ χώρα τῶν Περασῶν εὐρίσκεται πρὸς τὴν Παλαιστίνην. Ἐκφράζων λοιπὸν τὴν ἀπορίαν του δι' αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἔχει συμβῆ, τοῦτο προσέθεσε, φανερώνων, ὅτι αὐτὴν ποὺ συνεχῶς ἠνοχλεῖτο ἀπὸ ἐκεῖ, χωρὶς ὄχυρὰ τὴν ἀφῆσες. Ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἔλεγε κανεὶς καὶ περὶ τοῦ σώματος. **Ε** ὅτι τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο μέρος ἔκανε ἰσχυρότερον, αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ἐδῶ μὲ ὑπαινιγμὸν λέγων: Ἀπ' ὅπου γοεραὶ φωναὶ καὶ δάκρυα, ἀπ' ὅπου ἀρχὴ τῶν συμφορῶν ἐπήγαγεν, αὐτὰ τὰ μέρη ἔχουν γέμισαι ἀπὸ ἠδονῆν, αὐτὰ ἔχουν πληρωθῆ ἀπὸ εὐθυμίας. Ἀπ' ὅπου προήρχοντο ἀπειλαὶ καὶ φόβοι καὶ κίνδυνοι ἀπὸ ἐκεῖ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη καὶ κανεὶς πλέον ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς κτίσεως δὲν φοβεῖται τὸ θορειότερον, κανεὶς δὲν τρέμει, κανεὶς δὲν φοβεῖται νὰ κυττάξῃ, **199 Α** ἀλλὰ ὄλοι τὸ ἀτεινίζουν μὲ εὐφροσύνην, ἀφοῦ αὐτὸ ἐρρί-

2. Μτ. 4, 2.

3. Ἱερει. 1, 18.

ζώσας εις τὴν ἡβδαίαν. Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ὁ Θεὸς κάνει αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν Του εἰς τὰ πυργωτὰ οἰκοδομήματα, ὅταν προσφέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἔγκαιρον ὑποστήριξιν Του. Ἄλλος λέγει: "Ἐγινε γνωστός." Ἄλλος λέγει: "Ὁ Θεὸς θά γένη γνωστός εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτῆς ὡς ὀχύρωμα." Ἄλλος λέγει: "Ὁ Θεὸς ἔκανε γνωστὴν τὴν παρουσίαν Του εἰς τὰ πυργωτὰ οἰκοδομήματα, διὰ νὰ ἀποσπασθῇ αὐτὴ τελείως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Διακηρύσσει τὸ ἀξίωμα τῆς, τὸν ἔπαινον, τὸν στέφανον λέγων: Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ἐπειτα παρουσιάζων πῶς εἶναι ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, συμπληρῶναι: Εἰς τὰ πυργωτὰ οἰκοδομήματα αὐτῆς κάνει γνωστὴν τὴν παρουσίαν Του, φανερώων τὴν πολλὴν πρόνοιαν, **Β** διότι ἄλην ἐξ ὀλοκλήρου τὴν διασώζει φροντίζων ὄχι μόνον δι' ὀλοκλήρον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε μίαν οἰκίαν μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς φροντίδος του. Διότι εἰς ἡμᾶς καὶ χωρὶς αὐτῆν εἶναι γνώριμος, εἰς τοὺς ἐχθρούς ὅμως καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἔδειξε τὴν δύναμιν Του. Διότι ἐπὶ Ἐζεκιίου,⁴ ὅταν νέφος θαρβάρων ἔκανε ἐπίθεσιν καὶ περιεκύκλωσαν ὀλοκλήρον αὐτὴν ἀκριβῶς ὡς δίκτυον, ἀπεμακρύνθησαν, ἀφ' ἧσαν νεκροὺς τὸ περισσώτερον τμήμα τοῦ στρατοῦ τους. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ πολλὰς φορές εἰς αὐτὴν ἀφ' οὗ εἰσῆλθον, ἔφυγον ντροπιασμένοι. Ὅλα δὲ αὐτὰ μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ κατωρθώθησαν, λέγει ὁ ψαλμωδῆς, καὶ λαμπρὰν αὐτὴν κατέστησαν. **Γ** Ὅχι δὲ διότι εἶναι λαμπρὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι ἔγινε τόσον λαμπρὰ, διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ ἔγινε μεγάλη. Διότι νῆα, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνεκεντρώθησαν εἰς κοινὸν στρατόπεδον, ἐφθασαν εἰς τὰ σύνορα τῆς μὲ τὸν αὐτὸν κατακτητικὸν σκοπὸν. Ἄλλος λέγει: Νῆα οἱ βασιλεῖς παρετάχθησαν ἔτοιμοι διὰ μάχην. Αὐτοὶ ἐπειδὴ εἶδον, ὅτι ἦσαν εἰς ταιαύτην κατάστασιν ἐτοιμότητος, ἐθαύμασαν, ἐταράχθησαν, ἐκλονίσθησαν. Τρόμος κατέλαβε αὐτούς. Ἐκεῖ ὠδίνες τρόμου κατέλαβον τοὺς ἐχθρούς ὡς αἱ ὠδίνες τῆς γυναίκος ποὺ εἶναι ἔτοιμη νὰ γενήσῃ, ὅμοια μὲ σφοδρὸν ἄνεμον. Ἄλλος λέγει: Μὲ δυνατόν ἄνεμον. Ἄλλος λέγει: Μὲ καύσανα θά συντρίψῃ τὰ πλοῖα θαρσεῖς.⁵ Ἄλλος: Θά θά κατασυντρίψῃ. Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει: Θαρσεῖς. Ἐδῶ

4. Δ' Βασίλ. 19.

5. Πόλις ἡ περιαχὴ συγγένεις μηχανοκίνητην ὑπὸ τῆς Βιβλίου, πρὸς Διομήδ τῶν Ἑβραίων ἔθνους ἐπινοημένη.

πόλεμον διηγείται σκληρὸν καὶ καλῶς προητοιασμένον ἀπὸ παντοῦ καὶ νίκην λαμπροτέραν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἶπε διὰ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὴν καὶ πολλὴν φροντίδα δεικνύει, **Δ** ἀποδεικνύει, λοιπόν, καὶ πῶς ἐνδιαφέρετο. Διότι, μολονότι μύρια ἔθνη ἐπετέθησαν (τοῦτο λοιπὸν φανερώνει διὰ τοῦ πληθους τῶν βασιλέων), καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐπετέθησαν, ἀλλὰ ἐπετέθησαν καλῶς οὐγκροτημένα καὶ συντεταγμένα, τόσον θαυμαστά γεγονότα συνέθησαν, ὥστε ἀφ' οὗ γίνον θαυμαστά παραδόξων γεγονότων, νὰ ἀπέλθουν νικημένοι. Διότι ταιαύτην τροπὴν ἐλάμβανε ὁ πόλεμος, ὥστε ἀφ' οὗ καταληφθῶν ἀπὸ δειλίαν καὶ φρίκην οἱ ἐχθροὶ, νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Καὶ μὲ πολλὴν ἀγωνίαν ἐπίθον μακρὰν τρομαγμένοι, οἱ πολλοὶ φοβηθέντες τοὺς ὀλίγους, οἱ καλῶς συντεταγμένοι τοὺς διεσκορπισμένους καὶ καθόλου καλύτερον ἀπὸ τὴν γυναῖκα ποὺ εἶναι κατελιγμένη ἀπὸ τὰς ὠδίνας τοῦ τοκετοῦ δὲν συμπεριφέροντο. Λοιπὸν, **Ε** εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ πόλεμος ὄχι μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ἤρχετο εἰς αἴσιον πέρας, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἦτο ὁ στρατηγὸς τῆς μάχης καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον τὸ φρόνημά τους κατέβαλε, ἀλλὰ καὶ τὰ λογικὰ τους ἐσάλπιε καὶ ὠδίνας εἰς αὐτοὺς ἐπέβαλε καὶ κάποιον ἀειπατον φόβον εἰς αὐτοὺς προέξενε. Καὶ τὸ ἴδιον συνέθη, ὅπως ἔδω εἰς ναυτικὸν στόλον πολλόν, συγκεντρωμένον διὰ μάχην, ἄνεμος δυνατός ἀφ' οὗ ἔπνευ, συνέτριψε ὅλα τὰ πλοῖα καὶ ἐθύθισε τὰς τοιήρεις καὶ πολλὴν μαζὶ ταραχὴν προέξενε. ²⁰⁰ **Α** Ἐδῶ, λοιπόν, διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου καὶ τὸ εὐκολὸν τῆς νίκης μου φαίνεται ὅτι παρουσιάζει καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ταραχὴν, διότι ἀφ' οὗ μετεχειρίσθησαν ναυτικὸν στόλον καὶ αὐτοὶ ἀφ' οὗ ἐφθασαν ἀπὸ κάποιον μακρὸν καὶ ξένον χώραν, ὡσάν ἀπὸ κάποιον δυνατόν ἄνεμον, ὅλοι ἐθάθησαν ἕνεκα τῆς ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο φανερώων καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τὸν ὅποιον ἦλθον, προσέθεσε τὸ Θαρσεῖς. Διότι τοιοῦτρόπως καὶ ὁ Ἑβραῖος ἐφανέρωσε διὰ τῆς λέξεως, τὴν ὅποιαν καὶ ἐπαρουσιάσαμεν πρὸς χάριν σας διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ρητοῦ. Ἡ τοῦτο εἶναι, λοιπόν, δυνατόν νὰ εἶπω ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον προηγουμένως εἶπον, ὅτι ὅπως ἀκριβῶς τὰ πλοῖα θαρσεῖς, ἄνεμος δυνατός ἀφ' οὗ ἔπνευσε, τὰ συνέτριψε πολλάκις, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θεθαίως ἐκείνη τὰ πλήθη συνετάραξεν ὁ Θεός. **Β** Ὅπως ἀκριβῶς ἠκούσαμεν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἶδομεν

εις την πόλιν του Κυρίου τῶν δυνάμεων, εις την πόλιν του Θεοῦ μας. Είδες πῶς τὸ προηγούμενον ἐξηγείται, τὸ εὐριζῶν; Διότι δὲν εἶπε, εὐριζώσας, ἀλλὰ, εὐριζῶν, δηλαδή διαρκῶς προθλέπων, διαρκῶς φροντίζων, διαρκῶς περιτειχίζων (τὴν Ἱερουσαλήμ). Διότι, ἀφοῦ ἀνεφερε τὰ τότε συμβάντα, εις τὰς παλαιὰς διηγήσεις ἐπαναφέρει τὸν λόγον, ἀποδεικνύων ὅτι αὐτὰ εἶναι συγγενή ἐκείνων. Διότι ὅσα εἶδομεν, λέγει, μὲ τὰ λόγια, αὐτὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἔχομεν διαπιστώσει (ὅτι πραγματοποιοῦνται) μὲ τὰς νίκας, μὲ τὰς σημαίας τῆς νίκης τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν κηδεμονίαν, μὲ τὰ παράδοξα θαύματα. Διότι δὲν ἔπαυσε ὁ Θεὸς πάντοτε αὐτὰ νὰ κατεργάζεται. Ὡστε ἰδικόν του ἔργον C εἶναι νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ὁδηγῇ πρὸς τὴν θεογνωσίαν. Καὶ καλῶς ἀνέφερε ὁ προφήτης ὅσα πρὸ πολλοῦ χρόνου συνέθεσαν. Διότι ἔπρεπε καὶ ἀπὸ τὰς παλαιὰς διηγήσεις καὶ ἀπὸ τὰ νέα ἔργα νὰ ἐκπαιδεύωνται (οἱ ἄνθρωποι) ὥστε οἱ πῶς δύσπιστοι εἰς αὐτὰν, ἀπὸ αὐτὰ πού συμβαίνουν καὶ ἀπ' ὅσα ἤδη ἔχουν συμβῆ καὶ διπλοῦν κέρδος νὰ ἀφελθούν καὶ ἡ ἀκοή αὐτοῦ νὰ δοθῆται ἐντὶ τῆς δράσεως. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐλάσθε μεν πείρον, Θεέ μας, ὅτι τὸ ἔλεός σου προσφέρεται πρὸς τὸν λαόν σου. D Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει, Ἠλαχάχ δεμμηνοῦ. Ἀνάλογος πρὸς τὸ δνομά σου Θεέ μας, καὶ ἡ δοξολογία σου εἶναι εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Ἐπειδὴ εἶπε ὁ ψαλμωδός, ὅσα ἤκούσαμεν, αὐτὰ καὶ εἶδομεν, λέγει καὶ τί ἤκουσε καὶ τί εἶδε. Τί λοιπὸν ἤκουσε καὶ τί εἶδε; Ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἰσχυροτέραν καὶ ἀσάλευτον τὴν πόλιν δημιουργεῖ. Τοῦτο λοιπὸν εἰς αὐτὴν εἶναι θεμέλιον, τοῦτο ἰσχύς, αὐτὸ τὴν κάνει χωρὶς ἀχυρά, ὅχι ἀνθρωπίνῃ συμμαχίᾳ καὶ βοήθειᾳ οὔτε ἡ δύναμις τῶν ὀπλῶν, οὔτε οἱ πύργοι καὶ τὰ τεῖχη· ἀλλὰ τί; Ὁ Θεὸς αὐτὴν ἀπὸ παντοῦ προφυλάσσει. E Διότι τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἔπρεπε αὐτοῦ νὰ ἐκπαιδεύῃ καὶ εἰς αὐτὸ ὁ προφήτης διαρκῶς ἐλάκει τὴν προσοχὴν των. Ἐγνωρίσαμεν ἄκ πείρας, Θεέ μας, ὅτι τὸ ἔλεός σου διαγέεται ἀνάμεσα εἰς τὸν λαόν σου. Τί σημαίνει ὑπελάθεομεν; Ἠπίσαμεν, μὲ προσδοκίον ἀνεμένομεν, ἐγνωρίσαμεν τὴν φιλανθρωπίαν σου. Διότι ἐπειδὴ εἶπε, ἐθεμελίωσε, ἐρρίωσε, περιετείχισε, ἀποδεικνύων 201 A ὅτι ἡ τῶσον μεγάλη πρόνοια ὅχι κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν πού τὴν λαμβάνουν, προσφέρεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ πού τὴν προσφέρει, καὶ συγχρόνως ἐπειδὴ ἤθελε τὴν ἀ-

λαζόνιαν των νὰ περιορίσῃ, τοιοῦτοτρόπος ἀμίλησε, τοῦτο ἐδῶ μόνον λέγων τοῦ ἐλέους σου ἀπόρροια εἶναι αὐτὰ τὰ κατορθώματα, τῆς δόξης σου καὶ τῆς ἀγαθωσύνης σου. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε. Ἀνάλογος πρὸς τὸ δνομά σου εἶναι καὶ ἡ δοξολογία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡ δοξολογία σου, λέγει, τῶσον μεγάλη καὶ θαυμαστά κατορθώματα πραγματοποιεῖ, τῶσον ὑψηλὰ καὶ ἔνδοξα. Διότι δὲν ἐδείξεις τὴν φροντίδα σου ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν πού εὐηργετοῦντο, ἀλλὰ ἀνάλογον πρὸς τὴν μεγαλωσύνην σου. B Ἡ δοξολογία λοιπὸν, δηλαδή ὁ ἐπαινος ἀπὸ τὰ ἔργα σου, ἐξακουστά ἔκανε τὰ κατορθώματά σου. Διότι ἐπραγματοποιούντο μὲν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἔνεκα ὁμοῦ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ ὄγκου τους, κατελάμβανον αὐτὰ τὰ ἀκροαῖα μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ οἱ μακρὰν εὐρισκόμενοι ἔλα τὰ ἐμάθανον. Ἀὐτὰ λοιπὸν θεσπάζων πού ἔγινον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ Ἱερουσαλίαν πόρνη· ἀκριθέστερον τὰ ἐγνώριζεν ἀπὸ τοὺς παρόντας. Πάλιν τὰ συμβάντα εἰς τὴν Παλαιστίνην διεκλήρυντον καὶ ὅσοι κατῴκουν εἰς τὴν χώραν τῶν Περσῶν· ὅσα δὲ συνέβαινον εἰς αὐτὴν τὴν Περσικὴν γῆν ὅσοι ἦσαν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, πάλιν τὰ ἐγνώριζον. Διὰ τοῦτο ὡς γνωστὸν καὶ ὁ βασιλεὺς διὰ ἐπιστολῶν ἐπέπελε εἰδήσεις παντοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην. C διακλήρυσσον τὰ συμβάντα εἰς τὴν κόσμον τοῦ πυρός, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀφοῦ εἶπε· ἡ δοξολογία σου φθάνει εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, προσέθεσε· Ἡ δεξιὰ σου χερὶ εἶναι πλήρης δικαιοσύνης. Πράγμα τὸ ὅποιον μὲν θεσπάζων εἶναι συνήθειά του συνεχῶς νὰ κἀνῃ, ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἀποδίδῃ ὁ ψαλμωδός, τὰς αὐτὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν φύσιν του, τοῦτο καὶ κατὰ τὴν παρούσαν περίστασιν κἀνει· ὅχι διὰ νὰ τὰ κατανοήσαμεν ἀφοῦ γίνουν καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἀπογίνουσι, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀσθενεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ γλῶσσᾳ, πρέπει νὰ προσθήσῃ εἰς τὸν ἀνθρώπινον λόγον κάποιαν θεοπρεπῆ ἔννοιαν. Αὐτὰ λοιπὸν πού προσιδιάζουσι εἰς τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ λέγει, τὰ ὅποια εἶναι συνηγουμένα μὲ τὴν οὐσίαν του. D Ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ; Ἡ δεξιὰ σου, λέγει, εἶναι πλήρης δικαιοσύ-

6. Πόρνη, κἀποικὸς τῆς Ἱερουσαλῆ φιλῶξενήσασα τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ναοῦ, διὰ τοῦτο σαθεῖσα πρὸ τῆς κατατροφῆς τῆς Ἱερουσαλῆ (Πισ. Ναυθ 2).

7. Δαν. 3, 4-6.

νης. Ἀποδεικνύει δηλαδή, ὅτι ὅσα γίνονται δὲν εἶναι ἀνάλογα τῆς ἀξίας τῶν εὐεργετούμενων, ἀλλὰ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ, ἐπεὶ αὐτὴ ἡ οὐσία του χαίρεται μὲ τὴν δικαιοσύνην, εὐφραίνεται μὲ τὴν φιλανθρωπίαν. Αὐτὸ εἶναι ἔργον του, αὐτὸ συνήθειά του καὶ διὰ τοῦτο τόση πολλὴ εὐεργεσία ἀπελάμβανον. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἰδιότης τῆς φωτιᾶς εἶναι νὰ θερμαίνῃ καὶ τοῦ ἡλίου νὰ φωτίζῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θεθαίως καὶ τὸ νὰ εὐεργετῇ αὐτός, "Ὅχι δὲ τόσον, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον. Διὰ τοῦτο καὶ τοιοῦτοτρόπως εἶπε. "Ἡ δεξιὰ σου εἶναι πλήρης δικαιοσύνης, ἐπεὶ ἠθέλε νὰ δηλώσῃ τὸ ἄφθονον καὶ τὸ συνημιμένον μὲ τὴν οὐσίαν του. **Ε** "Ἄς εὐφρανθῇ τὸ ἔθνος Σιών καὶ ἄς σκιρτήσῃ ἀπὸ ἀγαλλίαςιν αἱ θυγατέρες (πόλεις) τῆς Ἰουδαίας διὰ τὰς δικαίας κρίσεις σου, Κύριε. "Ἄλλος λέγει διὰ τὰς κρίσεις σου. Περιτριγυρίσατε τὴν Σιών καὶ συγκεντρώσατε προσεκτικῶς τὸ θέμμα σας περὶ αὐτῆς. "Ἄλλος, ἔλθετε γύρω ἀπ' αὐτήν. Ἐξετάσατε ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς πύργους τῆς. "Ἄλλος, ἀπειρηθήσατε τοὺς πύργους τῆς. "Ἄλλος, ἐπαινεῖσατε. Συγκεντρώσατε τὸν νοῦν σας εἰς τὴν δυνάμειν τῆς. "Ἄλλος, εἰς τὸν περίβολόν τῆς. "Ἄλλος εἰς τὴν εὐπορίαν τῆς. Καὶ διαμοιρασθήτε διὰ νὰ ἐξετάσῃτε τοὺς πύργους τῆς. "Ἄλλος καταμετρήσατε τὰ ἀνάκτορά τῆς. Διὰ νὰ τὰ διηγῆθῃτε εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν. "Ἄλλος εἰς τὴν γενεάν τὴν μεταγενεστέραν.⁸ Διότι αὐτὸς ὁ Θεὸς μας ζῆ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Αὐτὸς θὰ μᾶς διαποιμάνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας. Τὸ διατὶ τέλος πάντων αὐτὰς τὰς διαταγὰς θίδει, νὰ περιέλθωμεν τὴν πόλιν, νὰ ἀπειρηθῶμεν τοὺς πύργους, νὰ προσέχωμεν τὰ οἰκοδομημὰτά τῆς, νὰ ἀναλογισθῶμεν τὴν μεγαλοπρέπειάν τῆς, τοὺς περίβολους καὶ τὰ τεῖχη τῆς νὰ ἐξετάζωμεν προσεκτικῶς, νὰ καταμετρώμεν τὰς οἰκίας τῆς καὶ τὰ ἀνάκτορά τῆς, δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ἰδικῆς μας ἐρμηνείας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λόγος θίδει σαφῆ ἐρμηνείαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἀφοῦ αὐτὰ εἶπε, καὶ τὴν αἰτίαν ἀμέσως προσέθεσε. Ποίαν λοιπόν; Διὰ νὰ τὰ διηγῆθῃτε, λέγει, εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν. Αὐτὸ δὲ πού λέγει ἔτσι περίπου ἐξηγεῖται: Γεμίσατε ἀπὸ ἡδονῆν, χαρῆν, σκιρτήσατε. Ἀλλὰ ὄχι ἐπιπολαίως, οὔτε κατὰ τύχην, ἀλλὰ μὲ ἀκριβείαν μάθετε καλὰ τὴν ἰσχύν τῆς. **Β** Διότι ὅταν εἶχε γίνῃ ἐρείπια, ὅταν σύρριζα κατεστράφη καὶ τὸ ἔδαφος τῆς σχεδὸν τελείως ἐγάθη καὶ ἀπέκλεισαν οἱ ἐχθροὶ τὴν μεταβολὴν τῆς πρὸς τὸ καλῦτερον,

καθὼς λέγουσιν: «Ἐπρὸς ἔγινον τὰ ὄσα μᾶς ἐφωνάζομεν μὲ δυνάμει, ἐξανόμεθα» καὶ δὲν ἠλπίζον ὅτι θὰ τὴν ἀνακτῆσιν. "Ὅμως τὴν ἀνέκτησαν καὶ ὄχι τέτοιαν ὅπως τὴν ἀνέκτησαν, ἀλλὰ πολὺ καλυτέραν καὶ λαμπρότεραν καὶ πλέον δυναστήν καὶ μεγαλυτέραν καὶ εὐπορωτέραν καὶ δυνατωτέραν καὶ εὐρυτέραν ὡς πρὸς τὰς οἰκοδομὰς τῆς, ὡς πρὸς τὰ τρώματά τῆς, ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν τῆς δυνάμειν, ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν ὄλων τῶν ὑπαρχόντων τῆς. Διότι θὰ εἶναι, λέγει, **Γ** ἡ τελευταία δόξα αὐτοῦ τοῦ οἴκου⁹ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Παρασκινεῖ τὸν λαὸν καὶ μόνον αὐτὰ πού δὲν λέγει: Νὰ ἡ πόλις αὐτῆ, πού εἶχε χάσει τὸ θάρρος τῆς, ἡ ἀηλιτισμένη, αὐτῆ πού ἦτο ἐρείπια, πῶς ἀνέκτησε λαμπρότεραν μορφήν; Αὐτὰ, λοιπόν, μάθετε καλῶς, τὴν ἀνοικοδομήσιν αὐτῆς, τὴν λαμπρότητα, τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὥστε ἀπὸ ἐδῶ ἀφοῦ μάθετε τοῦ Θεοῦ τὴν δυνάμειν, πῶς τὴν ἀηλιτισμένην χώραν ἔκανε μεγαλυτέραν, νὰ διηγῆσθε εἰς τὰ ἔγγονιά σας τὴν δυνάμειν τοῦ Θεοῦ, τὴν βίαιαν τῆς φροντίδος του. Διότι πάντοτε ἔμενε ὁ σταθερὸς μας κηδεμὼν καὶ προϊστάμενος καὶ ποιμὴν. Διότι αὐτὰ αἱ διηγήσεις θὰ ἀποτελέσῃσιν διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ὑπόθεσιν φιλοσοφίας καὶ ἀφορμὴν ἀκριβοστάτης θεογνωσίας καὶ φροντίδος ἀρετῆς. **Δ** Διὰ τοῦτο αὐτὴν διατάζει νὰ περιέλθωμεν, διὰ νὰ γίνωμεν ἀκριβεῖς διδάσκαλοι τῶν ἐγγόνων των.

Διὰ τοῦτο λοιπόν καὶ ἡμεῖς πάντοτε καὶ διαρκῶς αὐτὰ στοχαζόμενοι, ὡς ἔχωμεν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν πόλιν μας Ἱερουσαλήμ, ἐπαναφέροντες εἰς τὴν φαντασίαν μας πάντοτε τὰ κάλλη αὐτῆς, ἡ ὅποια εἶναι μητρόπολις τοῦ βασιλείως τῶν αἰῶνων, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκονται τὰ πνεύματα τῶν δικαίων, οἱ χοροὶ τῶν πατριαρχῶν, τῶν ἀποστόλων καὶ ὄλων τῶν ἁγίων¹⁰ ὅπου τὰ πάντα εὐρίσκονται εἰς κατῶστασιν εἰρήνης καὶ δὲν παρέρχονται ὅπου ὑπάρχουν ἄφθαρτα καὶ ἀθάτα κάλλη, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ κληρονομήσωμεν μόνον αὐτοί. **Ε** οἱ ὅποιοι ἀπέκτησαν παντελῆ λήθην τῶν φθαρτῶν αὐτῶν καὶ προσκαίρων βιοτικῶν φροντίδων, ἐνωθὸ τοῦ πλοῦτου, τῆς τρυφῆς καὶ τῶν ἐπιβλαβῶν ἡδονῶν πού προέρχονται ἐκ τοῦ διαβόλου. Τὴν δὲ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μας καὶ

8. Ἰακωβῆλ 37, 11.

9. Ἄγγελοι 2, 3.

τὴν φιλοξενίαν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην καθημερινῶς ἀξάνοντες, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πληθόν 203 Α καὶ τὴν ἀπὸ θάθους καρδίας συγχώρησιν πρὸς ἐκεῖνον ποῦ μᾶς ἔχει λυπήσει ἅς καλλιεργήσωμεν, διὰ τὰ γινώμεν τοιουτοτρόπως κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ζῶντες καλῶς καὶ θεαρέστως μετὰ τὸν Χριστόν, τὸν Κύριόν μας, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΗ' (48) ΨΑΛΜΟΝ

Εἰς τὸ τέλος: Ψ α λ μ ο ς τ ῶ ν υ ἰ ῶ ν Κο ρ ε.
"Ἄλλος τὸν ὀνομάζει ἐπὶ ν ἰ κ ἰ ο ν».

Ἀκούσατε αὐτὰ πάντα τὰ ἔθνη. Ἄλλος λέγει: Ἀκούσατε τοῦτο. Β Βάλετέ τα εἰς τὰ αὐτιά σας ὄλοι, ὅσοι κατοικεῖτε εἰς τὴν οἰκουμένην. Ἄλλος: Εἰς τὴν κάθοδον εἰς τὰ θάθη τῆς γῆς. Ἄλλος λέγει: Εἰς τὴν κατάδυσιν. Ὁ Ἑβραῖος λέγει: Ὁδὸ. Τόσον οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλος: Καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὰ τέκνα κάθε ἀνθρώπου. Ὅλοι μαζί, πλοῦσιοι καὶ πένητες. Ἄλλος λέγει: Ὅλοι μαζί.

Μερικὰ σπουδαῖα καὶ ἀνέκφραστα πρόκειται τώρα νὰ μᾶς εἴπῃ ὁ προφήτης. Διότι δὲν θὰ ἐκάλει εἰς ἀκρόασιν ὄλους τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς εὐρισκομένους ἀνθρώπους, οὔτε θὰ ἐγκαθίδρυε τὸ θέατρον τῆς οἰκουμένης. Ἐάν κάτι σπουδαῖον καὶ λοιπὸν καὶ ἄξιον πρὸς τὸ μέγεθος τῆς συναθροίσεως δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ. Διότι καθόλου δὲν ἠμελεῖ προφητεύων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν Παλαιστίνην, ἀλλ' ὡσὰν ἀκριθῶς κάποιος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς πρὸς ὀλόκληρον τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπευθύνει τὸν λόγον. Διότι ὁ μὲν Μωσαϊκὸς νόμος εἰς μίαν γωνίαν τῆς οἰκουμένης ἐπαιδαγωγεῖ τὸ ἔθνος. Ὁ λόγος ὁμοῦ τοῦ κηρύγματος εἰς ὀλόκληρον τὴν γῆν διεχέετο καὶ διεδίδετο ἀφοῦ περιέλαβεν τὴν ἕκτασιν γῆς, ὅσην καὶ ὁ ἥλιος καταλαμβάνει. Διότι ἐκεῖνα μὲν παιδαγωγία κάπως ἦσαν καὶ εἰσαγωγή καὶ ἐξυμνήσεις καταδίκης καὶ θανάτου. Αὐτὰ δὲ χάρις καὶ εἰρήνη. Δ' Ἐπειδὴ λοιπὸν ὄλον τὸ γένος εἰς ἀκρόασιν προσέκαλεσε, ἔμπρὸς λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἅς φθάσωμεν καὶ ἅς ἴδωμεν τί θέλει ὁ ψαλμοδὸς νὰ μᾶς εἴπῃ, ὁ κοινὸς κυβερνήτης τοῦ γένους μας. Καὶ ἂν εἶναι μερικοὶ θάρσαροι καὶ ἂν εἶναι σοφοί, καὶ ἂν εἶναι ἀπλοῖκοι, διατάξεις καὶ αὐτοὶ νὰ φθάσουν; Ναὶ λέγει. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπεν: Ὅλα τὰ ἔθνη. Καὶ πάλιν συνέχισε λέγων: Καὶ οἱ ἐντόπιοι καὶ ὄλοι οἱ ἀνθρώποι, τὴν ἀνθρωπότητα ὄλην ὀνομάζων. Τόσον σπουδαῖα εἶναι ἡ

διδασκαλία! Πόσον είναι πρὸς ἄλλους ἀφιλόδοξα καὶ ἀφέλιμος. **Ε** Διὰ τοῦτο λοιπὸν θεοβαίως ὄχι ἀπλοϊκῶς μόνον καλεῖ ἄλλους γενικῶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλὴν σπουδὴν καὶ ἀκριβείαν προτρέπει νὰ προσέχουν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι δὲν εἶπε: Ἀκούσατε μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἔθνη, ἀλλὰ καὶ θάλατε εἰς τὰ αὐτὰ σας. Τὸ δὲ νὰ θάλατε εἰς τὰ αὐτὰ σας, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει παρὰ τὸ νὰ ἀκούσατε. **204** **Α** μετὰ σπουδὴν καὶ μετὰ συγκειτρομένην ἄληθινὴν διάνοιαν. Διότι τὸ νὰ θάλατε εἰς τὰ αὐτὰ σας, λέγεται κυρίως, ὅταν κάποιος σκεπτικῶς πλησιάζων τὸ αὐτὸν τοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἄλλου, συγκειτρονῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ ἐκεῖνον προτρέπει νὰ προσέχη εἰς τὰ λεγόμενα. Βάλετε εἰς τὰ αὐτὰ σας ἄλλοι οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Καὶ ἐάν μερικοὶ δὲν συγκαταλέγονται εἰς τὰ ἔθνη ἀλλὰ εἶναι μιγάδες ἢ νομάδες διωπαρμένοι καὶ αὐτοὺς προσκαλῶ εἰς τὴν ἀκρόασιν. Καὶ παρατήρησε τὴν σύνεσιν τοῦ ψαλμοῦ πού δημηγορεῖ. Κατὰ πρῶτον διηγείρε τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐτοιμοὺς τοὺς ἔκανε διὰ τὴν ἀκρόασιν, διότι ἄλλους μαζί ἐκάλεσε. Ἐπειτα, ἀφοῦ τοὺς προσεκάλεσε, μετράζει τὴν ἀλαζονίαν των. **Β** διὰ νὰ μὴ φθάσουν εἰς παραφροσύνην ἕνεκα τοῦ πλήθους. Διότι τοιαύτων ἀκροατῶν κατ' ἐξοχὴν ὑπάρχει ἀνάγκη, οἱ ὅποιοι νὰ εἶναι συντετριμμένοι καὶ ταπεινωμένοι καὶ ἀπηλλαγμένοι παραφροσύνης καὶ ὑπερηφίας, ὅταν πρόκηται νὰ ὁμιλῇ κανεὶς φιλοσοφικοὺς λόγους. Πῶς λοιπὸν ἐταπεινώσε τὴν διάνοιαν; Ἀφοῦ τοὺς ὑπενθύμιασε τὴν φύσιν των. Διότι, ὅταν, εἶπε, ἔθνη, προσέθεσε: Καὶ οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ κάτοικοι ἄλλης τῆς γῆς. Ἀνέφερε τὴν οὐσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ ἀρχὴ τῆς γεννήσεώς μας, ὑπενθύμιασε τὴν κοινὴν ἄνωγαν μας μητέρα. Καὶ διὰ τοῦτον λόγον εἶπεν: Οἱ κάτοικοι ἄλλης τῆς γῆς; Ἐπειδὴ εἶπε, ἐντόπιοι, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ κανεὶς, συμφώνως πρὸς τὰς διδασκαλίας τῶν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας μυθολόγων, **Γ** ὅτι ἀπὸ τῆς γῆς ἐξ ἀρχῆς ἐβλάστησαν οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἀκριβῶς μερικοὶ μετὰ μύθους ἐδίδαξαν, παρουσιάζοντας μερικοὺς πού ἐγεννήθησαν ἐκ σπέρων, διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: Οἱ κάτοικοι ἄλλης τῆς γῆς. Διότι πατέρες σας εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἀρχὴ δὲ τῆς γεννήσεως εἰς σὰς καὶ εἰς ἐκείνους ἡ γῆ. Διατί λοιπὸν ὑπερηφανεύεσαι σὺ πού εἶσαι χῶμα καὶ σάχη; Ἀναλογίσου τὴν μητέρα σου καὶ μετρίασε τὴν ἀλαζονίαν σου· καταπάτησον τὸ (ὕψιλον) φρόνημα ἀναλογίσου ὅτι γῆ εἶσαι καὶ εἰς τὴν γῆν

θὰ ἐπιστρέψῃς καὶ κάθε παραφροσύνην ἐκδιώξῃς. Διότι τοιοῦτου ἀκροατοῦ ἔχω ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο σὲ ταπεινώνω διὰ νὰ σὲ καταστήσω **Δ** κατάλληλον διὰ τὴν ὑπόδειξιν τῶν λεγόμενων. Μαζὶ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχός. Πῶς τὴν εὐγένειαν τῆς Ἐκκλησίας; Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι εὐγένεια, ὅταν δὲν ἐμποδίσῃ τὸν ἀκροατὴν ἀναλόγως τῶν ἀξιομάτων του ἀλλὰ ἐξ Ἰσοῦ ἄληθινὴν διδασκαλίαν διαχέῃ καὶ εἰς τὸν πλούσιον καὶ εἰς τὸν πτωχόν κοινὴν προσφέρει τὴν τράπεζαν τῆς διδασκαλίας; Διότι, ὅταν εἶπε ὁ ψαλμογράφος ὅτι ἄλλοι εἶναι ἡνωμένοι, ὅτι εἶναι ἐντόπιοι καὶ ἄνθρωποι εἰς ἄληθινὴν τὴν γῆν, τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπέδειξε. Καὶ τότε παρουσιάζων, ὅτι εἶναι ἀνωμαλία ἢ φαινομενικὴ διαφορά ἢ προερχομένη ἀπὸ τὰ θεωτικὰ πράγματα καὶ αὐτὴν μετὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποβάλλει, ἀπὸ κοινοῦ ἄλλους προσκαλῶ **Ε** (ἐφ' ὅσον κοινὴ εἶναι ἡ φύσις μας), ἄλλους μαζί προσκαλῶ. Διότι κοινὴ πόλις μας εἶναι ἡ οἰκουμένη. Ἀλλὰ σὲς ἐπεινοήσατε κάποιαν διαφορὰν μετὰ ἀφορμὴν τὸν πλοῦτον ἢ τὴν πένταν καὶ ἀνωμαλίαν ἐδημιουργήσατε. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν πάλιν ἀποβάλλω χωρὶς νὰ πλησιάζω μὲν τοὺς πλουσίους μετὰ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, τοὺς πτωχοὺς δὲ ἐξευτελίζων, οὔτε τοὺς πτωχοὺς μὲν προσκαλῶ, τοὺς πλουσίους δὲ περιφρονῶν ἀλλὰ καὶ τοὺς καὶ ἐκείνους καὶ ὄχι ἀπλῶς τοὺς καὶ ἐκείνους, τοὺς δὲ δευτέρους **205** **Α** ἢ τοὺς μὲν δευτέρους, τοὺς δὲ πρῶτους ἀλλὰ ἄλλους μαζί. Κοινὴ ἡ συνέθροισις¹ ὡς εἶναι, κοινὸς ὁ λόγος καὶ κοινὴ ἡ ἀκρόασις. Καὶ ἂν πλούσιος εἶσαι, ἀπὸ τὸν αὐτὸν πλὴν ἐδημιουργήθῃς, τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσόδου εἰς τὴν ζωὴν εἶδες μετὰ τὸν πένταν, τὴν ἴδιαν γέννησιν. Καὶ σὺ τέκνον κάποιου ἀνθρώπου, καὶ ἐκεῖνος.

² Ὅταν λοιπὸν τὰ σπουδαῖα καὶ βασικά σημεῖα τῆς ζωῆς εἶναι εἰς σὰς ἴσα καὶ ὁμοια εἰς τὴν τιμὴν, διατί διὰ σκίας καὶ διὰ ὄνειρα ἐπιτρέπεις εἰς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ὑπερηφανεύεται διαχωρίζων τὰ κοινὰ ἀπὸ τὰ ἀνάξια λόγου; Κοινὰ εἶναι αἱ ἰδιότητες τῆς φύσεώς μας, κοινὸς ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως, τῆς συγγενείας. Τί λοιπὸν, τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν θεωρεῖς ὡς ἀφορμὴν διακρίσεως; Δὲν τὸ ἀνάξιομα. Διὰ τοῦτο σὲ προσκαλῶ μαζί μετὰ τὸν πένταν λέγων: **Β** Μαζὶ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχός. Δι-

1. Γεν. 3, 19.
2. Πράξ. 17, 26.

ὅτι εἰς μὲν ἄλλας περιπτώσεις δὲν εἶναι δυνατόν νά ἴδῃ κανεῖς μαζί πλούσιον καὶ πτωχόν οὔτε εἰς τὰ δικαστήρια, οὔτε εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλὰς, οὔτε εἰς τὰς ἀγορὰς, οὔτε εἰς τὰ τραπέζια ἄλλὰ τὸν μὲν ἕνα θλίπεις νά τιμᾶται, τὸν δὲ ἄλλον νά περιφρονῆται. Τὸν μὲν ἕνα μὲ θάρρος, τὸν δὲ ἄλλον μὲ ἐντροπήν. Διότι ἡ σοφία τοῦ πτωχοῦ εἶναι ὅλος διόλου ἀναξία λόγου καὶ οἱ λόγοι τοῦ δὲν εἰσακούονται.¹ Ἐλάλησε ὁ πλούσιος καὶ εὗρεν τὸ δίκαιόν του. Ἐλάλησε ὁ πτωχὸς καὶ δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὸν σημασία. Ἄλλ' ὅχι, ἐδῶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Διότι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καθόλου δὲν ἀνέχομαι τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀπερισκεψίαν C ἀλλὰ κοινὴν εἰς ὅλους γενικῶς παρουσιάξω τὴν διδασκαλίαν. Παρατήρησε τὴν σύνεσιν τοῦ διδασκάλου πῶς καὶ πρὶν νά ἀρχίσῃ τὴν δημηγορίαν, μόνον ἀπὸ τὴν ἐπικεφαλίδαν σπουδαϊοτάτην ἀρχὴν διδασκαλίας ἐκίηρξεν. Διότι ὅλους μαζί ἀφοῦ προσεκόλεσε, οὔτε ἐκείνον ἀφῆσε νά ὑπερηφανευθῆ, οὔτε αὐτὸν νά ἐξευτελιζέται, ἀλλ' ἀπέδειξεν ὅτι οὔτε ὁ πλούσιος εἶναι καλός, ὅπως ἀκριθῶς οὔτε ἡ πενία εἶναι κακόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀδιάφορα καὶ ἔξω τῆς ἀληθοῦς ἀξιολογίας. Ὡστε καθόλου δὲν με ἐνδιαφέρει, εἴτε τοῦτο εἶσαι, εἴτε ἐκεῖνο. Διότι οὔτε ὅταν εἶσαι πλούσιος σὲ θλέπω νά πλεονεκτῆς, οὔτε ὅταν εἶσαι πένις νά μειονεκτῆς. Ἀλλὰ ἴσως νά εἶπῃ κανεῖς: Καὶ διατὶ τέλος πάντων, μολονότι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ μετέχεις τῆς ἴδιας φύσεως, D τὴσιν μεγάλῃν ἀξίαν ἀποδίδεις εἰς τὸν ἑαυτόν σου, ὥστε νά νομίζῃς ὅτι εἶναι δυνατόν νά γίνῃς κατόπιν διδασκαλίας καὶ νά συγκληθῇς ὅλος ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς; Τί τὸ ἀξιόλογον ἔχω νά εἶπω εἰς αὐτὸ τὸ τόσον μέγα θέατρον; Ναί, λέγει. Διότι, ἐπειδὴ ἐκάλεσε τὴν οἰκουμένην, δίδω ἀξιοπιστίαν εἰς τὸν λόγον, ἀκουσε τί λέγει: Τὸ στόμα μου θά λαλήσῃ σοφίαν καὶ ἡ μελετημένη θαθεῖα σκέψις τῆς καρδίας μου θά ἐξωτερικευθῆ μὲ λόγους συνέσεως. Ἄλλος, καὶ θά ψάλλῃ ἡ καρδιά μου τὴν σύνεσιν. E Ὁ δὲ Ἑβραῖος, Οὐαγῆθ, τοῦτο εἶπε. Εἶδες πῶς ἀμέσως ἠνοῖξεν τὸν λόγον; Δὲν θά δμύλησω περὶ χρημάτων, λέγει, ὅχι περὶ ἀξιομάτων.² A ὅχι περὶ δυνατῆς ἐξουσίας, ὅχι περὶ σωματικῆς δυνάμεως, ὅχι διὰ τίποτα ἄλλο ἐκ τῶν προσκαίρων. Σοφίαν πρόκειται νά λαλήσω μὲ ἀκριθεῖς νοήματα, ὅχι αὐτὴν πού ἐπιπολαῖως καὶ ἀμέσως μου ἤλθε εἰς τὸν νοῦν. Θά κλίνω τὸ

1. Ἐκκλησ. 9, 16.

ὄς μου εἰς ἀληθείας ὑπὸ μορφήν παραβολῆς. Ἄλλος, θά κλίνω εἰς παραβολὴν τὸ ὄς μου. Ὁ δὲ Ἑβραῖος, Λαμασάλ, λέγει: Θά ἐξηγήσω μὲ τὴν συνοδείαν ψαλτηρίου τὸ δύσκολον θέμα, πού θά διαπραγματευθῶ. Ἄλλος, τὸ ἀνιγμά μου. Ὁ δὲ Ἑβραῖος Ἰδαφεί, τοῦτο εἶπε. Καὶ ποῖα εἶναι ἡ σχέση αὐτῆ πρὸς αὐτὰ πού ἔχουν λεχθῆ; Διότι ἀντὶ διδασκάλου ἀκροατῆν τὰρα θλίπω. Διότι τοὺς προσεκόλεσε μὲν διὰ νά ἀκούσῃσιν κάτι χρησίμων. Ἀφοῦ δὲ ἐφθασαν καὶ συγκεντρώθησαν ὅλοι γενικῶς καὶ ἀφοῦ ὑπεσχέθησιν ὅτι θά εἴπῃσιν κάτι σοφόν, χωρὶς νά εἴπῃσιν ποτὲ μέχρι τῶρα τίποτα, ἀφοῦ ἀφῆσεν τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου, B εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀκροατοῦ μεταβάλλεις. Διότι θά κλίνω, λέγει, τὸ ὄς μου εἰς λόγους ἀληθείας ὑπὸ μορφήν παραβολῆς διατυπωμένους. Διὰ τί τοῦτο κάνει; Μὲ μεγάλῃν σύνεσιν καὶ συμφάνως πρὸς ὅσα ἔχουν λεχθῆ. Διότι ἐπειδὴ εἶπε, θά λαλήσω σοφίαν, διὰ νά μὴ νομίσῃ κανεῖς ὅτι ἄνθρωπινον εἶναι αὐτὸ πού λέγεται καὶ μελέτη καρδίας, διὰ νά μὴ ὑποπτευθῆ κανεῖς ὅτι εἶναι ἐφεύρεσις ἰδικῆ του, ἀποδεικνύει μὲ αὐτὰ, ὅτι θεῖα εἶναι τὰ λεγόμενα καὶ ὅτι τίποτα ἰδικόν του δὲν λέγει, ἀλλ' ὅσα ἀκριθῶς ἤκουσε, αὐτὰ λέγει. Διότι, ἐκλίνω, λέγει τὸ ὄς μου εἰς τὸν Θεόν, ἤκουσα ἀπὸ ἐκείνων καὶ, ὅσα ἀνωθεν κατήλθον εἰς τὴν διάνοιά μου, αὐτὰ λέγω. C Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς καὶ ὁ Ἡσαίας ἔλεγε ὁ Κύριος ἡμῶν ὅτι γλώσσαν παιδείας διὰ νά γνωρίσω ποτὲ πρέπει νά κηρύξω τὸν λόγον μου προσέθεσε ὅτιον διὰ νά ἀκούω. Καὶ ὁ Παῦλος πάλιν (λέγει): Ἡ πίστις ἔρχεται ἐκ τῆς ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Βλέπεις καὶ ἐκεῖνον νά γίνεται προσηγομένως ἀκροατῆς καὶ τότε διδασκαλός; Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος ἐρημιευτῆς ἔλεγε: Καὶ μυυρίσει ἡ καρδιά μου. Τί σημαίνει: Μυυρίσει; Θά τραγουδήσῃ, θά εἴπῃ κάποιον ψαλμὸν πνευματικόν. Ἐὰν δὲ λέγῃ μελέτην, μὴ ταραχθῆς: διότι ὅσα παρέλασθεν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτὰ διαρκῶς ἐμελέτα καὶ ἐντὸς του τὰ διηρέυνα καὶ τότε ἀφοῦ τὰ διηρέυνῃς, εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ἐπαρουσίασε. Τί δὲ σημαίνει: Εἰς παραβολὴν; Πολλὰς σημασίας ἔχει αὐτῆ ἡ λέξις. Διότι, παραβολὴ σημαίνει λάλημα D καὶ παράδειγμα καὶ οὐνειδισμόν, ὅπως ὅταν λέγῃ: Μὰς ἔβαλες διὰ νά ἐντροπισθῶμεν ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐθνικούς, καὶ οἱ

4. Πς. 50, 4.
5. Ρομ. 10, 17.

πλέον απομεμακρυσμένοι λαοί ἐκίνουν τὰς κεφαλὰς τῶν ἐλεεινολογούντων ἡμῶν.⁵ Ἡ Παραβολὴ σημαίνει καὶ ἀνιγματοδὴ λόγον, τὸν ὅποιον πολλοὶ ὀνομάζουσι ζήτημα, τὸ ὅποιον μὲν κατὰ φανερώσει, δὲν εἶναι ἡμῶν ὀλοφάνερον εἰς τὰ νοήματά του, ἀλλὰ ἔχει ἐντὸς αὐτοῦ κεκρυμμένην ἔγκλισιν, ὅπως τὰ λόγια τοῦ Σαμφῶν, τὰ ὅποια ἔλεγε: Ἐξήλθε τροφή ἀπὸ ἐκείνων ποῦ ἔτρωγε καὶ ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸν γλυκύ. Καὶ ὁ Σολομών, λέγει: Θὰ κατανοήσῃς⁶ παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον. Ὀνομάζεται παραβολὴ καὶ ἡ παρομοίωσις, ἢ ἄλλην παραβολὴν ἐπαρουσίασεν εἰς αὐτοὺς λέγων: Ὁμοία εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μὲ ἀνθρώπων ἢ ὁ ὅποιος ἐσπείρει καλὸν σπέρμα.⁷ Παραβολὴ ὀνομάζεται καὶ ὁ διαφορητικὸς τρόπος ὁμιλίας. Ὡς ἀνθρώπου, εἶπε αὐτὴν τὴν παραβολὴν εἰς αὐτοὺς, Ὁ ἀετὸς ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτερυγός,⁸ αὐτὸν ὀνομάζων τὸν βασιλέα. Παραβολὴ ὀνομάζεται ὁ τύπος καὶ ἡ εἰκὼν, ὅπως ἀκριβῶς ἀποδεικνύει ὁ Παῦλος λέγων: Μὲ πίστιν⁹ ὁ Ἀβραάμ προσέφερε τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερε αὐτός, ὁ ὅποιος ἐδέχθη τὰς ἐπαγγελίας¹⁰ διὰ τοῦτο καὶ ὡς προτύπων αὐτὸν προσέφερε (διὰ τὴν ἑθυσιασθῆ) δηλοῦν ὡς τύπον καὶ ὡς εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Τὶ λοιπὸν ἐδῶ θέλει νὰ δηλώσῃ εἰς αὐτὸν τὸν ψαλμὸν ἡ παραβολὴ; ²⁰⁷ Ἄ Μαθ φαίνεται ὅτι ἡ διήγησις εἰς τὴν συνέχειαν ἀναφέρει: Ἐάν δὲ κἀν ἀνιγματοδὴ τὸν λόγον καὶ ἐάν ἔχη πολλὴν δυσκολίαν, οὐτε τότε νὰ παραγῆς: διότι, διὰ τὴν διειρησὴν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ, τοῦτο κάνει, ἀλλωστὲ δὲ καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐκολία πολλοὺς εἰς τὴν ραθυμίαν ἀδηγεί, διὰ τοῦτο παραβολικὰς ὁμιλεῖ. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς πολλὰς διδασκαλίας τοῦ ἐξέθετε διὰ παραβολῶν,¹¹ ἰδιαίτερας δὲ εἰς τοὺς μαθητὰς του ἀνέλυε αὐτάς. Διότι ἡ παραβολὴ διαχωρίζει τὸν ἄξιον ἀπὸ τὸν ἀνάξιον. Διότι ὁ μὲν ἄξιος ζητεῖ ἐπιμόνας νὰ διεκρινίσῃ τὰ λεγόμενα, ὁ δὲ ἀνάξιος τὰ παρατρέχει: **Β** πρῶγμα τὸ ὅποιον καὶ τότε ἐγένετο. Διότι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι οὐτε ἀπὸ τὴν δυσκολίαν διεγειρόμενοι εἰς ἐρώτησιν παρεκινούντο. Τοιοῦτοτρόπως καθόλου δὲν ἐπρό-

5x. Γαλ. 48, 15.
6. Περ. 1, 6.
7. Ματθ. 13, 24.
8. Ἰερεμ. 17, 1-3.
9. Ἐβ. 18-19.
10. Μάρκ. 4, 38-34.

σχεον εἰς τὰ λεγόμενα. Ἰκανὸν δὲ διὰ τὴν παρακινήσιν εἰς συζήτησιν τοῦτο εἶναι, ὅταν κατὰ εἶναι συσκοτισμένον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔκανε τοῦτο τότε καὶ με παραβολὰς ὁμιλεῖ, ἐρεθίζων καὶ παρακινῶν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀκροάσεως, αὐτοὺς ποῦ εἶχον πέσει κάτω ἀπὸ τὴν ραθυμίαν ἐσπλωμένοι καὶ κοιμισμένοι. Ἀλλὰ οὐτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπρόσχεον. Οἱ μαθηταὶ ἡμῶν ἐκάθητο πλησίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ μολοντοὶ ἠγνύουν τὰ λεγόμενα, ἐπέμενον δι' αὐτὸ κατ' ἐξοχήν, διότι τὰ ἠγνύουν. Διὰ τοῦτο καὶ ἰδιαίτερας ἔκανε φανερός εἰς αὐτοὺς τὰς παραβολὰς. **Γ** Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει: Θὰ κλίνω τὸ αὖς μου εἰς τὴν παραβολὴν, θὰ ἐξηγήσω με τὴν συνοδεῖαν ψαλτηρίου τὸ δύσκολον θέμα. Δύσκολον θέμα δὲ σημαίνει λόγος συσκοτισμένος καὶ ἀνιγματοδὴς, διὰ τοῦτο καὶ ἄλλου λέγει: Θὰ ὁμιλήσω ἀναλύων προβλήματα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.¹² Διὰ τοῦτο καὶ ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ τοὺς λόγους του σοφίαν, λαμβάνων θάρρος ἀπὸ τὴν βίαν ἀποκάλυψιν. Διὰ τοῦτο καὶ με τὴν συνοδεῖαν ψαλτηρίου, λέγει, φανερώνων τὴν πνευματικὴν ὕψιν τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ποῦ ἐγένε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ με τὴν συνοδεῖαν μουσικοῦ ὄραματος κάνει τὸ κήρυγμα, καθιστῶν τοιοῦτοτρόπως εὐχάριστον τὸν λόγον. Εἶδες πόσον ὀρατὸν κατεσκεύασε τὸ προσίμιον. Ἐκάλεσε ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀπέβαλε, τὰς ἀνωμαλίας τῆς ζωῆς, **Δ** ὑπενθόμισε τὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐταπεινώσε τὰ φρονήματα, ὑπέσχετο, ὅτι θὰ εἴπῃ κατὰ μέγα καὶ σπουδαῖον, εἶπε ὅτι τίποτα ἰδικόν του δὲν λέγει, ἀλλ' ὅσα ἀπὸ ἐκείνων ἠκούσε. Ἐκανε ὑπαινυγμούς, ὅτι ὑπάρχει πολλὴ ἀσάφεια εἰς τὸν λόγον καθιστῶν αὐτοὺς περισσότερον προσεκτικούς. Πνευματικὴν σοφίαν ὑπέσχετο ὅτι θὰ μᾶς διδάξῃ, τὴν ὅποιαν εἶχε ἀποκτήσει διὰ συνεχοῦς μελετημένης σκέψεως. Ὡς προσέχωμεν λοιπὸν καὶ ὡς μὴ τρέχωμεν ἐπιπολαίως. Διότι ἐάν εἶναι σοφὸς ὁ λόγος καὶ παραβολὴ καὶ πρόβλημα, ὑπάρχει ἀνάγκη ἀφύπνισμένης διανοίας.¹³ Ποῖός λοιπὸν εἶναι ὁ συμβουλευτικὸς λόγος καὶ ποῖον τὸ πρόβλημα καὶ ποῖα ἡ παραβολὴ καὶ ποῖα ἡ σοφία. **Ε** διὰ τὴν ὅποιαν ἠκούσαμεν ὅτι κατέρχεται ἀνωθεν; Πρὸς τί νὰ φοβῶμαι, λέγει ὁ ψαλμωδὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν πονηρᾶν; Ἄλλος λέγει, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πονηροῦ. Ἄλλος

11. Γαλ. 77, 2.

τοῦ κακοῦ. Ὁ Σύρος λέγει, Ρά. Φοβοῦμαι μήπως αὐτοὶ ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀνομίαν, ἀφοῦ πλήξουν τὴν ἀπροφύλακτον πτέρναν μου, με περικυκλώσουν ἀπειλητικῶς. Ἄλλοι, τῶν ἰγνῶν μου. Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει, Ἄων ἀκουσθεὶς ἰσθθουεὶ. Εἶδες πῶς πρόβλημα καὶ ἀνίγμια καὶ σκοτεινὸς ὁ λόγος εἶναι καὶ πολλὴ ἡ ἀσάφεια; Ἄλλ', ἐάν νομίζης,¹¹ Ἄ προηγουμένως ἄς προσπαθῆσωμεν νὰ μάθωμεν ποῖαν λέγει πονηρὰν ἡμέραν. Ποῖαν λοιπὸν συνήθως ἡ Γραφή καλεῖ πονηρὰν ἡμέραν; Τὴν ἡμέραν τῶν συμφορῶν, τῶν τιμωριῶν, τῶν δυσκόλων περιστάσεων. Τοῦτο καὶ ἄλλοῦ λέγει: Μακάριος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θλέπει με σποργὴν τὸν πτωχὸν καὶ τὸν πένητα· κατὰ τὴν πονηρὰν ἡμέραν θά λυτρώσῃ αὐτὸν ὁ Κύριος.¹² Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ μέλλουσα, ἡ φοβερά ἐκεῖνη, ἡ ἀφόρητος (ἡμέρα) διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Εἶδες πρῶτην προϋπόθεσιν τῆς ἀνάστα εὐρισκομένης φιλοσοφίας καὶ πῶς σοῦ δίδει διευκρινίσεις ὁ λόγος, δηλαδὴ ποῖα μὲν σημεῖα εἶναι ἄξια φόβου, ποῖα δὲ περιφρονήσεως; Διότι ἐάν κανεὶς δὲν κάνη αὐτὸν τὸν ἀριστὸν διαχωρισμὸν, ὡσάν ἀκριβῶς νὰ περιφέρεται εἰς θεθὸ σκότος καὶ σύγχυσιν πραγμάτων, εὐρίσκειται εἰς μεγάλην δυσκολίαν κατανοήσεως τοῦ λόγου. Ἄν δὲν κάνωμεν διαχωρισμὸν, Β σχετικῶς μετὰ τὸ ποῖον μὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα, ποῖον δὲ νὰ μὴ ὑπολογίζωμεν καθόλου, πολλὴ θά εἶναι ἡ πλάνη εἰς τὴν ζωὴν μας, πολὺς ὁ κίνδυνος. Διότι εἶναι γνώρισμα ὑπερβολικῆς παραφροσύνης νὰ φοβοῦμεθα ὅσα δὲν εἶναι ἄξια νὰ μᾶς φοβίζουσι, νὰ περιγελάωμεν δὲ ὅσα εἶναι ὀρθὸν νὰ φοβούμεθα. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον καὶ οἱ ἄνδρες διαφέρουσι ἀπὸ τὰ παιδιά, διότι ἐκεῖνα μὲν ἐπειδὴ ἔχουσι ἀτελῆ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τὰς προσωπίδας φοβοῦνται καὶ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἔχουσι περιθληθὴ ἀσκόκον ποῦ προκαλεῖ φόβον, τὸ νὰ ὀβριόσων δὲ τὸν πατέρα των ἢ τὴν μητέρα των καθόλου ἀξιόλογον δὲν θεωροῦν. Καὶ εἰς τὴν φωτιάν μὲν εὐκόλως πηδοῦν, λυγάρια ἀναμμένα καὶ μερικὸς κρότους φοβοῦνται, ἐνῶ τίποτα φοβερόν δὲν περικλείουσι αὐτά. Οἱ ἄνδρες δὲ μὲν κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν στρέφονται νὰ παρατηρήσων μετὰ φόβον. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ εἶναι περισσώτερον ἀσθητοὶ ἀπὸ τὰ παιδιά, αὐτὸν τὸν διαχωρισμὸν κάνει ὁ ψαλμωδὸς καὶ λέγει, C ποῖα πρέπει νὰ φοβοῦνται, ὅχι τὰ εἰς τοὺς πολλοὺς φαινομενικῶς φοβερά, τὴν πενίαν ἐνοῶ καὶ τὴν ἑλλειψιν δόξης

11. Ψαλμ. 40, 1.

καὶ τὴν νόσον (διότι αὐτὰ εἰς τοὺς πολλοὺς ὄχι μόνον φοβερά ἀλλὰ καὶ πολὺ θλιβερά καὶ φορτικὰ εἶναι· ἀλλὰ τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐνοεῖ), ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν μόνον· διότι αὐτὸ σημαίνει: Ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με. Τοῦτο λοιπὸν ἀποτελεῖ ἀνιγμιατῶδη λόγον, τοῦτο εἶναι νέος καὶ παράξενος τρόπος ἐκφράσεως. Διότι τελείως νέον καὶ παράξενον εἰς τοὺς πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι ὅταν λέγῃ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς φοβίζῃ τίποτα ἀπὸ τὰ λυπηρά τῆς παρούσης ζωῆς. D Τί λοιπὸν φοβοῦμαι, λέγει, κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν πονηρὰν; Ἐν μόνον, μήπως ἡ παρονομία τῆς ἁμαρτίας με περικυκλώσῃ εἰς τὸν βράμον τῆς ζωῆς μου. Γνωρίζει δὲ ἡ Ἁγία Γραφή πτέρναν νὰ ὀνομάζῃ τὴν ἀπάτην. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔτρωγεν ἀπὸ τοὺς ἄρτους μου μαζί μου, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, ὕψωσε τὴν πτέρναν του καὶ κατέφερεν ἐναντίον μου λάκτισμα.¹² Καὶ πάλιν ὁ Ἡσαῦ ἔλεγεν περὶ τοῦ Ἰακώβ: Διὰ δευτέραν φορὰν με τὴν πτέρναν του μοῦ ἔδωκε ὄϊον λάκτισμα.¹³ Διότι ποιότων πράγματα εἶναι ἡ ἁμαρτία ἀπατηλὸν καὶ ἱκανὸν νὰ μᾶς ἀπορροφήσῃ ὀλοκληρωτικῶς. Αὐτὴν, λέγει, φοβοῦμαι τὴν ἁμαρτίαν ποῦ με ἐξαπατᾷ καὶ με περικυκλώνει. E Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τὴν ὀνομάζει εὐκόλως ἐμφανίζομένην¹⁴ εἰς κάθε περιστάσιν, φανερώων αὐτὴν ποῦ συνεχῶς περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον εὐκόλως καὶ συντόμως. Εἰς μὲν λοιπὸν αὐτὰ τὰ δικαστήρια πολλὰ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὴν ἐκ χρημάτων περιουσίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν ἄδικον ἐπιρροασμὸν τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἀπάτην. Ἐκεῖ δὲ τίποτα δὲν εἶναι τόσον μόνον φοβερόν ὡς ἡ ἁμαρτία, διότι ἀπὸ παντοῦ περικυκλῶνει αὐτοὺς ποῦ συλλαμβάνει, ἀσφικτικώτερον ἀπὸ τὰ στρατόπεδα. Πρέπει μὲν λοιπὸν τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, ὡστε νὰ μὴ περικυκλωνώμεθα ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ, ὅταν ἴδωμεν αὐτὴν ὅτι θέλει¹⁵ Ἄ νὰ μᾶς περισφύρῃ, νὰ διαφεύγωμεν τὰς λαβὰς τῆς, πράγμα τὸ ὁποῖον οἱ γενναῖοι ἐκ τῶν στρατιωτῶν κάνουν. Ἄν δὲ μὲν (τύχη) καὶ κυριευθῶμεν, (πρέπει) νὰ διακόπτωμεν ταχέως αὐτὴν, πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Δααὶδ¹⁶ ἔπραξεν, ἀφοῦ ἔκοψεν τελείως αὐτῆς τὴν δύναμιν διὰ τῆς μετανοίας. Διότι ἐκυκλώθη μὲν ὅπ' αὐτῆς, ἀλλὰ ταχέως

12. Ψαλμ. 40, 10.

13. Γεν. 27, 36.

14. Περ. 12, 1.

15. Β' Κορ. 12, 13.

τὴν διέφυγεν. Αὐτὸς ποὺ αὐτὸ ἐφοβήθη, τίποτα ἄλλο δὲν θὰ φοβῆθῃ ποτέ, ἀλλὰ θὰ περιελάβῃ διὰ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τὰ χρηστά, θὰ περιφρονῆσῃ τὰ λυπηρά, ἐπειδὴ ὁ φόβος μόνον ἐκεῖνος θὰ ταρασσῇ τὴν διανοίαν του. Διότι τίποτα, τίποτα ἀπὸ τὰ ἄλλα δὲν εἶναι φοβερόν, εἰς αὐτὸν ποὺ ἔχει κἀκεῖ κτῆμά του αὐτὸν τὸν φόβον, οὔτε αὐτὴ ἡ συγκεφαλαίωσις δλων τῶν φοβερῶν, **Β** δηλαδὴ ὁ θάνατος, παρὰ τοῦτο μόνον. Πῶς; Διότι εἰς τὴν γένειαν παροδίδει, διότι εἰς τὰς ἀθανάτους ὁδηγεῖ τιμωρίας. Τοῦτο πάλιν ἐὰν κατορθωθῇ ὀλην τὴν ἀρετὴν γενικῶς εἰσάγει εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀναλογίᾳ λοιπὸν πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ μὴ ὑπερφηανεύωμεθα ἀπὸ τὰ χρηστά, νὰ μὴ ταπεινωθῶμεθα ἀπὸ τὰ λυπηρά, οὐδεμίαν σημασίαν νὰ δίδωμεν εἰς τὰ παρόντα, εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ νὰ ἀπαθλέπωμεν, ἐκείνῃ τὴν ἡμέραν νὰ ἀναμείνωμεν, μὲ τοιοῦτον φόβον (συνεχῶς) νὰ ζῶμεν μαζί. Ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἄγγελος θὰ εἶναι, ἐπειδὴ τοῦτο μόνον φοβεῖται, ἐκ τῶν ἄλλων δὲ τίποτα (δὲν φοβεῖται). Διότι τίποτα ἄλλο δὲν θὰ φοβῆθῃ ἢ τοῦτο μόνον φοβῆται, ὅπως πρέπει νὰ φοβῆθῃ. Ὅπως θεαίως λοιπὸν ὁ μὴ φοβούμενος τοῦτο, **Γ** εἰς πολλὰ φοβερά θὰ ὑπαπέσῃ. (Ποῖοι εἶναι αὐτοί;) "Ὅσοι ἔχουν πεποιθήσιν εἰς τὴν κοσμικὴν, δυνάμιν τῶν καὶ οἱ ὅποιοι καυχῶνται διὰ τὸ πλῆθος τοῦ πλοῦτου τῶν. Ἄλλος (λέγει) "Ὅσοι ἀλαζονεύονται. Οὔτε καὶ ὁ προσφιλέστερος ἀδελφός τῶν ἡμπορεῖ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ, καὶ θὰ τοὺς λυτρώσῃ οἰοσθηποτε ξένος ἄνθρωπος; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δώσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἐξίλαστήριον προσφορὰν διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τίμημα, μὲ τὸ ὅποιον νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν του. Καὶ ποῖαν σχέσιν ἔχουν αὐτὰ μὲ τὰ προηγούμενα; Θὰ εἴπῃ κανεὶς. Μεγάλῃν μὲν λοιπὸν ἔχουν καὶ συνεχῆ καὶ πολὺ μὲ τὰ προηγούμενα συνδεμένην. Διότι, ἐπειδὴ περὶ δικαστηρίου γίνεται ὁ λόγος ὑπ' αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν φοβερῶν ἐκείνων εὐθυνῶν καὶ τῆς ἀμερολήπτου ψήφου τῆς κρίσεως. Πολλοὶ δὲ εἰς τὰ ἐδῶ δικαστήρια τὸ δίκαιον κατέστρεψαν καὶ δικαστὰς ἐξηγόρασαν καὶ διέφυγον τὴν δικαίαν τιμωρίαν. **Δ** Διακρινύτων ἐκείνης τῆς ψήφου τὸ ἀμερολήπτου καὶ τὸν φόβον αὐξάνων, τὸν ὅποιον προηγουμένως ἀνέφερε, αὐτὰ προσέθεσε, ἀποδεικνύων, ὅτι καλῶς εἶπεν ὅτι ἕνα φόβον πρέπει νὰ φοβούμεθα, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἄλλον δὲ κανένα. Διότι ἐκεῖ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταστρέψῃ κανεὶς τὴν δικαιοσύνην μὲ τὰ χρήματα, οὔτε ἀπὸ προσφέρει

δῶρα νὰ ἀρπάξῃ τὸν ἑαυτὸν του μακρὰν τῆς γενένης; οὔτε προστασία καὶ δικηγορικὴ ὑπεράσπις σώζει οὔτε τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὰ παρόμοια. Καὶ ἐὰν, λοιπὸν, πλοῦσιος ἴσαι, καὶ ἂν ἰσχυρὸς ἀρχῶν καὶ ἂν εἰς κάποιον γνῶριμος, διὰ αὐτὰ τυχαία καὶ μάταια. Ἐκ τῶν ἔργων του ἕκαστος ἐκεῖ καὶ τιμωρεῖται καὶ στέφανον νίκης λαμβάνει. Διότι καὶ ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀαζάρου¹⁸ πλοῦσιος, πάρα πολὺ πλοῦσιος ἦτο, ἀλλὰ εἰς τίποτα ὁ πλοῦτος του δὲν τὸν ὠφέλησε. **Ε**. Καὶ αἱ πέντε παρθένοι¹⁹ εἶχον γνωρίμους τὰς ἄλλας πέντε παρθένας, ἀλλὰ εἰς τίποτα ἡ φίλια δὲν τοὺς ὠφέλησε. Διότι ἕν μόνον εἶναι ἐκεῖ τὸ ζητούμενον. Σεις λοιπὸν, λέγει, οἱ ὅποιοι ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πλοῦτον σας καὶ οἱ ὅποιοι ἀσκεῖτε ἐξουσίαν, τυχαίως καὶ ματαίως ὑπερφηανεύεσθε. Διότι δὲν θὰ διαπεράσῃ μαζί σας εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἢ ἐκ χρημάτων περιουσία σας, οὔτε ἡ δυνάμις τῆς ἐξουσίας σας, ἀλλὰ οὔτε φίλια καὶ συγγένεια, οὔτε ἄλλο τίποτα ἐκ τῶν τοιούτων θὰ σας λυτρώσῃ. Δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖ, ἀπὸ καταθάλη κανεὶς γρήματα ἢ ἄλλον²⁰ ἢ ἐξίλαστήριον τρόπον ἢ τίμημα διὰ τὴν ψυχὴν του, νὰ σωθῇ ποτέ. Τί λοιπὸν εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ Γραφή ὅτι: Κάνετε φίλους σας ἀνθρώπους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ,²¹ διὰ νὰ σας ὑποδεχθῶν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς; Τί λοιπὸν σημαίνει αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθῆ; Καθόλου ἀντίθετον οὔτε ἀντιστρατευόμενον εἰς τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ πάρα πολὺ σύμφωνον. Διότι ἐδῶ φίλους πρέπει νὰ κάκωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, οἱ ὅποιοι νὰ διαμιδράζουν γρήματα, νὰ ἐξοθεύουν τὰς περιουσίας τῶν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἐπομένως διὰ τίποτα ἄλλο ἐδῶ δὲν κάνει ὑπαινιγμὸν, παρὰ διὰ γειναῖκῶρον ἐλεημοσύνην. Ὡστε, ἐὰν φθάσῃς ἐκεῖ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, χωρὶς νὰ κήσῃς τίποτα ἀπὸ αὐτὰ, κανεὶς δὲν θὰ σὲ προστατεύσῃ. Διότι οὔτε ἡ φίλια ἐκείνων μὲς προστατεύει, **Β** ἀλλὰ ἐὰν γίνωμεν φίλοι διὰ τοῦ μαμωνᾶ. Διὰ τοῦτο προσέθεσε: Φίλους διὰ τοῦ μαμωνᾶ, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὰ τὰ ἔργα σου θὰ λυπηθῇ ἢ ἐλεημοσύνη, ἢ φιλανθρωπία, ἢ προσφορὰ τιμῆς ἐμπρόκτως πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Λοιπὸν, ὅτι θεθαίως οὔτε ἡ συγγένεια, οὔτε ἡ φίλια ὠφελεῖ εἰς κάτι χωρὶς τῶν ἔργων, ἀκουσε τί λέγει ὁ προφήτης: Ἐὰν

18. Λουκ. 16, 20.

17. Ματθ. 25, 1-13.

19. Λουκ. 16, 9.

σταθούν ως προστάται ὁ Νῶε¹⁹ καὶ ὁ Ἰὼβ καὶ ὁ Δαυὶδ, τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας των δὲν πρόκειται νὰ λυτρώσουν. Καὶ διατὶ λέγω εἰς τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον θεθαίως καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν καθόλου, δὲν ὠφέλησε ἢ φύλα; Πόσον λοιπὸν δὲν ὠδύρετο καὶ πόσον δὲν ἐβρήθησε ὁ Σαμουὴλ²⁰ καὶ ὅμως τὸν Σαουλ δὲν κατώρθωσε νὰ λυτρώσῃ; Πόσον δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας²¹ δὲν προσηχθήθῃ καὶ τοὺς Ἰουδαίους καθόλου δὲν ὠφέλησεν; Ἀλλὰ καὶ κατηγορήθη διότι προσήχετο. C Καὶ διατὶ ἀπαρεῖς, διότι ὁ Ἱερεμίας καθόλου δὲν ὠφέλησεν, ὅπου θεθαίως οὕτε περὶ τοῦ Μωϋσέως δὲν ἀναφέρει, ἐάν κατ' ἐκείνο τὸ τμήμα τοῦ χρόνου ἦτο ἰσχυρός, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃ νὰ σώσῃ τοὺς τότε Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἔγινε μέτοχος τῆς κακίας, καὶ τίποτα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τους δὲν προσέφερον ὡς θυσίαν; Πόσον πολὺ δὲν ἐβρήθει διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὁ Παῦλος, λέγων: Ἀδελφοί, ἡ μὲν σφοδρὰ ἐπιθυμία τῆς καρδίας μου καὶ ἡ δέησίς μου πρὸς τὸν Θεὸν δι' αὐτοὺς, εἶναι διὰ τὴν σωτηρίαν τους.²² Τί λοιπὸν κατώρθωσεν ἡ δέησίς του; Τίποτα. Καὶ διατὶ λέγω δέησις, ἐνῶ θεθαίως καὶ ἀνάθεμα ἤχεται²³ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος πρὸς χάριν τους; D Τί λοιπὸν; Πέριτοι εἶναι αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων; Καθόλου, ἀλλὰ καὶ μεγάλην δύναμιν ἔχουν, δταν αὐτὰς καὶ σὺ φοηθῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἀνέστης τὴν Ταβιθά²⁴ ὁ Πέτρος, ὅχι μόνον μετὰ τὴν προσευχὴν του, ἀλλὰ καὶ μετὰς ἐλεημοσύνας ἐκείνης. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν προστάται ἄλλων μετὰς προσευχὰς των οἱ ἅγιοι. Καὶ τοῦτο μὲν ἐδῶ ἰσχύει ὅπου τὰ σκώματα τῶν ἀγώνων καὶ τὰ παλαίσματα ἐδρίσκονται, ἐκεῖ ὅμως τίποτα ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα μόνον πραγματοποιεῖται ἡ σωτηρία. Πάρα πολὺ δὲ κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ διακωμῶδει τοὺς πλουσίους ἐδῶ καὶ τοὺς ἀλαζόνες. Διότι, δὲν εἶπε, ὅσοι ἔχουν χρήματα, οὕτε ὅσοι κατέχουν δύναμιν, E ἀλλὰ, ὅσοι ἔχουν ἀκλόνητον πεποιθῆσθαι εἰς τὸ πλῆθος τοῦ πλούτου των καὶ ὅσοι καυχῶνται διὰ τὴν δύναμιν των, καταγελῶν αὐτοὺς καὶ ἐπιπλήττων διότι εἰς σκιάς ἔχουν ἐμπιστοσύνην καὶ διὰ κερσὸν μεγαλοφρονοῦν. Καὶ καλῶς εἶπε, τίμημα διὰ τὴν λύτρωσιν τῆς ψυχῆς του δὲν θὰ δώσῃ.

19. Ἰακ. 14, 14-16.
20. Α' Βασιλ. 15, 26.
21. Ἱερεμ. 14, 7.
22. Ρωμ. 10, 1.
23. Τωμ. 9, 3.
24. Μάρτ. 5, 36.

Διότι τμήν τῆς ψυχῆς δὲν ἀποτελεῖ οὔτε ὄλος ὁ κόσμος. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε, εἰς τί ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐάν τὴν κόσμον ὅλον κερδίσῃ, ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δὲ ἠμιωθῆ;²⁵ 211 A Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι οὔτε ὄλος ὁ κόσμος τὴν τμήν τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖ, ἀκούσε καὶ περὶ τῶν ἁλίων ἁγίων τί λέγει ὁ Παῦλος: Περιεπλανῶντο²⁶ ἐνδεδυμένοι προβατοδέρματα καὶ γιδοδέρματα, στερούμενοι, θλιβόμενοι καὶ κακοπαθοῦντες, πρὸς τοὺς ὁποίους (ἁγίους ἄνδρας) δὲν ἦτο ἀξίος ὁλόκληρος ὁ κόσμος. Διότι διὰ τὴν ψυχὴν ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος. Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς δὲν θὰ προετίμα κάποιοι πατὴρ τὴν οἰκίαν ἀντὶ τοῦ τέκνου του, τοιοῦτοτρόπος οὕτε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς ψυχῆς ἀλλά εἶναι ἀνάγκη ἔργων καὶ κατορθωμάτων. Θέλεις νὰ μάθῃς πόση εἶναι ἡ ἀξία τῶν ψυχῶν μας; Προτιθέμενος αὐτὴν νὰ λυτρώσῃ ὁ Μονογενὴς Υἱός, οὕτε τὸν κόσμον ἔδωκε, οὕτε ἄνθρωπον, οὕτε τὴν γῆν, οὕτε τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τὸ τίμιον αἷμά του. B Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: Ἐξηγοράσθητε ἀντὶ μεγάλης τιμῆς, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων.²⁷ Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς; Ἐπομένως δταν αὐτὴν τοῦ ἐξηγοράσθῃ μετὰ μεγάλων τμήματων χάσης, πῶς λοιπὸν σὺ θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τὴν ἐξαγοράσῃς; Διότι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, καθόλου πᾶ δὲν ἀποθνήσκει.²⁸ Εἶδες τὴν πολυτέλειαν τῆς τιμῆς; Εἶδες τὴν ἀξίαν τῆς ψυχῆς; Μὴ λοιπὸν τὴν περοφρονῆς, οὕτε αἰχμάλωτον τῆς ἁμαρτίας νὰ τὴν κέρνῃς. Καὶ ἐκοπίσασεν εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ νὰ ζῆσῃ μετὰ τὸ τέλος τῶν αἰώνων. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: Καὶ ἀνεπαύθη αἰωνίως, θὰ ζῆσῃ διαρκῶς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Διότι, ἀφοῦ ὠμίλησε περὶ τῶν πλουσίων C, ἀφοῦ ὠμίλησε περὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐξουσιαστῶν καὶ ἀπέδειξεν ὅτι οὐδὲν κέρδος ἀπὸ ἐκεῖ ὑπάρχει, ὁμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ καὶ περὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ζῆσει μετὰ ἀρετῆν, μετὰ κόπον καὶ ταλαιπωρίαν, ἀλείφον μετὰ ἔλαιον τοὺς ἀθλητὰς τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας ὥστε νὰ ἠμποροῦν ἐπιβεβιωτέρον νὰ ἀγωνίζονται. Λοιπὸν, μὴ μου λέγῃς τοῦτο, ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβληθῇ κόσμος καὶ μόχθος ἀλλὰ ἀναλόγισου τὸν

25. Ματθ. 16, 26.
26. Ἰβρ. 11, 37-38.
27. Α' Κορινθ. 7, 23.
28. Ρωμ. 6, 9.

καρπὸν, ὅτι δηλαδὴ ἀνθρώπος ἀθάνατος γίνεται, ὅτι ζωὴ ἀθάνατος θὰ τὸν διαδεχθῆ, ζωὴ ἢ ὅποια δὲν ἔχει τέλος. Πόσον λοιπὸν καλῶτερον εἶναι, ἀφοῦ ὀλίγον ἐδῶ κοπιᾶσμεν, νὰ ἀπολαύσωμεν αἰώνιον ἀνεσιν παρά, ἀφοῦ χαρισθῶμεν ὀλίγον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, νὰ εὐρισκώμεθα εἰς συνεχεῖς δόξας; Ἐπειτα ἀποδεικνύον ὅτι ὄχι μόνον ἐκεῖ εὐρίσκεται ἡ πρόγευσις τῶν θραυθῶν, **Δ** συμπληρώνει λέγων: Δὲν θὰ ἴδῃ λοιπὸν τὴν φθορὰν καὶ διάλυσιν τοῦ μνήματός του ὅταν θὰ ἴδῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς σοφοὺς νὰ ἀποθνήσκουν χωρὶς ἢ σφία τοὺς νὰ τοὺς ἀφελῆ εἰς τίποτα. Ἐπομένως μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι μόνον διὰ τὰ μέλλοντα ὀμιλεῖς. Ἐδῶ σοῦ δίδω τὰ ἐνεργεῖα, μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὰ ἔπαθλα. Πῶς καὶ με ποῖον τρόπον; Διότι ἐκεῖνος πού μετέρχεται τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν καὶ ἴσταται ὀρθῶς εἰς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὔτε καὶ τὸν θάνατον θὰ θεωρήσῃ θάνατον· ἀλλὰ θλέπων ἔμπρὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του τὸν νεκρὸν νὰ εὐρίσκεται ἑσπλωμένος, δὲν θὰ πάθῃ ὁ τοιούτων φρονημάτων ἀνθρώπος, ὅτι παθαίνουν οἱ πολλοὶ, ἀναλογιζόμενος τοὺς στεφάνους, τὰ θραυθῆ, τὰ ἀνέκφραστα ἀγαθὰ, **Ε** ὅσα ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε, ὅς (ἀνθρώπου) δὲν ἤκουσε, τὴν ζωὴν ἐκείνην, τὴν σύνδεσιν με τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων. Ὅπως ἀκριθῶς θεοῦ ὁ γεωπόνος θλέπων τὸν κόκκον τοῦ σίτου νὰ σαπίζη, δὲν χάνει τὸ θάρρος του, οὔτε γίνεται κατηφής, ἀλλὰ τότε κατ' ἐξοχὴν χαίρει καὶ εἶναι πλήρης εὐφροσύνης, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι τὸ σάπισμα ἐκεῖνο ἀρχὴ γίνεται καλύτερας γεννήσεως καὶ προϋπόθεσις περισσώτερας παραγωγῆς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ δίκαιος, ὁ ὁποῖος λαμπρύνεται με τὰ κατορθώματά του καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν διανομῆν με νοσταλγίαν, ὅταν ἴδῃ τὸν θάνατον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του νὰ εὐρίσκεται, δὲν γίνεται ἔξω φρενῶν ὅπως οἱ πολλοὶ, οὔτε φοβεῖται καὶ ταράσσεται. Διότι γνωρίζει ὅτι ὁ θάνατος, εἰς ὅσους συμφύτως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔχουν ζήσει, εἶναι μεταφορὰ πρὸς τὰ καλύτερα ²¹² **A** καὶ ἀποδημία πρὸς τὰ ἀνώτερα καὶ δρόμος πρὸς τοὺς στεφάνους. Ποίους δὲ λέγει σοφούς; Ὅχι τοὺς πραγματικῶς σοφοὺς, ἀλλὰ τοὺς θεωρουμένους ὡς σοφοὺς. Μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι σοφοὺς λέγει τοὺς ἔξω τῆς ἀληθοῦς πίστεως εὐρισκόμενους καὶ τῆς Ἐκκλησίας διακωμωδῶν αὐτοὺς καὶ ἐδῶ, διότι ἐνῶ ἐθεωροῦντο σοφοί, ἔπαθον μωρίαν, διότι τίποτα περὶ τῆς ἀναστάσεως δὲν κατενόησαν διὰ τῆς φιλοσοφίας των.

Ὅταν λοιπὸν ἴδῃ τοὺς φιλοσόφους ἐκεῖνους νὰ χάνονται, νὰ θρηνοῦν, νὰ χύνουν ἀφθονα δάκρυα, με γεεράς φωνάς νὰ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, τότε αὐτὸς τίποτα παρόμοιον δὲν θὰ πάθῃ, ἀλλὰ ἀνώτερος θὰ εἶναι διὰ νὰ μὴ πληττεται ἐκ τῶν τοιούτων θελῶν, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν ἕνεκα τῶν χρηστῶν ἐλπίδων του καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ φθορὰ αὐτὴ δὲν εἶναι δικάσις τῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, **B** ἀλλὰ τῆς θνητότητος ἐξαφάνισις καὶ καταστροφή τῆς φθορᾶς. Διότι αὐτὸς ὁ θάνατος δὲν καταστρέφει τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἐξαφανίζει τὴν φθορὰν. Ὡστε ἡ οὐσία θεοῦ τοῦ ἀνθρώπου μένει ἡ αὐτὴ, ἀνεστημένη πάλιν με περισσώτερον δόξαν, ἀλλὰ ὄχι εἰς πάντας. Διότι ἡ μὲν ἀνάστασις θὰ γίνῃ κοινὴ εἰς ὅλους, ἡ ἔνδοξος ὁμοῦ ἀνάστασις εἰς ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι συμφύτως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔχουν ζήσει. Μαζὶ καὶ ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἀνόητος θὰ χαθοῦν καὶ θὰ ἐγκαταλείψουν εἰς τοὺς ἔξους τὸν πλοῦτον των. Καὶ οἱ τόφοι των θὰ εἶναι αἱ μόνιμοι κατοικίαι των αἰώνιος· αὐτοὶ θὰ εἶναι αἱ σκηναὶ των εἰς τὰς ὁποίας θὰ παραμείνουν εἰς ὅλας τὰς γενεάς. Ἐγραψαν τὰ δνόματά των ἐπὶ τῶν κτημάτων των νομίζοντες ὅτι θὰ κατεῖχον αὐτὰ αἰώνιος. Ἄλλος λέγει: Ὅσα εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των, **C** τοιοῦτοτρόπως θὰ παραμείνουν αἰώνιος. Ἄλλος: Αἱ σκηναὶ αὐτῶν παῦ θὰ παραμείνουν εἰς ὅλας τὰς γενεάς, ἀφοῦ ἐπέγραψαν τὰ δνόματά των εἰς τὰ κτήματα. Ὁ δὲ Ἐθροῖος, Ἄλκαθωμῶθ, τοῦτο εἶπεν.

Εἶδες πῶς ὄχι ἀπὸ τὰ μέλλοντα ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἐδῶ συμβαίοντα συμπεραίνει τὰς κακίας καὶ τὰς πλεονεξίας καὶ ὀδηγεῖ σταθερῶς πρὸς τὴν ἀρετὴν διαλύων τὴν μονιμῶδη ἐπιθυμίαν πρὸς τὰ χρήματα καὶ ὀνομάζων ἀνοήτους τοὺς φοβισμένους ἀπὸ τὰς παρούσας δυσκόλους περιστάσεις καὶ ἀποδεικνύων τοῦτο διὰ τῶν πραγμάτων. Διότι, ποῖον πρᾶγμα, εἰπέ μου, εἶναι περισσώτερον ἀνόητον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον πού κοπιᾶζει καὶ ταλαιπωρεῖται καὶ συγκεντρώνει τόσα πολλὰ, ὥστε καὶ ἄλλοι νὰ ἀπολαμβάνουν τοὺς κόπους του; **D** Τί δὲ εἶναι χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ματαιοπονίαν, ὅταν αὐτὸς μὲν ἀπέλθῃ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἀφοῦ σταματήσῃ νὰ χύνη τοὺς ἰδρώτας καὶ ἀφοῦ ὑπομείνῃ πολλοὺς κόπους, εἰς ἄλλους δὲ νὰ προσφέρῃ τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ μέλλοις οὔτε εἰς μερικὸς οἰκέτους του καὶ γνωρίμους, ἀλλὰ καὶ πολλῶνας εἰς τοὺς ἀντιθέτους του καὶ ἐχθροὺς του; Διὰ τοῦτο δὲν

εἶπε «εἰς ἄλλους», ἀλλὰ «εἰς ξένους θὰ ἐγκαταλείψω τὸν πλοῦτον τῶν». Τί δὲ σημαίνει: Μαζὶ ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἀνόητος θὰ χαθούν; Μαζὶ μὲ ὅσα προηγουμένως ἔχουν λεχθῆ τὸ ἀναφέρει. Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ἀνακίει **Ε** τὸν λόγον περὶ τῶν ἀσεβῶν, τῶν φοβισμένων ἀπὸ τὰς δυσκολίας τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν τῆς μελλούσης ζωῆς, ὀνομάζων αὐτοὺς καὶ ἐδῶ ἀνόητους. Διότι ἐὰν νομίζεις ὅτι τίποτα μετὰ ἀπὸ τὴν παρουσίαν ζωῆν δὲν ὑπάρχει, διὰ τίπονα λόγον κατακόπτεις τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ταλαιπωρεῖσαι, συνάγων ἀναριθμητὰ ἀπὸ παντοῦ χρήματα, καὶ τοὺς μὲν κόπους ὑπομένεις, δὲν μετέχεις δὲ τῆς ἀπολαύσεως; Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν εἶναι αἱ κατοικίαι τῶν αἰωνίων. Τοῦτο κατὰ τὸ φρόνημα αὐτῶν λέγει: Αἱ σκηναὶ αὐτῶν θὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ τάφοι ποὺ θὰ μείνουν εἰς ὅλας τὰς γενεάς, ἐπέγραψαν τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ κτήματά των. ²¹³ **Α** Τί χειρότερον εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἀνοήσιαν τῶν, τὸ νὰ θεωροῦν τοὺς τάφους τῶν διαρκῆ κατοικίαν, τὸ νὰ ἐπιδεικνύουν φιλοτιμίαν διὰ τὰ πρόσκαιρα; Πολλοὶ ἀληθῶς πολλακίς τοὺς τάφους κατασκεύασαν λαμπροτέρους τῶν οἰκιῶν τῶν. Διότι ἢ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν κοπιᾶζουσιν καὶ ταλαιπωροῦνται ἢ (ταλαιπωροῦνται) σπαταλῶντες αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τὰ ὅποια καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὸν σκόνην καὶ τὴν σκόνην. Διότι τόσον μικρὰ εἶναι ἡ φρόνησις αὐτῶν ποὺ δὲν ἐλπίζουν καθόλου εἰς τὴν μελλούσαν ζωὴν. Ἀλλὰ ἐδῶ μοῦ ἐργεταὶ νὰ ἀναστενάξω, διότι πολλοὶ καὶ ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐλπίζουν εἰς τὴν μελλούσαν ζωὴν, ὡς πρὸς τοῦτο μιμοῦνται ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν καμμίαν ἐλπίδα διὰ τὰ μέλλοντα, οἰκοδομοῦντες τάφους καὶ κατασκευάζοντες λαμπρὰ νεκρικὰ μνημεῖα **Β** καὶ κρύπτοντες εἰς τὴν γῆν χρυσὰ νομισματὰ καὶ εἰς ἄλλους τὰς περιουσίας τῶν κληροδοτούντες, κατὰ τοῦτο χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους ἀποδεικνύομενοι. Διότι αὐτὰς ὁ ὁποῖος τίποτα δὲν ἀναμένει μετὰ ἀπὸ τὴν παρουσίαν ζωὴν, ἂν καὶ αὐτὸς παραλόγως ὄψῃ, ὅμως, ἐπειδὴ τίποτα δὲν ἀναμένει, διὰ τὰ παρόντα ἐπιδεικνύει μεγάλην φιλοπονίαν. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε, ποὺ γνωρίζεις τὴν μελλούσαν ζωὴν καὶ τὰ ἀνεγκύριστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, συμφώνως πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἐσθγελικὸν ρητὸν ὅτι «Τότε οἱ δίκαιοι θὰ ἀποτρέψουν καθὼς ὁ ἥλιος», ²¹⁴ ποίας συγγνώμης θὰ τύχης; ποίας ἀπολογίας; Ποῖαν δὲ

20. Matth. 13, 48.

δικαίως δὲν θὰ ὑποστῆς τιμωρίαν, ὅλα τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ κατασπαταλῶν εἰς τὴν σκόνην, εἰς τὴν στάχτην, εἰς τὰ μνήματα, εἰς τοὺς ἀντίθετους, **Γ** εἰς τοὺς ἐχθρούς; Ἐπίγραψαν τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ κτήματά των. Ἰδοὺ καὶ ἄλλης ἀνοήσιος παράδειγμα: Τὸ νὰ τοποθετήσουν τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ οἰκοδομήματά των καὶ εἰς τοὺς ἀγίους καὶ εἰς τὸ λουτρά καὶ νὰ νομίζουν ὅτι ἀπολαύθαι ἀπὸ αὐτὸ μεγίστην παρηγορίαν καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τὴν σκιάν ἀντὶ τῆς ἀληθείας. Διότι ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ μνημονεύσαι εἰς τὸ διηνεκές, μὴ τοποθετήσῃς ὀνόματα, ἄνθρωπε, εἰς τὰ οἰκοδομήματα, ἀλλὰ ὕψωσε σημαίαν κυπριακάτων (ἀρετῆς), τὰ ὅποια καὶ κατὰ τὴν παρουσίαν ζωὴν τὸ ὄνομά σου διατηροῦν καὶ πρὸς τὴν διὰ τὴν μελλούσαν ζωὴν ἀθάνατον τὴν ἀνάπαυσιν σοῦ παρασκευάζουσιν. Ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ μνημονεύσαι καὶ ἐὰν τὸ ἐπιθυμῆς σφοδρῶς, ἐγὼ σὲ διδάσκω τὴν ἀληθῆ καὶ καθαρωτάτην ὁδόν. **Δ** Φρόντισε διὰ τὴν ἀρετὴν. Διότι τίποτα τοιοῦτοτρόπως δὲν δημιουργεῖ ἀθάνατον ὄνομα, ὅσον ἡ φύσις τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦτο φανερόνουν οἱ μάρτυρες, δηλώνουν τὰ λείψανα τῶν ἀποστόλων, φανερόναι ἡ μνημιῶν δῶν ἐγαρέτως ἔχουν ζῆσι. Πόσοι βασιλεῖς πόλεις δὲν ἀνυκοδόμησαν, λιμένας δὲν κατασκεύασαν καὶ ἀφοῦ ἀποθέτησαν τὰ ὀνόματά των ἀπῆλθον; Ἀλλὰ τίποτα δὲν ἐκέρδιον τὸ ὅποιον νὰ φέρουν μαζὶ τοὺς μετὰ θάνατον, ἀλλὰ εἰς τὴν οἰγὴν καὶ τὴν λήθην ἔχουν παραδοθῆ. Ὁ ἀλιεὺς ὅμως Πέτρος χωρὶς νὰ δημιουργήσῃ τίποτα ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ τὴν ἀρετὴν ἠσκησεν, καὶ τὴν πόλιν μὲ τὰ περισσότερα βασιλικά χαρίσματα κατέλαθε, περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον λάμπει καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς παρουσίας ζωῆς. Αὐτὸ ὅμως τὸ ὅποιον σὺ κάνεις καταγέλαστον καὶ γεμάτων ἐντροπὴν εἶναι. **Ε** Διότι ὄχι μόνον λαμπρὸν δὲν θὰ σὲ κάνουσιν τὰ μνημεῖα ἀλλὰ καὶ καταγέλαστον καὶ θὰ ἀνοίξῃ τὰ στόματα ὄλων διὰ νὰ σὲ περιγελάσουν μὲ κατὰκρισιν. Διότι αἱ οἰκοδομαὶ, ἐνῶ ἦτο δυνατόν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, νὰ παραδοθῆ ἢ πλεονεξία σου εἰς τὴν λήθην, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αἱ στήλαι, ὡς σημάδια τῆς πλεονεξίας σου ἔχουν σπηθῆ παντοῦ. Καὶ ἐνῶ ἔχει ἀνυπολόγιστον τιμὴν ὁ ἄνθρωπος, δὲν τὸ κατενόησε, ἀλλὰ ἐξίσωσε τὸν ἑαυτὸν του πρὸς τὰ κτήνη τὰ ἀνόητα καὶ ὀμοιώθη πρὸς αὐτὰ. Ἐδῶ μοῦ φαίνεται, λοιπὸν, ὅτι ἐβρήκει πικρῶς ὁ προφήτης ²¹⁴ **Α** διότι τὸ ζῶν τὸ λογικόν, εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἐδόθη ἡ διαγεληρισίς τῆς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείας, πρὸς τὴν μηδαμύτητα

τῶν ἀλόγων ζῶων παρέκλινε, ἀγωνιζόμενον μετὰ μάταιους κόπους, παρασκευάζων τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴν σωτηρίαν του, ἐπιδιώκων τὴν κενοδοξίαν, τὴν πλεονεξίαν μετεργόμενος, ἀτελεύτητα κοπιᾶζων. Διότι τιμὴ ἀθρώπου εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐνασχόλησις μετὰ τὴν φιλοσοφίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τὸ νὰ ἀσχολῆται ἐπιμόνως μετὰ ἅλα γενικῶς ἐκεῖνα ποῦ θὰ τὸν φέρουν πρὸς ἐκείνην τὴν ζωὴν, καὶ τὸ νὰ περιφρονῇ τὰ παρόντα. Διότι ἡ μὲν ζωὴ τῶν ἀλόγων ἔχει περιορισθῆ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἢ δὲ ἰδική μας ζωὴ δόδεξι εἰς ἄλλην καλύτεραν καὶ μὴ ἔχουσαν τέλος. **Β** Ἄλλ' αὐτοὶ ποῦ δὲν γνωρίζουν τίποτα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, χειρότεροι τῶν ἀλόγων ζῶων εἶναι. Ὅχι δὲ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσοι μετὰ διεφθαρμένον τρόπον περνοῦν τὴν ζωὴν των, γινόμενοι ὀφεις καὶ σκορπιοὶ καὶ λύκοι διὰ τῆς πονηρίας καὶ θῶδια διὰ τῆς ἀνοησίας καὶ κύνες διὰ τῆς ἀδιαντροπίας.

Διότι τί εἶναι, εἶπέ μου, περισσότερο ἀνόητον ἀπὸ ἐκεῖνους ποῦ ἀσχολοῦνται μετὰ τᾶφους καὶ μνήματα καὶ μετὰ ἀνοικτὸν στόμα ἑλακωδῶς ἐπιζητοῦν τιμητικὰς ἐπικλήσεις ὀνομάτων; Διότι τίποτα δὲν δημιουργεῖ ἀγαθὴν μνήμην, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ μόνη, ὅχι ἡ οἰκία, οὔτε ἀνδρίας, οὔτε τὰ παιδιὰ οὔτε ἄλλο τίποτα ἀπὸ τὰ παρόμοια. Διότι ἡ μὲν οἰκία εἶναι ἔργον τῆς σοφῆς ἐπιδειξιότητος τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὁ δὲ ἀνδρίας τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ, **Γ** τὰ δὲ παιδιὰ εἶναι ἔργον τῆς φύσεως μετὰ τὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ παυθὲν αἰώνια μνήμη. Διὰ τοῦτο θεοαίως ἄλογον αὐτὸν ὁ προφήτης ὀνομάζει. Ἐπειδὴ, ἀφοῦ ἔθεσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ ἀθρώπος κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀνοησίας, σύρεται χειρότερον τοῦ ἀλόγου ζώου. Διότι ἐκεῖνο μὲν (τὸ ζῶον) εἶναι χρήσιμον καὶ κατὰλληλον διὰ τὴν γεωργίαν. Αὐτὸς δὲ (ὁ ἀθρώπος), ἀφοῦ ἔβαλε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀνοησίας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον χειρότερον ἔγινε ὡς πρὸς τοῦτο. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀνέφερε προηγουμένως τὸ θλακωδὲς τῆς διανοίας αὐτῶν, τὸ γήινον φρόνημα, τὸ μικροπρεπές, τὸν ἀνώφελον κόπον διὰ τὰ χρήματα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀξέση τὴν κατηγορίαν πρὸς τοὺς τοιοῦτου εἶδους ἀθρώπους, παρουσιάζει καὶ τὰς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας, πράγματα τὸ ὅποιον εἰς πολλὰς περιπτώσεις συνήθως κάνουν οἱ προφῆται. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰσραὴλ προτιθέμενος αὐτοὺς νὰ κατηγορήσῃ, **Δ** κατὰ πρῶτον ἀναφέρει τὴν τιμὴν, ἡ ὅποια εἶχε προσφερθῆ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοιοῦτοτρόπως γράφων: Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ

ὑψώσα εἰς μεγάλην τιμὴν αὐτοὶ δὲ μετὰ περιεφρόνησαν.³⁰ Καὶ ἐδῶ λοιπὸν διὰ μιᾶς λέξεως δηλῶν, ὅσα ἔχουν ἀρχίσει νὰ πραγματοποιοῦνται εἰς τὸ γένος τῶν ἀθρώπων ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, λέγει: Ἐνῶ ἔχει μεγάλην τιμὴν ὁ ἀθρώπος, δὲν ἀντελήφθη τοῦτο. Καὶ ποῖαν τιμὴν ἔγνωσε; Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν ψαλμῶδον ποῦ εἰς ἄλλον ψαλμὸν λέγει: Ἐπλάσας τὸν ἀθρώπον ὀλίγον κατώτερον ἀπὸ τοὺς ἀσωμάτους ἀγγέλους,³¹ ἀφοῦ τὸν ἐπροέκισσε μὲν μετὰ τὴν εἰκόνα σου, καὶ τὸν ἐσπεφάνωσες συγχρόνως μετὰ δόξαν καὶ τιμὴν. Ἐπειτα ἐξηγῶν τὴν τιμὴν, συμπληρῶναι: Τὰ πάντα ὑπέταξες κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του, τὰ πρῶτα δηλαδὴ, ἅλα τὰ θῶδια, ἀκόμα δὲ καὶ ἀγρία ζῶα τοῦ ἀγροῦ, **Ε** τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης ποῦ διασχίζουν τὰς θαλάσσας. Διότι εἶναι μεγίστη τιμὴ αὐτό, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν εἰς αὐτὸν ἅλων τῶν ὄρατῶν, μολοῦντι τίποτα δὲν ἔχει κατορθῶσει ποτὲ μέχρι τώρα σχετικῶς μετὰ αὐτά, Διότι, χωρὶς καθόλου ἀκόμα νὰ δημιουργῆσῃ αὐτὸν, ἔλεγε: Ἄς δημιουργήσωμεν ἀθρώπον ὁ ὅποιος νὰ ἔχη τὴν εἰκόνα τὴν ἰδικὴν μας καὶ τὴν ὁμοίωσιν.³² Ἐπειτα ἐρμηνεύων τὸ «κατ' εἰκόνα» προσέθεσε: Καὶ ὡς ἐξουσιάζουν οἱ ἀθρώποι τῶν ψαριῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν θηρίων τῆς ἐστῆς καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ τὸν μικρόσωμον αὐτὸν καὶ μῆκος τριῶν πήχεων καὶ κατὰ τὸσον ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα ²¹⁵ **Α** μικρότερον ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ὅμως διὰ τῆς συγγενείας τοῦ λογικοῦ ἀνώτερον ἀπὸ ἅλα ἐδημιούργησε, διότι ἔχρισσε εἰς αὐτὸν λογικὴν ψυχὴν, πράγμα τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς τιμῆς. Διὰ τοῦτου λοιπὸν (τοῦ λογικοῦ) καὶ πόλεις ἀκόδομησε καὶ τὴν θάλασσαν διέσχισε καὶ τὴν γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας ἀπείρους ἐπένησε καὶ ἔγινε ἀνώτερος τῶν ἀγριωτέρων ἀλόγων ζῶων καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ἅλα καὶ πρῶτον, ἐγνώρισε τὸν δημιουργήσαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ὠδηγήθη σταθερῶς καὶ ἐγνώρισε τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ ὄχι. Μόνος ἐκ τῶν ὄρατῶν δημιουργημάτων προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν, ἠξιώθη νὰ ἀπολαύσῃ ἀποκαλύψεων, καὶ αὐτὸ πάλιν μόνον αὐτός· πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀνεκφραστα ἐγνώρισε, καὶ ἐξεπαιδεύθη **Β** εἰς τὰ μυστήρια

30. Ἦσ. 1, 2.

31. Ψαλμ. 8, 6.

32. Γεν. 1, 26.

τοῦ οὐρανοῦ. Δι' αὐτὸν ἐδημιουργήθη ἡ γῆ, δι' αὐτὸν ὁ οὐρανός, δι' αὐτὸν ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀστέρες, δι' αὐτὸν αἱ τροχιαὶ τῆς σελήνης καὶ αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ὠρῶν καὶ τῶν ἐποχῶν δι' αὐτὸν ἡ γέννησις τῶν καρπῶν καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ τόσα γένη τῶν ἀλόγων δι' αὐτὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ, δι' αὐτὸν ἀπεστάλησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφήται, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλὰκις ἐστάλησαν. Διὰ τί χρειάζεται τόσο πολλὰ νὰ ἀναφέρωμεν; Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ γενικῶς διεξοδικῶς νὰ τὰ ἀναφέρωμεν. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐγίνε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τὰ ἐκπληκτικὰ ἐκεῖνα θαύματα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτὸν ἐγίναν. Δι' αὐτὸν ὁ νόμος, δι' αὐτὸν ὁ Παράδεισος, δι' αὐτὸν ὁ κατακλισημὸς. **Γ** Διότι καὶ τοῦτο εἶναι μέγιστον δεῖγμα τιμῆς, δηλαδὴ τὸ ὅτι δι' εὐεργεσιῶν καὶ τιμωριῶν αὐτὸν ἀπειροὶ ἐγίναν συγκαταστάσεις. Καὶ αὕτη ἡ μέλλουσα νὰ συθῆ κρίσις, ἕνεκα τῆς τιμῆς πρὸς αὐτὸν γίνεται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωὴ λέγει: Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού τὸν ὠδήγησες εἰς τὴν κρίσιν;³³ Ὅπως ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ ψαλμωδὸς ἀλλοῦ λέγει: Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού διαρκῶς αὐτὸν ἐχεις εἰς τὴν μνήμην σου.³⁴ Δι' αὐτὸν πάλιν θὰ ἔλθῃ ὁ Μονογενὴς, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ του. Διότι ἄλλα μὲν χάρισματά ἐδῶκε ἤδη διὰ τοῦ θαπτίσματος καὶ **Δ** τῶν μυστηρίων καὶ τὰ ἀγαθὰ πού προσέφερε διὰ τῆς ἄλλης μυστικῆς προσφορᾶς καὶ ἐγέμισε τὴν γῆν μὲ ἄλλα θαύματα· ἄλλα δὲ ὑπέσχετο νὰ δώσῃ, δηλαδὴ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὸ νὰ κἀνῃ αὐτοὺς κληρονόμους του καὶ τὸ νὰ προτοκιμάζῃ αὐτοὺς νὰ συμπασχεύουσιν μαζί του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: Ἐάν ἐπιδεικνύωμεν ὑπομονὴν καὶ θὰ βασταλεύσωμεν μαζί Του.³⁵ Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν γενικῶς ἀναλογιζόμενος ὁ προφήτης, εὐλόγως παρομοιάζει μὲ ἄλογα ζῶα αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν παραδώσει εἰς τὴν κακίαν τὴν τόσο σπουδαίαν καταγωγὴν καὶ οἱ ὅποιοι μόνον τοὺς ἠχμαλωτίσθησαν εἰς τὰ πάθη ἐκεῖνων (τῶν ἀλόγων). Αὐτὰ καὶ ἄλλοι προφήται κάνουν εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ἐπιθυμοῦντες μὲ τὴν σύγκρισιν νὰ παροτρύνουν τὸν ἀναίσχυντον ἀκροατὴν εἰς τὴν ἀρετὴν. **Ε** Καὶ ὁ μὲν Ἰερεμίας λέγει, Ἴπποι ἀτίθασσοι ἐγίναν ἐνε-

33. Ἰωβ 14, 3.

34. Ψαλμ. 8, 5.

35. Ἦ' Τιμ. 2, 12.

κα τῆς ἐπιθυμίας τῆς θηλείας.³⁶ Ἄλλος δὲ (ὁ Ἡσαΐας): Τὸ θῶδι ἐγνώρισε τὸν κύριόν του καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτιν πού τοῦ κατεσκεύασε ὁ Κύριός του,³⁷ σκληρότερον τοῦ Δαυὶδ τοιοῦτοτρόπως ὁμιλῶν. Διότι ὁ μὲν Δαυὶδ λέγει: Ἐξίσωσε τὸν ἑαυτὸν του πρὸς τὰ κτήνη τὰ ἀνόητα καὶ ἐξωμοιώθη μὲ αὐτὰ· ἐκεῖνος δὲ λέγει ὅτι καὶ πῶ παράλογοι ἐγίναν ἀπὸ αὐτὰ. Διότι ἐκεῖνα ἐγνώρισαν τὸν ἀφέντην των, ὁ Ἰσραὴλ δὲ δὲν μὲ ἐγνώρισε, λέγει.

Καὶ ἄλλοῦ δὲ κάποιος ἄλλος σοφὸς ἀνὴρ παρουσιάζων ὡς χειρότερον καὶ ἀπὸ τοὺς μύρμηκας τὸν κωθρὸν καὶ ἐκπλωμένον καὶ ἀπὸ τὴν ἀργίαν καταστρεφόμενον.³⁸ Ἄ ἐκεῖ τὸν στέλλει, διὰ νὰ μάθῃ νὰ εἶναι φιλόπνοος, Ἐμπρός, λέγων, πρὸς τὸν μύρμηκα,³⁹ ἄνθρωπε ὀκνηρέ, πῆγαινε καὶ ζήληψε τοὺς δρόμους πού κάνει. Διότι ἐκεῖνος μολονότι δὲν ἔχει κτήματα μὲ γεωργικὰς ἀπαγογὰς καὶ δὲν ἔχει κάποιον πού νὰ τὸν ἐκθιάζῃ εἰς ἐργασίαν καὶ ἐνῶ δὲν εἶναι ὑποτεταγμένος εἰς κάποιον ἀφέντην ἐτοιμάζει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους τὴν τροφήν του καὶ πολλὴν ἀποταμίειον κάνει κατὰ τὴν συγκομιδὴν. Καὶ πρὸς τὴν μέλεισσαν πάλιν προτρέπει νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν μας. Πῆγαινε εἰς τὴν μέλεισσαν καὶ μάθε ὅτι ἔργον ἐξασκεῖ ἐργάτου. Διότι ἡ θάλας τῶν γλυκισμάτων εἶναι ὁ καρπὸς τῆς, τοὺς κόπους τῆς ὁποίας θασιεῖς καὶ ἀπλοῖκοι ἀπολασθάνουν πρὸς διατήρησιν τῆς υγιείας των.⁴⁰ Ἄλλος δὲ λέγει (ὁ Σοφοκλῆς): Οἱ ἀρχοντές σου ὁμοιάζουν μὲ λύκους τῆς Ἀραβίας.⁴¹ **Β** Καὶ ἄλλος (ὁ Ἰερεμίας): Ἐκείσθες εἰς τὴν ἐρημίαν ὡς κουρούνα.⁴² Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου λέγει: Ὅφεις, ἀπόγονοι ἐχιδνῶν,⁴³ λέγει, ποῖος σὰς ὑπέδειξεν ὅτι θὰ διαφύγετε ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Καὶ ἄλλος δὲ πάλιν (ὁ Ἡσαΐας): Τὰ ἀγὰ τῶν ἀσπίδων κατέστρεψαν καὶ ἰσθὸν ἀράχνης ὑφάνον.⁴⁴ Ἄλλοῦ δὲ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης λέγει: Δηλητήριον φαρμακερῶν ἀσπίδων κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των ὑπάρχει.⁴⁵ Καὶ πάλιν θυμὸς ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς

36. Ἰερ. 5, 8.

37. Ἦσ. 1, 8.

38. Παροιμ. 6, 6-8.

39. Ἦσ. 11, 3.

40. Σοφοκλ. 3, 5.

41. Ἰερεμ. 3, 2.

42. Ματθ. 3, 7.

43. Ἦσ. 59, 5.

44. Ψαλμ. 139, 4.

παρόμοιος με τοῦ θρεῶς.⁴⁸ Διότι τόσον κακὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ κακία. Τὸν τόσον σπουδαῖον καὶ τόσον ὀνομαστὸν καὶ αὐτὸν ποῦ ἔχει τόσα στέμματα, τὸν καταβιβάζει εἰς τὴν κακὴν καταγωγὴν τῶν ἀλόγων ζώων. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν παρόντα ψαλμὸν, δύο εἶδη κακίας ἀφοῦ ἐπέλεξεν, **C** καὶ τὰ ἄλλα ἀφοῦ ἀφήνει νὰ συλλογισθοῦν οἱ ἄκροαταί, τοιαυτοτρόπως στιγματίζει αὐτοὺς ποῦ ἐκυριεύθησαν εἰς τὰ πάθη. Διότι τί πῶς παράλογον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ὁ ὁποῖος περιπλοῦνται εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην τυχαίως καὶ ματαιῶς καὶ πρὸς θλάσθην τῆς ζωῆς του, καὶ ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει ἀπειρα χρήματα ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ δι' ἄλλους ἀγνώστους, πολλάκις δὲ καὶ διὰ τοὺς ἐχθρούς του καὶ συκοφάντας του; Καὶ καλῶς εἶπε: Θὰ ἐγκαταλείψουν εἰς ἕνους τὸν πλοῦτόν των. Διότι τί εἶναι πῶς ἀνόητον, ὅταν αὐτοὶ μὲν τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀμαρτίας ὑποφέρουν ποῦ προέρχονται ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν, εἰς ἄλλους δὲ τὴν ἀπόλαυσιν παραχωροῦν; Ἐπειτα μαζί με τὴν φιλοχρημασίαν καὶ τὴν κενοδοξίαν, ἀφοῦ φέρνει ἀνάμεσά τους, **D** καυτηριάζει με πολλὴν δύναμιν λέγων: Ἐτέγραψαν τὰ δνόματά των ἐπὶ τῶν κτημάτων των. Τί περισσότερο παράλογον ἀπὸ αὐτοὺς πάλιν, οἱ ὅποιοι εἰς λίθους καὶ ἐῦλα καὶ εἰς τὴν ἀμυχὸν ὄλην τὴν μνήμην των παραδίδουν καὶ τὴν δόξαν των ἐμπιστεύονται. Διότι ὀλοκλήρους περιουσίας κατέστρεψαν καὶ γήρας ἀπεγύμνωσαν καὶ ἀπὸ ὄφρανοὺς τὰ ὑπάρχοντα ἤρπασαν, ὥστε διὰ τὸν σκῶληκα νὰ κατασκευάσουν λαμπρὴν καταικίαν καὶ διὰ τὸ σαράκι καὶ διὰ τὴν φθορὰν νὰ οἰκοδομήσουν λαμπροὺς περιθόλους ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι με αὐτὰ ἀθάνατος θὰ μένῃ ἡ μνήμη αὐτῶν ποῦ δὲν ἠμπόρεσαν οὔτε εἰς τὰ σώματά των νὰ προσφέρουν μικρὰν εὐκαιρίαν ἀναπαύσεως. Αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς σκάνδαλον εἶναι δι' αὐτοὺς. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος, εἰπέ μου; **E** Ἡ ἐπίμονος εἰς αὐτὸ ἀπασχόλησις, ἡ ματαιοπονία, ἡ μαυιδῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἡ ἀκόρεστος μέθη τῆς δόξης. Καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν κόλασιν, ὁ ψαλμφοδὸς λέγει, ἐδῶ εἰς αὐτοὺς σκάνδαλον καὶ ἐμπόδιον γίνεται. Ὅχι μικρὸν λοιπὸν σκάνδαλον, ὄχι μικρὸν ἐμπόδιον, ὄχι μικρὸν κώλυμα αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς εἶναι διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο λέγει, αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς γίνεται σκάνδα-

48. Ψαλμ. 57, 6.

λον, ὥστε νὰ μὴ κατορθώσουν τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. Καὶ καλῶς εἶπε σκάνδαλον εἰς αὐτοὺς αὐτὸν τὸν τρόπον ζωῆς. Τοὺς ἑαυτοὺς των θεαμεῖον, τοὺς ἑαυτοὺς των ἐμποδίζουν. Καὶ μὴ ἔλα ταῦτα διὰ τοῦ στόματός των ἐκδηλώνουν εὐαρέσκειαν καὶ ἰκανοποίησιν διὰ τὴν κατὰστασιν των. Καὶ τὸ δυσκολώτερον καὶ ἡ αἰτία τῶν ὑπολοίπων κακῶν, ²¹⁷ Α αὐτὸ εἶναι, τὸ ὁποῖον θεθαίως ἀνέφερον. Διότι ὅσοι τοιαύτας ἀμαρτίας πράττουν καὶ πλῆμελῆματα καὶ τοιαυτοτρόπως συμπεριφέρονται, μακαρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ τοὺς θαυμάζουν καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἀξιοζήλευτοι καὶ αἰσθάνονται εὐχαρίστησιν με ὅσα πράττουν. Κακία δὲ ἡ ὁποία ἐπαινεῖται καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ τὴν κατεργάζονται, ἀναλογίῃ σου πόσῃν αἰθερίαν πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἀποκτᾷ. Διότι ἐάν, μολοντί κατηγορεῖται, μολοντί με ὕβρεις ὑποτιμάται, μολοντί ἐλέγχεται, μολοντί μαστιγώνεται ἀπὸ τὴν συνείδησιν ἐκείνων ποῦ τέλος πάντων ἔχουν νηφαλιότητα, μολοντί ξεσιγίζεται καὶ με μίσος καταπολεμεῖται, **B** τόσον ἀναισχύντως ἀνθεὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ αὐξάνεται ὅταν, ὄχι μόνον ὅσα τὴν ἐμποδίζουν δὲν ὑπάρχουν, ὅπως ἡ κατηγορία, ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως, τὸ νὰ ἀσφαλῆται κανεὶς σθεαρῶς με ὅσα γίνονται, τὸ νὰ μετανοῇ δι' ὅσα ἐπρατίεν, τὸ νὰ ἐξαφανίζεται ἀπὸ τοὺς συναθρώπους του καὶ τὸ νὰ καλύπτῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ ἐντροπήν, τὸ νὰ ἐκβάλλῃ στεναγμούς, τὸ νὰ θρηνηῖ, ἀλλὰ ὅπως ἀντιθέτως ἐπαινοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀμαρτίαν καὶ ὑφαίνουν ἐγκώμια διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς νομίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὅτι εἶναι καλύτεροι τῶν ἄλλων καὶ ἀφοῦ διαπράξουν τὴν ἀνομίαν ἐπαινοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των δι' ὅσα ἔχουν κατορθώσει (διότι αὐτὸ σημαίνει: Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκῆσαι). **C** Ποῦ ἄλλοῦ δὲν θὰ ἐκτραποῦν; Διότι τόσον πολὺ ἔχουν ἀλλοιωθῆ ἀπὸ τὰ πηγήματα τῆς ἀμαρτίας, τόσον ἔχουν παραφρονήσει, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας, ὅταν μάλοισα ἐπρεπε θλέποντες τὴν παρανομίαν νὰ ἐντρέπονται, ὑπερηφανεύονται, ὑψώνουν ἀλαζονικῶς τὴν κορυφὴν των, αἰσθάνονται εὐχαρίστησιν με ὅτι ἔχει γίνει. Διότι τόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀμαρτία πρὶν μὲν νὰ πραγθῇ συγκαλύπτει τὴν ἀπεχθὴ ἰδιότητά της, με τὴν μέθην τῆς ἡδονῆς μετριάζουσα τὴν θδελυρότητα της ὅταν ὀμως συντελεσθῇ καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ τῆς ἀμαρτίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπομακρυνθῇ, ἡ δὲ κατηγορία τῆς συνειδήσεως ἐπέλ-

θη γυμνούς αφήνοντας τους λαγισμούς με τὰ κτηήματα τοῦ μασιγίου τῆς, τότε κατ' ἐξοχὴν φανερώνεται ἡ θλασθερὴ ἰκανότης τῆς. **Δ** Αὐτοὶ δὲ οἱ ἄνθρωποι οὕτε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φθαρτῶν ἔργων τῶν ἰκανοποιούνται, ἀλλ' ὅταν ἴδουν ὅτι ὁ πλοῦτος ἔχει ὑπερβολικῶς αὐξηθῆ, ὅτι οἱ τάφοι ἔχουν ἀνεγερθῆ, τὰ μάταια οἰκοδομήματα ὅτι ἔχουν τελειῶς ἀλοκληρωθῆ, ἐνῶ τότε τέλος πάντων ἔπρεπε νὰ ἀσθαινοῦν κάποιοι κατόνωξιν οδηγούσαν πρὸς μετάνοιαν καὶ νὰ ἀνασπενάξουν, αὐτοὶ δὲ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, μετὰ ἀπὸ τὸ ἔργον, μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν, τότε ἀκόμα περισσότερον νοσοῦν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅσα ἐξηγρῶντο ἀπὸ αὐτοῦ παρήλθον, ἀκολουθοῦν ἐν συνεχείᾳ αἱ συνέπειαι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ.

Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ὅσοι κατακρίνουν τοὺς ἑαυτοῦς των, δι' ὅσα ἁμαρτάνουν, προλαμβάνοντες ἀπομακρύνουν τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει: Διότι, ἐάν τὸς ἑαυτοῦς μας κατεκρίνομεν, δὲν θὰ κατεκρινόμεθα.⁴⁶ **Ε** Τοιοῦτρόπως καὶ ὅσοι νοσοῦν ἀπὸ ἀμετανοήσιαν καὶ ἁμαρτάνουν, ἐάν δὲν κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτοῦς των δι' ὅσα πλημμελήματα ἔπραξαν, μετὰ πολλὴν ὀρμὴν ἐλκύνουν τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, καὶ αὐτοὶ ἢ τὰ ξένα ἀρπάζοντες ἢ τὰ ἰδικὰ των ματαιῶς καὶ τυχαίως σπαταλῶντες, τὰ ὅποια θεοβίως ἔπρεπε πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν νὰ ἐξοδεύουν, διὰ τῶν καὶ σκώληκας καὶ διὰ τὸ σαράκι σπαταλοῦν καὶ δὲν μετανοοῦν, δι' ὅσα ἔχουν γίνει, ἀλλὰ παραμένουν ἀνιάτως νοσοῦντες, ἀκούσει τί συμβαίνει ἐν συνεχείᾳ. Τί λοιπὸν συμβαίνει; Εἰς τὴν τιμωρίαν παραδίδονται τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: **218** **Α** Ὡς πρόβατα ἐθεσαν τοὺς ἑαυτοῦς των ἐντὸς τοῦ Ἄβου. Ὁ θάνατος θὰ ποιῶναι αὐτοὺς εἰς αἰώνιους θασάνους καθοδηγῶν αὐτοὺς, ὅχι τὸ ἡμερον ἐδῶ δηλῶν διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν προβάτων (διότι τί ἀγριώτερον ἢ μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ ἐκείνου πού περιφρονοῦν τὰ γυμὰ σώματα τῶν πενήτων καὶ τὰ στομάχια των πού λειώνουν ἀπὸ τὴν πείναν, κάλλωπιζοῦν δὲ τὰς οἰκίας των μετὰ τὴν φθορὰν καὶ μετὰ τὸν σκώληκα καὶ τὸ σαράκι). ἀλλὰ τὴν εὐκολίαν τῆς καταστροφῆς των, τὴν πανωλεθρίαν πού προέρχεται ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῆς ἁμαρτίας, τὴν εὐχέρειαν καταλήψεως ἀπὸ τοῦς ἔχθρους. Διότι τίποτα δὲν ἀποδεικνύεται ἀσθε-

46. Α' Κορ. 11, 31.

νέστερον τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν ζωὴν του μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. Πράγμα τὸ ὅποιον καὶ αὐτοὶ θὰ πάθουν. Καὶ τοιοῦτρόπως θὰ κακοποιηθοῦν, τοιοῦτρόπως θὰ καταστροφῶν ὀλοσχερῶς καὶ εἰς τὸν ἄδην θὰ ἀπέλθουν εὐκόλως, χωρὶς δυσκολίαν, συντόμως, χωρὶς κόπον, ὡσάν ἀκριβῶς πρόβατα κατασφαιζόμενα. **Β** Αὐτὸ εἶναι θάνατος, μᾶλλον δὲ πράγμα πολὺ σκληρότερον τοῦ θανάτου. Διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ τέλος, θάνατος ἀτελείωτος θὰ διαδεχθῆ αὐτοὺς, διὰ τοῦτο πούθεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἄβραάμ, οὔτε εἰς ἄλλον τόπον φαίνεται ὅτι ἀπέρχονται, ἀλλὰ εἰς τὸν ἄδην, εἰς αὐτὸ τὸ θῆμα τῆς τιμωρίας, τῆς κολάσεως, τῆς πανωλεθρίας. Καὶ τὸ τέλος των ἐδῶ εἶναι τιποτένιον καὶ ἄδοξον καὶ ἡ ἐκεῖ παραμονὴ των γεμάτη ἀπὸ κόλασιν. Τοιοῦτρόπως καὶ εἰς ἡμᾶς εἶναι σύνθετος νὰ λέγωμεν περὶ αὐτῶν πού εὐκόλως χάνονται εἰς τὸν ἄδην: Ὡς πρόβατον ὁ τάδε ἐσφάγη. Διότι, ἀφοῦ ὡς ὄλογα ἔζων **С** καὶ ὡς ὄλογα χάνονται χωρὶς νὰ ἔχουν κάποια ἀγαθὴν ἐλπίδα διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ ὅχι τοῦτο μόνον, ἀλλὰ ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὸν Ἄδην πρὸς μεγάλην των συμφορὰν. Ὁ θάνατος θὰ διαποιμῶναι αὐτοὺς ὀδηγῶν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐδῶ μού φαίνεται ὅτι θάνατον ἐννοεῖ τὴν ἐκεῖ ἀπόλειαν, τὴν τιμωρίαν, καθὼς ἀκριβῶς καὶ ἄλλου λέγει: Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ θὰ χαθῆ" ὅχι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν φανερώων. Καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς λέξεως. Διότι ἐφ' ὅσον εἶπε πρόβατα, ἔδειξε καὶ τὸν ποιμένα των. Ποῖος δὲ εἶναι αὐτός; Ὁ σκώληξ ὁ φαρμακερός, τὸ σκότος τὸ ἀτελείωτον, τὰ ἄλυτα δεσμά, ὁ θρυμμός των ὀδόντων. Πρόσεξε λοιπὸν ὅτι αὐτοὶ ἀπὸ παντοῦ τιμωροῦνται. **Δ** Εἰς τὴν ζωὴν, διότι ἠμποδίσθησαν εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς, διότι τῆς κακίας ἔγιναν δοῦλοι καὶ ἀγχιμάτατοι καὶ περιττὸν ἐκοπίασαν κόπον καὶ περιγέλαστον εἰς τὸν θάνατον, διότι ἐπιπολαίως καὶ σαρβόμενοι ὑπὸ τῆς τύχης ἐχάθησαν κατὰ τὸν μετὰ θάνατον καιρὸν, διότι συνεχῶς διασκοπέχονται ὑπὸ τῆς καταστροφῆς. Καὶ πολὺ γρηγορὰ θὰ γίνουν κύριοι αὐτῶν οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἀφανεῖς καὶ πτωχοὶ δίκαιοι. Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν σκληροτέρων καὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν φθάσει εἰς ἀνασθησίαν παρομοίαν λίθων, δὲν ἔχουν σαφῆ ἐλπίδα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν οὔτε σταθεροποιημένην ἀλλὰ πρὸς τὰ παρόντα ἀγαθὰ ἔχουν ἀφοσιώ-

47. Ἱεζ. 18, 20.

θή με ανοικτὸν στόμα, καὶ τὰ ὄρατὰ μόνον, πλήττει μὲ δυνάμιν τὴν συνείδησιν τῶν τοιοῦτων ἀνθρώπων ἀμυδρῶς.

Εἰ "Ἐπειτα ἐπὶ ὀλίγον διὰ τὰ μέλλοντα ἀφοῦ ἔκανε ὑπαινυγμὸν, πάλιν πρὸς τὴν μηδαιμότητα ποῦ χαρακτηρίζει τὴν παρούσα ζωὴν καὶ πρὸς τὴν τιμωρίαν μεταφέρει τὸν λόγον, ἀποδεικνύων τὴν ἀσθένειάν των, τὴν μηδαιμότητά των, τὴν εὐτελή καταγωγὴν των καὶ ὅτι καὶ ἐάν μωρίας φορές γίνουσι πλούσιοι, καὶ ἐάν δυνατὴν ἐξουσίαν ἔχουν περιβληθῇ, εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐκ γενετῆς καὶ τῶν ἐξ αἰχμάλωσις δούλων εὐρίσκονται, οἱ ὅποιοι ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο λέγει, θὰ ἀναδειχθοῦν κύριοι των οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἀφανεῖς καὶ πτωχοὶ δίκαιοι, ὁδηγῶν ταχέως, εἰς τὸ διηκεῖς καὶ δὲν θὰ χρειασθοῦν χρόνον οὔτε κόπον οὔτε κάποιαν φροντίδα βιωτικῆν. Διότι εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ὥστε εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ κακίαν νὰ ὑπακούῃ ὡς δούλη καὶ νὰ τὴν τρέμῃ καὶ νὰ τὴν φοβῆται, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχη μύρια στολίδια αὐτῇ 219 Α καὶ πολλὰ θαψίματα θλεφαρίδων, ἐκεῖνη δὲ ἡ ἀρετὴ καὶ ἂν εἶναι γυμνῆ, καὶ μόνη τῆς ἀγωνίζεται. Καὶ ὅμως τὸ ἀντίθετον βλέπομεν, λέγει, αὐτοὺς νὰ ἐξουσιάζουν ἐκείνων (τῶν δικαίων). Ἄλλὰ ἅς μὴ ἴδωμεν τὸ σφάλμα τῆς διανοίας τῶν πολλῶν. Διότι τοῦτο εἶναι δειγμὰ πεπλανημένης ἀτιμότητος. Ἄλλὰ ἅς διαλευκάνωμεν αὐτὴν τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων, καὶ θὰ ἴδῃς αὐτὸν (τὸν δίκαιον) νὰ διευθύνῃ τὸν λόγον. Β "Ἄς ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει κάποιος κύριος ποιηρὸς καὶ δούλος χρηστὸς· μᾶλλον δὲ, ἐάν θέλῃς, εἰς ἄλλον ἀξιολογώτερον παράδειγμα ἅς ἐπιναφέρωμεν τὸν λόγον. "Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι κάποιος βασιλεὺς ποιηρὸς καὶ εἰς ἰδιώτης χρηστὸς, ἅς ἴδωμεν ποῖος εἶναι κύριος κάποιου καὶ ποῦ φαίνεται ἡ ἐξουσία νὰ διαλάμπῃ ποῖος εἶναι ὁ ἐξουσιάζων καὶ ποῖος ὁ ἐξουσιάζομενος. Πᾶς λοιπὸν θὰ γνωρίσωμεν τοῦτο; "Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι διατάσσει τὸν ἄπλοον πόλιν ὁ βασιλεὺς νὰ κἀνῃ ἔν ποιηρὸν πρᾶγμα καὶ γεμᾶτον ἀπὸ ἀδικίας· τί λοιπὸν, ὁ χρηστὸς πόλιτης καὶ ὑπήκοος θὰ κἀνῃ; "Ὅχι μόνον δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ, οὔτε θὰ ὑπακούσῃ, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσῃ καὶ αὐτὸν ποῦ διατάσσει νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν προκειμένην ἀδικον διαταγὴν καὶ ἂν ἀκόμα πρέπῃ νὰ ἀποθάνῃ. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐλεύθερος; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κάνει ἕτι θέλει καὶ καθύλου τὸν βασιλέα δὲν φοβείται· ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν περιφρόνησιν ἀπὸ τὸν ὑπήκοον

του; Καὶ διὰ νὰ μὴ συνεχίσωμεν τὸν λόγον μὲ ἀόριστον παράδειγμα, C ἡ σύζυγος τοῦ Πεπεφρῆ ἡ Αἰγυπτία δὲν ἦτο βασίλισσα; 48 Δὲν ἐξουσιάζεε ὅλης τῆς Αἰγύπτου; Δὲν εἶχε σύζυγον βασιλέα; Δὲν ἦτο περιβεβλημένη μὲ δυνάτην ἐξουσίαν; Τί δὲ ἦτο ὁ ἰσώφ; Δὲν ἦτο δούλος; Δὲν ἦτο αἰχμάλωτος; Δὲν ἦτο ἐξηγορασαμένος ὑπηρέτης; Δὲν ἐπετέθη μὲ ὄπλα αὐτῇ μὲ ἄλην τὴν συνοδείαν τῆς ἐναντίου τοῦ νεανίσκου, χωρὶς νὰ ἀναθήσῃ αὐτῇ εἰς ἄλλον τὸν πόλεμον, ἀλλὰ αὐτῇ ἡ ἴδια εἰς τὴν πολυμικὴν πορὰ ταξιν ἀφοῦ ἦλθε; Ποῖος, λοιπὸν, τότε ἦτο δούλος, ποῖος δὲ ἐλεύθερος; Αὐτῇ ἡ ὁποία τὸν εἶχε ἀνάγκην διὰ νὰ τῆς ἱκανοποιήσῃ τὸ πάθος καὶ παρεκάλει καὶ ἰκέτευε, καὶ ἡ ὁποία εἶχε γίνεαι αἰχμάλωτος ὄχι ἀνθρώπου, ἀλλὰ πάθους πονηροτάτου ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος περιεφρόνησε τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ τὸ σκήπτρον καὶ τὴν βασιλικὴν ἀλουργίδα καὶ ἄλην ἐκεῖνην γενικῶς τὴν φανταστικὴν δυνάμιν καὶ ὁ ὁποῖος ἀνέκοψε τὰ πονηρὰ σχέδιά της; D Δὲν συνέβη τότε, ὥστε αὐτῇ μὲν νὰ ἀπέλθῃ ἀφοῦ ἐδέχθη κατὰμουτρα τὴν παρακοὴν καὶ εἰς ἄλλο πάλιν πάθος ἀφοῦ ἔγινε δούλη, εἰς τὸν παράλογον θυμὸν, εἰς τὸν μισρὸν φόνον ἐκεῖνος δὲ νὰ ἐξέλθῃ ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μύριους στεφάνους καὶ ἀποδεικνύων ὅτι διαλάμπει ἡ ἐλευθερία ἀσυγκρίτως περισσότερον καὶ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν δουλείαν;

Διότι τίποτα δὲν εἶναι τόσον ἐλευθερον πρᾶγμα ὅσον ἡ ἀρετὴ, τίποτα τόσον ὑποδοικαμένον ὅσον ἡ κακία. Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοδ κάποιος λέγει: Σοφὸς ὑπηρέτης ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ κύριος ἀφρόνων κυρίων. 49 Διότι, ὅπως ἀκριβῶς αἰχμάλωτος, καὶ ἐάν ἀπειρὸν ἔχη πλοῦτον, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ ὄλους εἶναι εὐκόλως καταληπτὸς. E Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ κυριεύομενος ἀπὸ τὰ πάθη εἶναι ἀσθενέστερος ἀπὸ τὴν ἀράγνην. Τί δὲ συμβαίνει εἰς τὸν πόλεμον; Δὲν βλέπομεν αὐτοὺς νὰ νικοῦν; Τί δὲ εἰς τὰς βιωτικὰς ὑποθέσεις καὶ εἰς τὰ συνέδρια; Δὲν ὑπάρχει σταθερὰ πορεία πλεύσεως εἰς τὴν ζωὴν των καὶ ἐάν κενεῖς δὲν πείθεται συμφωνῶν μὲ αὐτοὺς; Τί ὅμως συμβαίνει μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν; Δὲν συνέβη ὥστε ὁ μὲν πλούσιος ὡσάν ἀκριβῶς ἐπαίτης σταγόνα νὰ ζητῇ καὶ δὲν τὸ ἐπετύγχανεν; 50 Ὁ δὲ πτωχός, ἐπειδὴ ἐπι-

48. Γεν. 39, 7.

49. Παροιμ. 17, 2.

50. Λουκ. 16, 24.

μόνας ησυχολέιτο με την καλλιέργειαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἐνάρετος ἦτο, δὲν εἶχε ὅμως μεγίστην ἀπόλαυσιν τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν, νὰ ἔχη τὸ αὐτὸ τέλος με τὸν Ἀβραάμ; **220** Α Τί δὲ συνέβη με τοὺς ἀποστόλους; Δὲν συνέβη ὥστε, ἂν καὶ ἐφυλακίζοντο, ἂν καὶ ἐμαστιγοῦντο, ἂν καὶ ἔπασον ἀπειρα δεινά, νὰ ὑπερισχύουν ἐκείνων ποὺ τοὺς πρόεκαλον αὐτὰ τὰ δεινά. Ἀναλογίσου λοιπὸν εἰς ποσὴν ἀπορίαν αὐτοὺς ἐνέβαλον, ὥστε ἐκεῖνοι νὰ λέγουν: Τί νὰ κάνωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς;⁵¹ Ἄν καὶ φυλακισμένους τοὺς εἶχον καὶ δεδεμένους εἰς τὸ μέσον τῶν δικαστηρίων καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν τάξιν τῶν δικαστῶν καὶ τῶν ἐξουσιαστῶν εἶχον σταθῆ, οἱ δὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν δικαζομένων εὐρίσκοντο, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτούς. Καὶ παντοῦ ἐὰν κόποιος με ἀκριβῆσαι διεξοδικῶς διηγείτο, θὰ ἔβλεπε τὸν ἐνάρετον νὰ νικᾷ τὸν ποιητὸν με τὴν ἀληθῆ νίκην, ὄχι αὐτὴν τὴν νίκην τῶν πολλῶν τὴν ψευδῆ Β καὶ πεπλανημένην καὶ ἡ ὁποία εὐκόλως ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ ἐκείνην τὴν σταθεροποιημένην καὶ ἀμετακίνητον. Καὶ ἡ θεοθεία τῶν, τὴν ὁποίαν ἠντλουν ἀπὸ τὰ πλούτη καὶ τὴν κοσμικὴν δύναμιν, θὰ παλαιωθῆ ἀχρηστευμένη εἰς τὸν Ἄδην, δηλαδὴ θὰ ἐξασθενήσῃ. Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει, ὡς ἐξῆς ἐρμηνεύεται: Ὅχι μόνον ἐδῶ θὰ γίνων εὐκόλως καταληπτοί, ἐφ' ὅσον κανεὶς δὲν θὰ τοὺς βοηθῆ ἀμυνόμενος μαζί τῶν, ἐνῶ κανεὶς δὲν θὰ προσφέρῃ χεῖρα βοηθείας, εἰς ὄλους θὰ εὐρίσκωνται ἐκτεθειμένοι καὶ ἀδύνατοι, ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρότερον οὔτε ἐκεῖ θὰ ἔχουν κάποιον νὰ τοὺς συμπαροσταθῆ καὶ νὰ τοὺς βοηθῆσῃ καὶ νὰ ἀπλώσῃ χεῖρα παραμυθίας καὶ νὰ πορηγορήσῃ τὴν τιμωρίαν τῶν. Τοιοῦτοτρόπως θεοθαῶς οὔτε αἱ φρόνημοι παρθῆνοι⁵² δὲν ἠμπόρεσαν νὰ βοηθῆσουν τὰς μωράς, οὔτε ὁ Ἀβραάμ⁵³ τὸν πλούσιον, οὔτε ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἰῶβ καὶ ὁ Δαυιδ τὸν υἱὸν καὶ τὰς θυγατέρας τῶν.⁵⁴ Διότι τὸ, Παλαιωθήσεται, σημαίνει, θὰ ἀσθενήσῃ, θὰ ἐξαφανισθῆ. **Γ** Διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον παλαιοῦται καὶ γηράσκει, πλησίον τοῦ ἀφανισμοῦ εὐρίσκειται.⁵⁵ Καὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ δόξης τῶν ἀπε-

51. Ματθ. 4, 16.
52. Ματθ. 25, 9.
53. Λουκ. 16, 26.
54. Ἰερεμ. 14, 20.
55. Ἰερ. 8, 13.

διώθησαι καὶ ἀπεγομνάθησαι. Αὐτὸ τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν ἐπεθύμουν, διὰ τὸ ὅποιον τὰ πάντα ἔπραττον καὶ ἄλλην τὴν δραστηριότητά των ἐδαπάνων, ὥστε καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ ἀπολαύσουν δόξης πολλῆς διὰ τῶν χρημάτων, διὰ τῶν οἰκοδομημάτων, διὰ τῶν τάφων, διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπιγεγραμμένων ἐπὶ τῶν τάφων των καὶ αὐτὸ, λέγει, θὰ χάσων, τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν αὐτοὺς ἐλύπει ὅτε ἦσαν ζῶντο καὶ αὐτὰ ἐμάθανον. Διότι αἱ τοιαῦται οἰκοδομαὶ ἀποτελοῦν κατηγορίαν δι' αὐτοὺς ποὺ ἀπέρχονται ἀπὸ τὴν ζωὴν. Διότι καὶ ἂν τὸ σῶμα των εἰς τὴν γῆν θάπτεται, ἀλλ' ὅμως οἱ λίθοι φωνῆν ἀφήνουν, κατηγοροῦντες καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν σκληρότητα των, **Δ** τὴν ἀναισθησίαν των, τοὺς κρινούς ἐχθροὺς διατυμπανίζοντες, τοὺς διερχομένους διὰ τοῦ μνηματός των πάντοτε εἰς κατάρας παρασύροντες καὶ εἰς ἐγκλήματα καὶ συκοφαντίας. Τί εἶδους λοιπὸν δόξα εἶναι αὐτῆ, τὸ νὰ ἀφήνῃ κανεὶς μετὰ θάνατον κατηγοροῦν ποὺ δὲν σιωπᾷ, ἀλλὰ διὰ τῆς θέας τῶν οἰκοδομημάτων ὄλων τὰ στόματα ἀνοίγουνται διὰ νὰ κατηγορήσων τὸν νεκρὸν καὶ πρὸς ὄλους γενικῶς ποὺ τὰ παρατηροῦν καὶ πρὸς τοὺς διερχομένους ἐντονωτάτην δυσφήμισιν νὰ δημιουργῆ κατ' ἐκείνων ποὺ ἠγειραν τὰ οἰκοδομήματα. Τί ὅμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, ὅταν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ κάνουν πράξεις ἀπὸ τὰς ὁποίας τιμωροῦνται, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐντροπιάζονται, ἀπὸ τὰς ὁποίας κατηγοροῦνται, ἀπὸ τὰς ὁποίας καὶ μετὰ θάνατον ἀπὸ πολλοὺς μέσα εἰς τὸν τάφον των ταράσσονται. **Ε** ἀπὸ τοὺς ὁποίους πρὸς αὐτοὺς ἐξαπολύονται κατάρας καὶ συκοφαντίαι καὶ ἀπειρα ἐγκλήματα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀδικηθῆ καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν ἀδικηθῆ; Πλὴν ὁ θεὸς θὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἄδου ὅταν θὰ με παραλάθῃ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἄφου ἀνέφερε τὰς τιμωρίας διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις, τὰ ψόνια τῆς ἀμαρτίας, διμλεῖ καὶ διὰ τὰ ἔπαθλα, διὰ τὰς χρηστὰς πράξεις. Τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι προφῆται συνηθίζον νὰ κάνουν, ὥστε διὰ δύο τρόπων νὰ δίδουν ἀγωγὴν ἀρετῆς εἰς τὸν ἀκροατὴν καὶ διὰ τῆς τιμωρίας τῶν ἀμαρτημάτων καὶ διὰ τῆς ἐπιθραβεύσεως διὰ τῶν ἐπὶ ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. **221** Α Τὰ μὲν λοιπὸν γνωρίσματα ἐκείνων τέτοια περὶ τοῦ εἶναι, λέγει ὁ προφήτης, δηλαδὴ ἡ ἑλλειψις τιμῆς, ἡ ματαία δραστηριότης, ἡ ἀνοησία, ὁ γέλως,

ἡ ἐντροπή, ἡ ἀπώλεια τῶν πάντων, ὁ θάνατος, ἡ τιμωρία, ἡ διαρκής κόλασις, ὁ εὐκόλος ἐπιπρασμός ἀπὸ τῶν κοσμικῶν φρονήμας, ἡ πτώσις ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον, τὸ νὰ αὐκοφανηθῆται, τὸ νὰ κατηγορηθῆται, τὸ νὰ μὴ εὐρίσκη οὐδεμίαν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν. Τὰ δὲ ἰδικὰ μας (τῶν χριστιανῶν) γνωρίσματα εἶναι γενικῶς τελείως ἀντίθετα, ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς κολάσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ψυχῆς, ἡ ἀσφάλεια, ἡ δόξα, ἡ τιμὴ. Διότι δι' ὅλα αὐτὰ ἔκανε ὑπαινιγμὸν ἀφοῦ εἶπε: Πλὴν, ὁ Θεὸς θὰ λυτρώσῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ "Ἄδου, ὅταν θὰ μὲ παραλάβῃ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. "Ἄδην ἐδῶ τὴν κόλασιν λέγων, τὰς ἀφορητοὺς ἐκείνας δδύνας ἐνωσεῖ. **Β** Ἐναλογίσου δὲ πῶς μεγάλη εἶναι ἡ τιμὴ ὅχι μόνον εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον. Διότι, ὅταν θὰ μὲ παραλάβῃ, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, τότε αὐτὸν ἀκριθέστερον θὰ ἴδω παρὰ τώρα. Διότι τώρα διὰ πίστεως περιπατοῦμεν χωρὶς νὰ βλέπωμεν τὴν μορφήν τοῦ Κυρίου, τότε ὁμῶς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θὰ ἀτενίζωμεν. Ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ λυτρωθῇ, τότε καὶ τὸ σῶμα θὰ συμμετάσχη εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Μὴ πτοῆσαι, ὅταν κάποιος ἀνθρώπος πλουτήσῃ, ἢ ὅταν αὐξηθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου του. Ἐάν αὐτὰ τοιοῦτοτρόπως ἔχουν, λέγει, διατὶ φοβεῖσαι διὰ τὰ παρόντα; Διατὶ οὐ λυπεῖ ἡ πτωχεία; Διατὶ φοβεῖσαι τὸν εὐπορον; Ἦκουσας τὰ σχετικά μὲ τὴν ἀνάστασιν καὶ τοῦ τέλους τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς τιμωρίας τῶν πονηρῶν; Διατὶ λοιπὸν φοβεῖσαι τὰς σκιάς; Διότι, μόνιμα μὲν **Γ** καὶ σταθερὰ ἐκείνα εἶναι, αὐτὰ δὲ ὁμοιάζουν μὲ ἄνθη ποῦ μαφαίνονται. Διὰ τοῦτο καὶ ὅλα τὰ ὅλα ἀφοῦ ἄφησε κατὰ μέρος, ἔφθασε πηδῶν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν κακῶν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλοῦτου. Διότι ἐάν αὐτὴ κατοικήθῃ καὶ τὰ ὅλα μαζί τὰ κακὰ καταστρέφονται.

Καὶ πᾶς νὰ μὴ σᾶς φοβηθῶ, λέγει ὁ ψαλμωδός, ἀφοῦ διὰ τόσα πολλὰ εἶσθε ἱκανοί; Πρόσκαιρος εἶναι ἡ ἐξουσία, ὀλιγόχρονος ἡ δύναμις, παρέρχεται ἡ εὐθυμία, σκιάς καὶ δνεῖρα ἀπομιμοῦνται τὰ χρήματα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ τόσον μεγάλη τιμὴ. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε: Διότι ὅταν θὰ ἀποθάνῃ, δὲν θὰ παραλάβῃ μαζί του τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ὅτε ἡ δόξα του θὰ συγκαταθῇ μαζί εἰς τὸν τάφον, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν αἰτίαν ποῦ δὲν φοβεῖται τὰ πρόσκαιρα. **Δ** Ἦλθε ὁ θάνατος, λέγει ὁ ψαλμωδός, τὴν ρίζαν ἔκαψε καὶ ἡ κόμη μαζί μὲ τὰ φύλλα ὀλιόκληρη

κατέπεσε καὶ εἰς ὄλους εὐκόλως καταληπτὴ ἔγινε ἡ οἰκία. Ὅπως ἀκριθῶς πρόβατα καὶ αἴγες ἐπιτίθενται διὰ νὰ καταφάγουν δένδρον, ποῦ εὐρίσκεται κομμένον κάτω εἰς τὴν γῆν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ μὲ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι πλουτοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν, πολλοὶ ἐκ τῶν φίλων, πολλοὶ ἐκ τῶν εὐεργετηθέντων εὐρίσκονται ἔτοιμοι νὰ καταστρέψουν τὰ δημιουργήματα ἐκείνων. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ εἶχε περιβληθῆ μὲ τόσας τιμὰς καὶ ὁ ὅποιος εἶχε τόσον πολλοὺς οἰνοχόους, μαγείρους καὶ ἀγγεῖα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ τόσα πολλά πλέθρα γῆς καὶ οἰκίας καὶ δούλους καὶ ἵππους καὶ ἡμίονους καὶ καμήλους καὶ στρατόπεδα μὲ ὑπηρέτας, ἀπέρχεται μόνος καὶ κανεὶς μαζί του δὲν ἀπέρχεται. Ἐὰν ἀπέρχεται χωρὶς νὰ πάσῃ μαζί του ὅτε αὐτὴν τὴν ἐνδυμασίαν του. Διότι μὲ ὅσον θεθαίως περισσότερον λαμπρὰ ἀντικείμενα εἶναι περιβεβλημένος, ἀπέρχεται τόσον πλουσιωτέρον παρασκευάζων τράπεζαν εἰς τὸν σκώληκα καὶ περισσότεραν ἐπιθυμίαν κλοπῆς εἰς τοὺς τυμωρῶνους καὶ χειρότερον σχέδιον κατὰ τοῦ ἀθλίου σώματος. Διότι, μὲ ὅσα περισσότερα τὸ καλλωπίζει, μὲ αὐτὰ ὑπερβολικώτερον προετοιμάζει τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ ἐξευτελισθῇ, ἀφοῦ ἐξοπλίζει καὶ προκαλεῖ ἐναντίον του τὰς χεῖρας ἐκείνων ποῦ ἐνοίγουν διὰ νὰ συλῆσουν τοὺς τάφους. Καὶ διατὶ συμβαίνει αὐτὸ, λέγει; Ἄλλὰ ἐδῶ μεγάλον καμψαμὸν δεῖκνυε **222 Α** καὶ ὑπερρφανεῖται μέχρι τοῦ θανάτου του. Μάλιστα μὲν πολλοὶ οὔτε μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς των. Ἄλλ' ὅταν ἐξεφύτρωσαν μερικὸι προδότες ἐναντίον των, ἔπαθαν σκληρότερας τιμωρίας ἀπὸ πάρα πολλοὺς καταδίκους ἀφοῦ ἰσπερήθησαν καὶ τῶν χρημάτων των καὶ εἰς ἀτιμωσίαν ἀφοῦ περιέπεσαν καὶ ἀφοῦ κατοικία των ἔγινε ἡ φυλακή. Διότι αὐτὸς ὁ ὅποιος χθὲς μετεφέρτε μὲ ἄχημα, σημεῖον μὲ ἀλωσίδα εἶναι δεμένος. Αὐτὸς ὁ ὅποιος χθὲς εὐχαρίστως ἐδέχετο τοὺς κολακευτικὸς λόγους τῶν κολάκων, ἀπὸ δημίους περικυκλῶνεται τώρα. Αὐτὸς ὁ ὅποιος εὐωδίαζε μύρα, εἰς τὸ αἷμα εἶναι λουμένος. Αὐτὸς ὁ ὅποιος ἦτο ἀναπαυμένος ἐπάνω εἰς μαλακὸν στρώμα, εἰς σκληρὸν ἔδαφος ἔχει ριθῆ. Αὐτὸς ὁ ὅποιος ἀπὸ ὄλους ἐδέχετο περιποιήσεις, ἀπὸ ὄλους περιφρονεῖται. Ἄλλὰ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτὸς περιποιήσεις διὰ τὸ νεκρὸν σῶμα λαμπρὰ καὶ ἐνδοξοὶ εἶναι. **Β** Καὶ τί ἀξίον ἔχουν δι' ἐκεῖνον ὁ ὅποιος πλέον δὲν ἀισθάνεται; Περισσότερα εἶναι ἡ δυσωδία, μεγαλύτερα ἡ ἀκαθαρσία, ἐντονότερα

ρος ὁ φθόνος. Διότι ὅταν ἀποθάνῃ, συνεχῆς εἰς τὰ τέκνα του εἶναι ὁ πόλεμος ἐξ αἰτίας ἐκείνης τῆς πολυτελείας. Καὶ παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς τῆς φιλοσοφημένης σκέψεως. Διότι καταφέρει εἰς αὐτὸν πλήγμα ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀπερχεται ὁ πλοῦτος μαζί του εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παρούσαν τὸν ἀπογυμνώνει ἀπὸ πάσων ὑπερήφανον φαντασίαν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι πράγματι δὲν ἔχει ἀξίαν ὁ πλοῦτος, οὔτε καὶ ὅταν τὸν ἀπολαμβάνῃ ἐκεῖνος ποῦ τὸν κατέχει.

Διότι δὲν εἶπεν: ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα του, ἀλλ' ἡ δόξα τοῦ οἴκου του. **©** Διότι ὅλα αὐτὰ γενικῶς, τὰ ὅποια θεοβίως ἀπηριθμήσαμεν πηγάι καὶ περίπτωσι καὶ λουτρό, χρυσᾶ νομίματα καὶ ἀργυρᾶ, ἴπποι καὶ ἤμινοι καὶ τάπητες καὶ ἱμάτια καὶ πολυτέλεια τῆς οἰκίας εἶναι ὄχι τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κατοικοῦντος οἰκίαν. Διότι δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἀπ' ὅπου καὶ μαζί ἀποδημῆ με αὐτὸν ποῦ τὴν ἔχει κάνει κτήμᾳ του. Ἐνῶ αὐτὴ δόξα οἴκου παραμένει. Μᾶλλον δὲ καθόλου δὲν μένει, ἀλλὰ μαζί με τὸν οἶκον καὶ συγκαλύπτεται χωρὶς νὰ ὠφελήσῃ αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐντὸς αὐτοῦ περιστράφη. Διότι δὲν ἦτο αἰώνιον κτήμᾳ του. Καθ' ὅσον ἡ ὑπαρξίς του μόνον εἰς τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν ζωὴν θὰ ἐπαινῆται καὶ θὰ μακαρίζεται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του κόλακας. Ἀφοῦ ὀμίλησε περὶ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς τὸν περὶ κολακειῶν λόγον ἔρχεται. **Δ** Διότι καὶ τοῦτο κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς πλουσίους εἶναι ἀξίον μεγάλης προσοχῆς, δηλαδὴ αἱ ἐπιπόλαιοι κολοκεῖαι εἰς τὴν ἀγοράν, αἱ ἐκ μέρους τοῦ δήμου φιλοφρονήσεις, αἱ δημώδεις ἐπευφημίαι, τὰ ἐγκώμια τὰ γεμάτα ὑποκρισίαν, καὶ φαίνεται πῶς εἶναι πολὺ ἀξιόλογον τὸ νὰ χειροκροτοῦνται καὶ εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τὰ δικαστήρια, ἀπὸ δλους νὰ διατυμπανίζεται τὸ ὄνομά των, νὰ θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀξιολόγητοι. Διὰ τοῦτο πρόσεξε πῶς καὶ τοῦτο ἀπὸ τὸν χρόνον ἐξαφανίζεται. Διότι, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, λέγει. Δηλαδὴ αὐτὰ αἱ κολοκεῖαι καὶ τὸ νὰ ἐπαινῆται αὐτὸς μέχρι τῆς παρούσης ζωῆς, μαζί δὲ μετὰ τὰ ἄλλα καὶ τοῦτο ἀσυνγρότως καταστρέφεται ὡς πρόσκαιρον καὶ παροδικόν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἔπαινος προέλθῃ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ συστηματικῶς ἐπαινοῦν, **Ε** μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὴν ἀντίθετον παράταξιν μεταβαίνουν, ὅταν τὸ προσωπεῖον τοῦ φόβου ἀφαιρεθῇ. Τότε μόνον δὲ θὰ σὲ ἐπαινῆσθῃ καὶ αὐτός, ὅταν καὶ σὺ λέγῃς περὶ αὐτοῦ

ἀγαθὰ καὶ ἐπαινοῦς καὶ ὄχι ὅταν σὲ θλήπῃ νὰ ἀσκήσῃ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀρετὴν.

Πρόσεξε πῶς καὶ τὰς εὐεργεσίας των διαστρέφει. Διότι οὐ μὲν τὸν κολοκεῖς καὶ τὸν περιποιεῖσαι ὑποκρινόμενος κάποιον πρόσκαιρον φιλοφρόνησιν καὶ γεμάτην ὑποκρισίαν. Ἐκεῖνος δὲ καὶ ἂν σοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐξαγοράζων ἀπὸ σὲ τὴν προθυμίαν νὰ τοῦ προσφέρῃς δσα τοῦ ἀρέσουν καὶ ἀφοῦ μετὰ πολλὰ ἀνταλλάγματα ἐξαγοράζῃ αὐτό, τότε θὰ σὲ εὐχαριστήσῃ, λέγει. Διότι αὐτὴν τὴν ἐρημνείαν ἔχει ἡ φράσις: Θὰ σὲ ἐπαινῆσθῃ ὅταν καὶ σὺ λέγῃς περὶ αὐτοῦ ἐπαινοῦς. Δὲν εἶπεν: Ὅταν κάποι χρήσιμον διὰ τῆς ἐργασίας σου προσφέρῃς, ὅταν εὐεργετήσῃς, ἀλλὰ ὅταν κἀνῆς δσα εἶναι ἀρεστά εἰς αὐτὸν καὶ ὅταν εἶσαι σύμφωνος μετὰ τὴν γνώμην του καὶ συμφώνως πρὸς τὴν νοοτροπίαν του τὸν ἐξυμνητήσῃς. **22^α** Ἄποδεικνύει ἔτσι ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ δύο προκαλεῖται θλάσῃ: Καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιπόλαστον κολοκεῖαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιβλασθῇ ἐξυμνητήριον. Θὰ εἰσελθῇ καὶ αὐτός εἰς τὸν Ἄδην προχωρῶν ἕως ἐκεῖ ποῦ θὰ συναντήσῃ τὴν ἀποθανοῦσαν γενεάν των προγόνων του καὶ αἰώνως πλέον δὲν θὰ ἴδῃ τὸ ἡλιακὸν φῶς. Καὶ ἐνῶ εἶχε τιμὴν καὶ ἀξίαν, δὲν κατενόησε τοῦτο. Ἐξισώθη πρὸς τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ἐξωμοιώθη πρὸς αὐτά. Εἰσελεύσεται, δηλαδὴ θὰ μιμηθῇ τὸν ζῆλον των προγόνων του καὶ ἀπὸ ποιηρῶν προερχόμενος, ποιηρίαν θὰ διαδεχθῇ. Ἡ κατὰ πολὺν ἄλλον τρόπον θὰ ἀποδειθῇ ὅτι εἰς τίποτα δὲν ὠφελείται ἐκ τοῦ πλοῦτου, ἐφ' ὅσον δὲν ἔπραξε κάποιον ἀγαθόν; Θὰ ἐγκαταλείψῃ δὲ τοὺς πρὸ αὐτοῦ θαμμένους νεκροὺς εἰς τὴν σκόνην μέχρι τῆς κρίσεως χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ ἴδῃ τὸ ἡλιακὸν φῶς συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς φύσεως. Ἐπειτα πάλιν ἐπαναλαμβάνει, δσα εἶχε προηγουμένως εἶπει, λέγων. **Β** Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εἶχε τιμὴν καὶ ἀξίαν δὲν τὴν κατενόησε: ἐξισώθη μετὰ τὰ κτήνη τὰ ἀνόητα καὶ ἐξωμοιώθη μετὰ αὐτά. Ὁ τοιοῦτος, λέγει, ὁ ὁποῖος τοιοῦτοτρόπως ἀπέθανεν, ὁ ὁποῖος δὲν διεχειρίσθη πρεπόντως τὰ χρήματα, καθόλου δὲν θὰ διαφέρῃ ἀπὸ ἄλογον ζῶον, ὡσάν νὰ μὴ ἐγνώρισεν τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ ἐξωμοιώθη πρὸς τὰ κτήνη, εἰς τὰ ὅποια τὸ τέλος τῆς ζωῆς των μόνον ὁ θάνατος εἶναι. Ἀπὸ αὐτὰ εἶθε νὰ λυτρωθῶμεν ἡμεῖς οἱ ὅποιοι μαθαίνομεν αὐτὰ καὶ οἱ ὅποιοι τὰ διδάσκωμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας των αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΘ' (49) ΨΑΛΜΟΝ

«Θεός Θεῶν Κύριος ἐλάλησεν, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν».*

Καὶ ἄλλοῦ λέγει ὁ ἴδιος: «Ὁ Θεός ἐστάθη εἰς οὐρανὸν Θεοῦ».¹ Καὶ πάλιν: «Ἐγὼ εἶπα, εἰσθε Θεοί». Καὶ ὁ Παῦλος: «Διότι ἄν καὶ εἶναι λεγόμενοι Θεοὶ καὶ κύριοι πολλοί».² Καὶ ὁ Μαυσῆς: «Θεοὺς νὰ μὴ κακολογήσῃς».³ Καὶ ἄλλοῦ: «Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων».⁴ Ἐν ἄλλῳ πάλιν ὁ ἴδιος: «Ὅστις καταρασθῆ τὸν Θεόν, θὰ θαστάσῃ τὴν ἀνομίαν του καὶ ὅστις θλασφημήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐξάπαντος θὰ θανατωθῆ διὰ λιθοβολισμοῦ».⁵ Καὶ πάλιν: «Οἱ Θεοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἔκαμον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, θὰ ἐξερρατισθοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ τούτου».⁶ Ποίους, λοιπὸν, ἔννοεῖ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς αὐτὰς τὰς μαρτυρίας καὶ ποίους ὀνομάζει ἐδῶ Θεούς; Τοὺς ἄρχοντας. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπιλέγει: «Θεοὺς νὰ μὴ κακολογήσῃς, καὶ ἄρχοντας τοῦ λαοῦ σου νὰ μὴ καταρασθῆς».⁷ Ὀνομάζει (Θεοὺς) καὶ αὐτοὺς, ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ κάποιον ἐνάρετον πρόγονον. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ Ἐνὸς⁸ ἐπέθειρε πολλὴν ἀρετὴν, ὀνομάσθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὅλους δὲ τοὺς ἀπογόνους τοῦ καὶ τοὺς

* Εἰς τὴν 49 ψαλμὸν κατὰ τὸν ἱερὸν Ἰεροσολιμὸν παρεῖται ἡ εὐδολογητρία καὶ οἱ ἀμαρτῆραι θύεται, κρηνηθεταὶ ἀλληγορικῶς τὸ «Ὁ Θεός κινήσῃ ἑστί», ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὴν καθόλην κρίσιν τῶν ἀνθρώπων, κατακρίνεται ἡ ἡθικὴ ἀκαταστασία τῶν Ἰουδαίων καὶ ὑποδεικνύεται ἡ διὰ τῶν ἔργων δοξολογία τοῦ Θεοῦ ὡς ἡ μόνη ἀσφαλὴς καὶ προσήκουσα εἰς τὸν Θεὸν λατρεία.

1. Ψαλμ. 82, 1 καὶ 6.
2. Α' Κορ. 8, 5.
3. Ἐξοδ. 22, 28.
4. Γεν. 6, 2.
5. Λευϊτ. 24, 15 καὶ 16.
6. Ἱερει. 10, 11.
7. Ἐξοδ. 22, 28.
8. Εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν ὁ Ἐνὸς ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Σὴθ. Τὰ σχετικά μὲ τὴν ἱστορίαν αὐτὴ ἀναφέρονται εἰς τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον βιβλίον τῆς Γενέσεως τοῦ Μωϋσέως.

ἀπογόνους τοῦ ἀδελφοῦ του, Ε ποὺ ἐγεννήντο ἀπὸ γάμους μεταξὺ των, τοὺς ὀνομάζει υἱοὺς τοῦ Θεοῦ (τοὺς ἀπογόνους) τοῦ ἐναρέτου (τοῦ Ἐνός). Διότι ἤρχισαν, λέγει, νὰ ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.⁹ Ἐννοεῖ καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν ὅποιον ἐτίμησε μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, λέγων: «Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ εἰσθε σεῖς καὶ ὅλοι οἱ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου».¹⁰ Καὶ ἄλλος: «Υἱὸς μου εἶναι, πρωτότοκος, ὁ Ἰσραὴλ».¹¹ Καὶ διότι ὀνομάζε ἔτσι τὸν λαὸν αὐτῶν, λόγω τῆς ἀγάπης του. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ ἐκεῖνο: «Ὅστις καταράται τὸν Θεόν, διαπράττει ἀμαρτίαν»· δηλαδή, ὅποιος κακολογεῖ τὸν ἄρχοντα, ἀμαρτάνει. «Ὅστις δὲ θλασφημήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, θὰ λιθοβοληθῆ».¹² Δηλαδή, αὐτὸς ποὺ ἀποδίδει τὸ ὄνομα τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰς ὑλικά πρόσωπα ποὺ δὲν εἶναι Θεοί. Ἐπειδὴ τὸ ἀμάρτημα εἶναι ἀσυγχώρητον, δι' αὐτὸ καὶ ἡ τιμωρία του εἶναι πολὺ σκληρὰ. Ὀνομάζονται (Θεοί) καὶ οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅχι λόγω ὀφειλομένου σεβασμοῦ, οὔτε χάριν προσφωνήσεως, ἀλλ' ἐκ πλάνης ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπλανήθησαν καὶ τοὺς ὀνόμασαν ἔτσι. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Καὶ διότι ἄν καὶ εἶναι οἱ λεγόμενοι Θεοί,¹³ ποὺ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν, δὲν δικαιούνται οὔτε τιμητικῆς προσφωνήσεως. Ἐδῶ, λοιπὸν, διὰ ποίους λέγει: «Θεός Θεῶν; Μοῦ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τοὺς ἐθνικοὺς, ὅχι διότι ὑπάρχουν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφαντάσθησαν οἱ πλανηθέντες (ὅτι ὑπάρχουν). Ἐπειδὴ μάλιστα οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ἀκόμη πρὸ ἀνόητοι, ὅχι δὲ ἐξ ολοκλήρου ἀπληλαγμένοι τῆς εὐδολογητρίας, καὶ ἐπειδὴ ἔμενον μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα ἐμπρὸς εἰς τὰ εἰδωλα (ἀπὸ κρυφῶν θαυμασμῶν καὶ γοητείαν) καὶ εἶχον πολλὰ ὑπολείμματα τῆς παρανομίας αὐτῆς, δι' αὐτὸ διαλέει αὐτὰς τὰς σκέψεις των καὶ τοὺς

9. Γεν. 4, 26.
10. Ψαλμ. 82, 6.
11. Ἰησοῦ. 4, 22. Εἰς τὸ καθόλην τοῦτο ἐπισημαίνεται τὰ σχετικά μὲ τὴν κτιστὴν θάκην καὶ μὲ τὴν ἐνοχλήν ποὺ ἀπέβη εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀπελευθέρωσεν τὸν λαόν του ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων. Τοῦ λόγου τούτου καὶ 29 στίχου ἔπρεπε κατ' ἐνάλην τοῦ Θεοῦ νὰ εἴπῃ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν Φαραῶ.
12. Ὅπως ἀπὸ τῆς ἀσχετοῦς αὐτῆς διατάξεως τοῦ Μωϋσέως, ποὺ περιέχονται εἰς τὸ δευτεῖον, εἶναι ἐγκλον ἀλλὰ καὶ ἀπαράτητον νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὴν πρόθεσιν του νὰ μεταθέσῃ εἰς τὸν λαόν του σεβασμὸν, εὐγένειαν καὶ ἀνθρωπισμὸν, βασισμένον εἰς τὸ πανάγειον ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Μόνον ἐν αὐτῷ ἔλλοιπον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτισθοῦν οἱ ἀρεταὶ αὐταί.
13. Α' Κορινθ. 8, 6.

φανερώνει ότι είναι ο Κύριός των. Καί αυτών των δαιμονικών υπάρξεων είναι κύριος, αί πλάται, θυμός, καί κάθε πονηρία έχει εισέλθει ἐξ αὐτῶν.

Μοῦ φαίνεται ὅτι καί αὐτός C ἀκολουθεῖ τὸν προηγούμενον ψαλμὸν, διότι καί ἐδῶ γίνεται ἔλεγχος καί καταδίκη τῶν πλανῶν, ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἄλην τὴν οἰκουμένην προσεκάλει εἰς ἀκρόασιν, ἐδῶ δὲ (καλεῖ εἰς ἀκρόασιν) αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ποῦ εἶναι ἀπλωμένα εἰς ἄλην τὴν οἰκουμένην. Ἄλλο θεάτρον ἐδῶ καί ἄλλο ἀκροατήριον. Ἐκεῖ τὰ ἔθνη, οἱ γῆνοι, οἱ πλοῦσις, ὁ πτωχός. Ἐδῶ ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ. Ἐμφανίζει δὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν δικαζόμενον καί ἀπευθύνει τέτοιους λόγους πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἐκ μέρους αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος, τράπον τινά, ἀπολογεῖται. Δι' αὐτὸ καί πρέπει περισσώτερον νὰ ἐντείνωμεν τὴν προσοχὴν μας. Καί ἄλλος προφήτης κάμνει τὸ ἴδιο. **D** παρουσιάζει, δηλαδὴ, τὸν Θεὸν ὡς δικαζόμενον, καί εἰς τὴν θέσιν τῶν δικαστῶν τοποθετεῖ τὰ φαράγγια καί τὰ θεμέλια τῆς γῆς. «Ἀκούσατε, λέγει, φαράγγια καί θεμέλια τῆς γῆς, διότι ὁ Κύριος ἔχει κρίσιν μετὰ τοῦ λαοῦ του καί θέλει διαδικασθῆ μετ' αὐτοῦ». ¹⁴ Καί πάλιν: «Θά κριθῆ, πρὸς σᾶς καί πρὸς τοὺς πατέρας σας». ¹⁵ Εἰς πολλὰ μέρη τῶν Γραφῶν θά ἴσῃ κανεὶς αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκφράσεως, ποῦ εἶναι μάλιστα πάρα πολὺ ἡχηρὸς καί ἀξίος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι φανερώνει τὴν ἀπέροιστον ἀγαθότητα αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τόσο κοντὰ ἔρχεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ κρίνεται μαζί τους. «Ἐκ τῆς Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ». **E** Ὁ λόγος αὐτὸς ἔχει κάτι τὸ προφητικόν, ἀλλ' ἐκφράζει καί τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, διότι ἡ εὐπρέπεια αὐτοῦ προήλθε καί ἀπὸ τὴν Παλαιάν ἐκείνην ἐποχὴν. Καί ὁ ναός, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἄλη ἢ λατρεία καί ἡ ζωὴ τῆς Παλαιᾶς Νομοθεσίας καί τὸ πλῆθος τῶν ἱερέων, αἱ θυσίαι, οἱ ἱεροὶ ἕμνοι καί αἱ ψαλμωδίαί, ὅλα ἀπὸ ἐκεῖ, καί ὁ τύπος τῶν μελλόντων εἶχε προδιαγραφῆ ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐποχὴν. Ἐκεῖ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσχυρίας, ποῦ ἔχει ἔλθει. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔλαμψεν ὁ σταυρός, ἀπὸ ἐκεῖ προήλθον τὰ μύρια **225 A** κατορθώματα. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καί περὶ τοῦ νόμου τῆς Καινῆς Διαθήκης γράφων ὁ Ἡσαΐας, λέγει: «Διότι ἀπὸ τῆς Σιών θά ἐξέλθῃ νόμος καί λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καί θά

14. Μιχ. 6, 9.
15. Ἱερ. 2, 9

κρίνη ἀναμέσον τῶν Ἑθνῶν». ¹⁶ Ὅλην τὴν τοποθεσίαν ὀνομάζει ἐδῶ Σιών, καί τὴν πόλιν, ποῦ εὐρίσκεται κοντὰ τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ, ὡσάν ἀπὸ κάποιαν ἀφετηρίαν, ἀπέστεισαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς ἄλην τὴν οἰκουμένην, ὡς ἄλλοι ἴπποι ταχείς. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ κάμνουν θαύματα. Ἐκεῖ ἔγινεν ἡ Ἀνάστασις, ἐκεῖ ἡ Ἀνάληψις, ἐκεῖ ἔγινεν ἡ προετοιμασία καί ἡ Ἐναρξίς τῆς σατηρίας μας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ κηρύσσωνται τὰ ἀπόρρητα δόγματα. Ἐκεῖ πρώτον φανερώθη ὁ Πατήρ, ἀνεγνωρίσθη ὁ Μονογεῆς Υἱός, **B** καί ἐδόθη ἡ τόση χάρις τοῦ πνεύματος. ¹⁷ Ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ ἀσκούνται οἱ Ἀπόστολοι, ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἀσωμάτων, τῶν δωρεῶν, τῶν δυνάμεων, καί τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, περὶ τῶν ὁποίων εἶχον λάβει ὑποσχέσεις. Ὅλα αὐτὰ θεοβαίως ἐνωσεῖ ὁ προφήτης, ὅταν ὁμιλῇ περὶ τῆς «ὠραιότητος» αὐτοῦ. Διότι στολιδία τοῦ Θεοῦ καί ὠραιότης εἶναι ἡ ἀγαθότης καί ἡ φιλανθρωπία καί ἡ εὐεργεσία του πρὸς ὅλους. «Ὁ Θεός θά ἔλθῃ φανερά, ὁ Θεός μας, καί δὲν θά σιωπήσῃ». Βλέπεις πῶς, καθὼς ὀλίγον κατ' ὀλίγον προχωρεῖ, ἀποκαλύπτει τὸν λόγον καί φανερώνει τὸν θησαυρὸν καί ἀφήνει νὰ φανῇ πῶς χαρούμενον φῶς, λέγων: «Ὁ Θεὸς φανερά θά ἔλθῃ». Διότι πότε δὲν ἦλθε φανερά; Πότε; Κατὰ τὴν προηγούμενην παρουσίαν, διότι ἦλθεν ἀθόρυβως, ἀποκρύπτων τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καί διαφεύγων ἐπὶ πολὺ τῆς προσοχῆς τῶν. Διατί ὁμιλῶν διὰ τοὺς πολλοὺς, **C** ἐφ' ὅσον οὔτε αὐτὴ ἡ παρθένος, ποῦ τὸν ἐκράτησε εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς ἐγνώριζε τὸ ἀπόρρητον τοῦ μυστηρίου, οὔτε οἱ ἀδελφοὶ του ἐπίστευον εἰς αὐτὸν, οὔτε ὁ φαινομενικὸς πατήρ αὐτοῦ ἐφαντάζετο κάτι τὸ μεγάλο περὶ αὐτοῦ;

Καί διατί λέγω διὰ τοὺς ἀνθρώπους; Καί ἀπὸ αὐτῶν τῶν διάβολον διέφευγε τῆς προσοχῆς, διότι, ἐάν ἐγκώριζε, δὲν θά τὸν ἐρωτοῦσε μετὰ ἀπὸ τῶσαν καιρῶν εἰς τὸ ἅρος: «Ἐάν εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». ¹⁸ μίαν καί δύο καί τρεῖς φορές, μάλιστα. Διὰ τοῦτο καί εἰς τὸν Ἰωάννην ἔλεγε, ὅταν ἤρχισε νὰ τὸν ἀντιλαμβάνεται καί νὰ

16. Πρ. 2, 9 καί 4.

17. Τὸ πρώτον «ἀπόρρητον» δόγμα εἶναι τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐμίλει ἐναρξίς ὁ ἱερὸς Πατήρ. Ἡ «εὐεργεσία χάρις» εἶναι ἡ δωρεὰ εἰς τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τοῦ Θεοῦ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, ἐπὶ τῆς ὁποίας καί εἶς τῆς ὁποίας ἐδημοουργήθη καί ἐστερέωθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

18. Ματθ. 4, 9 καί 6.

τόν φανερώνη: «Ἄφησε τώρα»,¹⁹ δηλαδή, σάπα τώρα διότι δὲν εἶναι **D** καιρὸς ἀκόμη νὰ φανερωθῇ τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας.²⁰ Ἐπιθυμῶ νὰ μὴν τὸ γνωρίζῃ οὔτε ὁ διάβολος, δι' αὐτὸ, λέγει, «σάπα τώρα, διότι εἶναι πρέπον νὰ γίνῃ εἰς ἡμᾶς». «Καὶ ἐνῶ κατέβαινον ἀπὸ τὸ ὄρος, παρήγγειλεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητάς του, νὰ μὴ εἰπῶν ἐπὶ κανένα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός».²¹ Τότε ἦλθεν ὡς ποιμὴν διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ χαμένο πρόβατο. Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ θηρεύσῃ τὸ ἀφηνιασμένο θήραμα, δι' αὐτὸ καὶ παρέμενον ἀγνωστος εἰς τὴν σκιάν καὶ ἀπέφευγε νὰ δημιουργῇ θόρυβον. Ὅπως ὁ ἱατρός, ποῦ δὲν γίνετα ἑμέσως αὐστηρὸς εἰς τὸν ἀσθενῆ, ἔτσι καὶ αὐτὸς δὲν ἠθέλησε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ φανερωσῇ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ μαλακὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Δι' αὐτὸ τὴν ἀθόρυβον αὐτοῦ **E** παρουσίαν προφητεῶν ὁ ἴδιος προφήτης, λέγει εἰς τὴν συνέχειαν: «Θὰ κατεβῆ ὡς θροχὴ εἰς τὸ βεριομένο λειβάδι, καὶ ὡς σταγόνες ἐπὶ τῆς διψασμένης γῆς».²² Δὲν ἦλθε θορυβῶν, ταρασσῶν καὶ σείων τὴν γῆν οὔτε με ἀστραπάς, οὔτε με τινάγματα τοῦ οὐρανοῦ, οὔτε ἐπὶ τῶν στρατιῶν τῶν ἀγγέλων, οὔτε ἐγώρισε εἰς τὸ μέσον τὸ στερέωμα διὰ νὰ κατεβῆ ἔτσι ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ἀλλ' ἀθόρυβος διὰ παρθενικῆς μῆτρας, μετὰ ἐνεάμηνον κυσφορίαν,^{22a} ὡς υἱὸς μαραγκαῦ γεννᾶται εἰς μίαν φάτινν' εὐρισκόμενος ἀκόμη μέσα εἰς τὰ πτωχικὰ σπάρρανα τὸν ἀπειλοῦν καὶ φεύγει μετὰ τὴν Μητέρα Του εἰς Αἴγυπτον. Ἐπειτα, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ποῦ ἔκαμε τόσας παρανομίας, ἐπέστρεψε καὶ περιεφέρετο ὡς ἕνας μεταξὺ τῶν πολλῶν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ἐφόρει ἐνδύματα πτωχικά, ἔτρωγεν ἀκόμη πτωχικώτερα, ἐθάδιζε συνεχῶς καὶ τόσον πολὺ, ὥστε νὰ κοπιάζῃ ἀπὸ τὴν συνεχῆ πορείαν. Τότε, ὅμως, δὲν θὰ ἔλθῃ ἔτσι, ἀλλὰ τόσον φανερά, ὥστε δὲν θὰ ἔχη καμμίαν ἀνάγκην προαναγγελίας. Ἀδεῖν ἀκριβῶς τὴν φανερόν παρουσίαν του ἐγνωσοῦσιν, ὅταν ἔλεγον: «Ὅταν σὰς εἰπῶν, ὅτι ἐδρίσκεται εἰς τὰ ἰδιαιτέρα

19. Ματθ. 4, 15.

20. Καλοῦμαι μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας, ἔτι ἐπροῖεν καὶ πρότερον ὁ Θεὸς διὰ τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνεαθὰ εἰδικῶς ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐμείλει περὶ τοῦ θαύου σχεδίου, τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς ἔθεσε εἰς ἐμφανιστὴν διὰ τοῦ Κιοῦ, προκείμενον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπαλήθρυσιν τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

21. Ματθ. 17, 9.

22. Ματθ. 23, 8.

ἡρώματα νὰ μὴ εἰσέλθετε, **B** ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἔρημον νὰ μὴ ἐξέλθετε διὰ νὰ τὸν συναντήσετε, διότι καθὼς ἡ ἀστραπὴ θγαίνει ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ φαίνεται ἕως τὴν δύσιν, ἔτσι θὰ σκιεθῇ καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν αὐτῆν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτῆ, δηλαδή, θὰ γίνῃ μόνη τῆς φανεράς.²³ Τοῦτο συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν ἀστραπὴν καὶ δὲν ἔχουμε ἀνάγκην κανενός, διὰ νὰ μᾶς τὴν φανερώσῃ, διότι ἐφάνη εἰς ἄλλους μαζί, καὶ ἐγίνε γνωστὴ εἰς ἄλλους καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς ἄλλους. Ἐτσι λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Διότι αὐτὸς ὁ Κύριος με πρόσταγμα, με φωνὴν ἀρχαγγέλου καὶ με σάλπιγγα Θεοῦ θὰ κατεβῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν».²⁴ Καὶ ὁ προφήτης τὸν εἶδε νὰ φέρεται ἔτσι ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ τὸν πύρινον ποταμὸν νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ ἔμπρὸς του καὶ τὸ φοβερόν **C** θῆμα του καὶ τὰς ὑποχρεωτικὰς τιμωρίας.²⁵ Διότι τότε, τότε θὰ εἶναι καιρὸς δικαστηρίου καὶ κρίσεως, καθ' ὅσον θὰ ἐμφανισθῇ ὡς δικαστὴς καὶ ὄχι ὡς ἱατρός. Ὁ Δανιὴλ λοιπὸν καὶ τὸν θρόνον του ἔλεπε καὶ τὸν ποταμὸν σιρόμενον πρὸ τοῦ θήματος καὶ ἄλλα εἰς αὐτὸν φανερόνεται διὰ τοῦ πυρός, τὸ ἄρμα, οἱ τροχοί. Δὲν ἐφανερώθη ἔτσι καὶ δὲν ἐβείξε κατὰ τέτοιον κατὰ τὴν ἀρχικὴν, τὴν πρώτην παρουσίαν, οὔτε πῦρ, οὔτε ποταμὸν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ φάτινν' καὶ κατάλυμα πτωχικόν, καὶ κοιλίην, καὶ μητέρα ταπεινὴν. Ἐξ ἄλλου δὲ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου φανερώσει καὶ τὸ ἀτρεπτόν καὶ ἀμετάβλητον καὶ ἀναλλοίωτον αὐτοῦ. Ἐπειδὴ μᾶς εἶπε ὅτι ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου εἶχε λευκὴν τρίχα, ὡσάν τὸ (ὀλόλευκο) μαλλί τοῦ προβάτου, καὶ ἐνδύματα λευκόν, ὅπως τὸ γίον, διὰ νὰ μὴ φαντασθῆς, ὅτι ἔννοεῖ πραγματικὰς τρίχας, οὔτε ἐνδύματα, ἀλλὰ τὸ καθαρόν καὶ λαμπρὸν αὐτοῦ, **D** μᾶς λέγει, ὅτι παντοῦ εἶναι πῦρ, «Πῦρ καίει ἐνώπιόν του καὶ γύρω του σφοδρὰ καταγίγς».²⁶ Ἐτσι μετὰ τὰς εἰκόνας αὐτὰς φανερόνεται τὸ ἀναλλοίωτον, καὶ ἀμετάβλητον, καὶ φωτεινόν, καὶ ἀπροσπέλαστον αὐτοῦ. Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι τοῦ πυρός, ἀλλὰ θέλων νὰ ἐκφράσῃ τὸ φοβερόν τῆς τιμωρίας, συμπληρῶναι, «Καταγίγς σφοδρὰ». Καταγίγς δὲ ὀνομάζεται ἡ ἀθάστακτος ὄγκος χιονοῦ, ποῦ, ὅταν πέσῃ, παρασύρει καὶ

23. Ματθ. 24, 26 καὶ 27.

24. Α' Θεσ. 4, 15.

25. Δανιὴλ 7, 9 καὶ 10.

26. Ψαλμ. 49, 5.

καταστρέφει τὰ πάντα, ἢ σφοδρὸς καὶ συνεχὴς ἀνεμοστρόβιλος, ποῦ εἶναι ἀνυπόφορος εἰς τοὺς παρευρισκόμενους. Διὰ τὴν βίβλην, λοιπόν, ἔτ' ἀφόρητον τῆς κολάσεως ἐκείνης, παρουσίασε αὐτὸς τὰς εἰκόνας. «Θὰ προσκαλέσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν διὰ τὴν κρίσιν τὸν λαόν του». Πάλιν ἐνθυμῆται τὰ στοιχεῖα (τῆς φύσεως), διὰ τῶν ὁποίων ἐδόθησαν τὰ μύρια ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅχι μόνον διὰ τὴν ζωὴν καὶ διατήρησιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν κυρίως τὴν ὑπόθεσιν τῆς Θεογνωσίας. Διότι καὶ αἱ ὠραϊότητες καὶ τὰ μεγέθη καὶ αἱ κινήσεις τῶν ἀστέρων καὶ αἱ οὐαῖαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπλασεν ἔτσι αὐτὰ ἐδῶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως.²⁷ Ἀ καὶ ὅσα παράγονται ἀπὸ αὐτὰ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου καὶ ὅσα συμβαίνουν ἐκτάκτως πολλὰς φορές, ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ σώματα τρέφουσι καὶ συγκροτοῦσι καὶ εἰς τὴν γινώσκιν μᾶς δεηγοῦσι τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ἐπειδὴ τὰ ἀόρατα αὐτοῦ βλέπονται φανερά ἀπὸ κτίσεως κόσμου νοούμενα διὰ τῶν δημιουργημάτων, καὶ ἡ αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καὶ θ ε ι ὀ τ η ς».²⁸ Καὶ πάλιν λέγει: «Ἐπειδὴ ὁ κόσμος ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ δὲν ἐγνώρισεν διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν»,²⁹ δηλαδή, διὰ τῆς σοφίας ποῦ φανερώμεται εἰς τὰ κτίσματα, ποῦ ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀσημαντος, ἀλλὰ καὶ ἐξόχως μεγάλη καὶ πέρα πολλῶν σοφῆς διδασκαλία. Καὶ αὐτὰ ποῦ γίνονται καθημερινῶς δι' αὐτῶν. Ἐν καὶ φαίνεται ὡσάν νὰ γίνωνται κατὰ φυσικὴν νομοτέλειαν, ἐν τούτοις καὶ αὐτὰ φανερόνουν τὸν Δημιουργόν, διότι καὶ τῆς φύσεως Δεσπότης εἶναι ὁ Δημιουργός.

Νὰ μὴ ἀπορήσης δέ, ἂν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀπευθύνῃ τὸν λόγον, διαπραγματευόμενος τὸ ζήτημα τῆς

27. Ρωμ. 1, 20 καὶ 21.

28. Εἰς τὴν στίχον αὐτὸν τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἰς τὴν ὁποίαν κεραυνοῦται ὁ Ἰουδαϊσμός ὁ Χριστιανισμός, ἐκφράζεται ἡ ἰσοπέδια, ὅτι καὶ μὲν οἱ εἰδωλολάτραι δὲν ἔχουν τὴν συνεχὴ ἐνάνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐτὴ ἐδείχθη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους (διὰ τὴν προσηλίαν καὶ τὴν ἄλλαν ἁγίαν βιβλίαν), ἔχουν δὲ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου τῆς τὸν ἀντικειμένης ἀδύτης ἡμῶν ἡμετέρας, λέγου τῆς ἐπιπέδου πρὸς εἶναι εἰς τὴν ἰσοπέδιον τὴν ἁγίαν ἐπίστασιν εἶναι σοφὸν ἡμετέρας, ἀλλὰ καὶ ἡμετέρας τὴν ἄλλαν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμετέρας ἐνάνοιαν φανεροῦσι, ποῦ ἀποτελεῖ ἡμετέρας ἡμῶν διὰ τὸν Θεόν. Ἡ ἀπὸ τῶν «ἀδύτης» καὶ ἔχῃ τὸν «ἀδύτης» ἀπὸ τῆς ἀκριβείας τῆς βίβλης, διότι ἀποδεικνύει καὶ ὅσων ἀπομνημονίων καὶ ἀπομνημονίων. Ἐκ τῆς ἐπιπέδου, λοιπόν, αὐτῆς οἱ εἰδωλολάτραι εἶναι ἰσοπέδιοι ἑκατέρωθεν τοῦ Θεοῦ.

καθολικῆς κρίσεως. Διότι καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι ὁμιλεῖ: «Θυμὸς καὶ ὄργη, θλίψις καὶ στενοχωρία εἰς κάθε ἀνθρώπον, ποῦ ἐργάζεται τὸ κακόν, εἰς τὸν Ἰουδαῖον πρῶτον καὶ εἰς τὸν εἰδωλολάτρην Ἑλληνα, ἔπειτα».³⁰ Καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Διότι, ὅσοι ἡμάρτησαν ἐκτὸς τοῦ νόμου θὰ καταδικασθῶσι χωρὶς νὰ ἔχουν κατηγοροῦν τὸν νόμον, ὅσοι δὲ ἡμάρτησαν, ἐνῶ εἶχε δοθῆ ὁ νόμος (ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης), θὰ κριθοῦσι ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ νόμου τούτου».³¹ «Συναθροίσαστε τοὺς ὄσιους, ποῦ ἔκαμαν μαζί μου συνθήκην μετ' Ἐμοῦ».³²

Διὰ τὴν ὀνομάζει ἐδῶ ὄσιους, αὐτοὺς πρὸς τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ ἀπευθύνῃ κατηγορίαν καὶ τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ καταδικάσῃ: Τοὺς ἀποκαλεῖ μετ' ἡμετέρας αὐτὸ ὄνομα διὰ τὴν φανῆ ἢ μεγαλύτερα ἐδόθη, καὶ ἡ διαφορά εἰς τὴν ἡμέτεραν τιμωρίαν. Ἐτσι κἀνομιον καὶ ἡμετέρας, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐπιρρίψωμεν μεγαλύτεραν εὐθύνην, εἰς ἐκείνους ποῦ ἔχουν καμει παρουσίας, τοὺς προσφωνοῦμεν μετ' ἡμετέρας, διὰ τὴν φανῆ καὶ ἡ μεγαλύτερα ἐνοχῆ. Κόλλασεν τὸν διάκονον, λέγομεν, ἢ τὸν πρεσβύτερον. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ αὐτοὶ ἦσαν θασιλείων λεράτευμα καὶ ἐκλεκτὸς λαὸς καὶ εἶχον δι' αὐτὸ μεγάλην ἰδέαν, ὁραῖναι ἐξ αὐτοῦ ἀκριβῶς καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐγκλημάτων. «Ἐκεῖνοι ποῦ ἔκαμαν συνθήκην μαζί μου μετ' ἡμετέρας». Ἐπειδὴ ἔκαμαν ἀμετρήτους ἀδικίας καὶ μετεχειρίσθησαν τόσα εἶδη ἀδικιῶν, τὴν ἀρπαγὴν, τὴν πλεονεξίαν, τὸν φόνον, τὴν μοικρίαν καὶ ἄλλων εἰς ἐπιμνήσας, ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐπετύγχανον πολλὰ καὶ ὅτι θὰ ἐξεπλήρωνον καὶ τὸν νόμον καὶ τὴν διαθήκην, ἂν ἐθυσίαν πρόσβατα καὶ μοσχάρια τοὺς κατηγορεῖ (δι' ὅλα αὐτὰ) καὶ τοὺς εἰρωνεύεται, λέγων. «Ἐκεῖνοι ποῦ ἔκαμαν διαθήκην μαζί μου μετ' ἡμετέρας», δηλαδή, ἐκεῖνοι ποῦ νομίζουσι ὅτι ἀρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τὸ νὰ θυσιάξουν σώματα ἀλόγων (ζώων). Καὶ θὰ ἀναγγελοῦσι οἱ ἄγγελοι τὴν δικαιοσύνην του. Ἐ τὸ χαροῦμενον, τὸ σαφές, τὸ ἀναντίρητον, τὸ θεθαυριόμενον θέλει νὰ φανερώσῃ καὶ δι' αὐτὸ εἰσάγει τὰ ἀναίθητα στοιχεῖα τῆς φύσεως νὰ τὸ διαλαλοῦν, μετ' ἡμετέρας πρὸς ἡμετέρας προσηγομένους. «Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κριτής». Τὰ δίκαια, λέγει, ἀποδίδει εἰς τὸν

20. Ρωμ. 2, 8 καὶ 9.

30. Ρωμ. 2, 12.

31. Ψαλμ. 49, 6.

καθένο. Ούτε ὠμίλησεν ἐδῶ τυχαίως περὶ τῆς «κρίσεως» τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ φαῖη καθαρά ὅτι εἶναι δίκαιος καὶ ὅτι καὶ εἰς ἄλλους ἀπονέμει τοῦτο. Προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ ἔχει θάψει τὸ «Κριτῆς» ἀντὶ τοῦ «δίκαιος», καθὼς καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἐχρησιμοποίησε, λέγων «Ἐπειδὴ μὲ ποῖον τρόπον θὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον;». ²² Αὐτὸ μάλιστα εἶναι κρίσις, ^{22b} Α αὐτὸ μάλιστα εἶναι κριτῆς, ὅχι ἀπλῶς νὰ κρίνῃ, ἀλλὰ νὰ κρίνῃ δίκαιως. Θὰ κριθοῦν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ποὺ παρενόησαν καὶ οἱ τότε καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκεῖνοι μὲν θὰ ἔχουν ὡς κατηγοροῦν τὴν φύσιν καὶ τὸν νόμον, αὐτοὶ δὲ μαζί με αὐτὰ καὶ τὰ ὅσα ἔγιναν ἀπὸ τὸν Χριστὸν πρὸς χάριν των. Τί θὰ εἰποῦν, ἢ ποῖαν δικαιολογίαν θὰ προβάλλουν, διὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἐπίστευσαν; Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ νὰ προσέχετε εἰς αὐτὰ ποὺ λέγω, διὰ νὰ εἰσθε εἰς θέσιν νὰ ἀποστομώσετε αὐτοὺς ποὺ ἀντιλέγουν. Διότι εἶναι καλύτερα, ἀφοῦ ἠτηθηθῶν ἀπὸ ἡμᾶς, νὰ διορθωθῶν, παρά νὰ ἀπέλθουν, νοικίζοντες τοὺς ἑαυτοὺς των νικητὰς, **B** καὶ νὰ τιμωρηθῶν ἀπὸ τὸν κοινὸν δικαστὴν τῆς Οἰκουμένης. Τί λοιπὸν θὰ ἔχουν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ ποῖον λόγον ἐρόμευσαν τὸν Χριστὸν; ποῖαν μικρὰν ἢ μεγάλην κατηγορίαν θὰ ἔχουν ἐναντίον του; Διότι ἔκαμνε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ, ²³ λέγει. Καὶ πάντως δὲν ἦσαν αὐτὰ τὰ λόγια ποὺ ἐλέγοντο (ὡς κατηγορία) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σταυρώσεως, ἀλλὰ κάποια ἄλλα. Διότι δὲν ἔλεγαν, «Ἐκεῖνος ποὺ κἀμνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ», ἀλλ', «Ἐκεῖνος ποὺ κἀμνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ βασιλέως, δὲν εἶναι φίλος τοῦ Καίσαρος». ²⁴ Παρ' ὅλον θεσβαίως ὅτι πολλὰς φορές ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν βασιλέα, καὶ ἐκεῖνος ἠρνήθη διὰ τῆς φυγῆς. Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτό, λέγει, τὸν κατηγοροῦν, διότι ἔκαμνε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί μ' αὐτό; Διότι ἐάν μὲν ψευδῶς καὶ ἀδίκως καὶ χωρὶς νὰ εἶναι (Θεός) τὸ ἔλεγε, θὰ εἶχε νόημα τὸ ἔγκλημα, **C** ἐάν ὅμως δίκαιως (ἔλεγε) ὅτι εἶναι Θεός) ἔπρεπε νὰ προσκυνῆσαν αὐτόν, καὶ ὅχι νὰ τὸν σταυρώσουν. Ἄς ἴδωμεν, λοιπὸν, ἂν, χωρὶς νὰ εἶναι Θεός, ἔκαμνε πράγματι τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, ἂν ἔδειχνε καὶ ἐφανέρωνε (κάτι τέτοιο). Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θέλεις νὰ τὸ μάθης; ἀπὸ ὅσα ἔγιναν τότε; ἀπὸ αὐ-

²² Ρωμ. 3, 6.

²³ Ἰωάν. 10, 38.

²⁴ Ἰωάν. 10, 32.

τὰ ποὺ συμβαίνουν τώρα; ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς γεννήσεως; Ποῖος λοιπὸν ἐγεννήθη ποτὲ ἀπὸ παρθένον; ποῖος δὲ ἐφάνερωσε τέτοιον ἀστέρα; ποῖος δὲ ἔφερε τοὺς μάγους τόσον δρόμον, ὅχι ἀναγκαστικῶς καὶ διὰ τῆς θιάς, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ ἀποκαλυπτικῶς; ²⁵ Βλέπεις τὴν κτίσιν ὄλην ποὺ γνωρίζει καλῶς τὸν Δεσπότην; Ἡ φύσις πρώτη ὑποχωρεῖ καὶ δὲν διαφανεῖ, οὔτε ἀρνείται λέγουσα «δὲν ἀπομακρύνω τοὺς πόνους, **D** δὲν ἔμαθα νὰ γεννῶ παιδί ἀπὸ παρθενηκὴν μήτραν, δὲν γνωρίζω νὰ κἀμω μητέρα χωρὶς γάμον, ἀλλὰ παρεμέρισε καὶ ἄφησε τὰς ἀρχάς της, διότι ἀνεγνώρισε τὸν ἰδικὸν της Δεσπότην». Μόλις πάλιν ἐγεννήθη, ἐφάνησαν ἄγγελοι, ²⁶ οἱ ὅποιοι ἐπληροφόρουν περὶ τῆς ἐπιγελοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ οὐρανὸς ἔγινε γῆ, ἐφ' ὅσον ὁ βασιλεὺς ἦτο ἐδῶ (ἐπὶ τῆς γῆς) καὶ μάγοι προσεκύνησαν, προσελθόντες ἀπὸ τόσην ἀπόστασιν. ²⁷ Καὶ τὸ μὲν παιδί εὗρίσκετο ἐπὶ τῆς φάτης εἰς τὴν Παλαιστίνην, αὐτοὶ δὲ προσήλθον ἀπὸ θάρβαρον χώραν καὶ ἀπέμεινον τόσην τιμὴν καὶ λατρείαν, ὅσην πολὺ φυσικὸν ἦτο νὰ προσφέρουν εἰς Θεόν. **E**

Ἀλλὰ αὐτὰ μὲν ἴσως δὲν τὰ παραδεχθῶν καὶ ἀναζητήσουν ἄλλα θαύματα πλησιέστερα πρὸς τὴν ἰδικὴν μας γενεάν. Ἄλλ' οὔτε αὐτῶν στεροῦμεθα. Τέτοια εἶναι ἡ ἀλήθεια περιβάλλεται ἀπὸ τὰ δικαιώματα. Μάλιστα δὲ ἐδῶ δὲν ἔχουν οὔτε σκιάν διαφωνίας νὰ προβάλλουν. Διότι, ἂν καὶ δὲν ἦσαν, ὅταν ἐγεννῶτο ἐκ τῆς παρθένου, ἔπρεπε νὰ πιστεύης εἰς τὸν προφήτην, ποὺ λέγει, «Ἰδοὺ ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ δώσῃ αὐτὸν τὸ ὄνομα Ἐμμανουὴλ». ²⁸ Ἄν δὲν ἦσαν παρὰν, ὅταν, περιβεβλημένος ὀλικὸν σῶμα, ²⁹ **A** περιώδευε τὴν γῆν καὶ συνανεστρέφετο με τοὺς δούλους ὁ Δεσπότης, συνάντησε τὸν Ἰερεμίαν καὶ ἐκεῖνος θὰ σοῦ ὁμιλήσῃ ὡς ἐξῆς: «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός μας, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄλλος πλησίον του. Ἐχει πάσαν σοφίαν καὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰακώβ, ποὺ εἶναι τὸ παιδί του καὶ εἰς τὸν ἡγαπημένον του Ἰσραὴλ. Κατόπιν ἐφανέρωθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συνανεστρέφῃ με τοὺς ἀνθρώπους». ³⁰

²⁵ Ματθ. 2, 1.

²⁶ Λουκ. 2, 9.

²⁷ Ματθ. 2, 11.

²⁸ Ψα. 7, 14.

²⁹ Παροιῶν 8, 36-38.

Και δι' ἄλλα τὰ ἄλλα κύτταξε τοὺς προφήτας, οἱ ὁποῖοι πολὺ καθαρὰ τὰ διακηρύσσουσι ἄλλα αὐτὰ καὶ τῶν ὁποίων τὰ θελήματα περιφέρεις καὶ ἐνοχλεῖς ἀσκόπως, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως. **Β** Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔχουν ἐκτεθῆ πολλὰς φορές καὶ θά ἐκτεθοῦν προηγουμένως, ὅμως, ἄς ἐξετάσωμεν τὰ παρόντα.

«Καὶ θὰ ἀναγγέλλουσι οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην σου, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κριτὴς».⁴⁰ Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι λέγει διὰ τὴν δικαιοσύνην, τὴν μεγάλην του φροντίδα, τὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτοὺς, τὴν πολυμορφον καὶ πολύτροπον πρόνοιαν πρὸς ἄλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴν ποῦ δεῖχεται διὰ τῆς δημιουργίας, διὰ τοῦ Νόμου, διὰ τῆς Χάριτος, δι' ἧσων εἶναι δραστὰ, διὰ τῶν δοράτων, διὰ τῶν προφητῶν, διὰ τῶν Ἀγγέλων, διὰ τῶν Ἀποστόλων, διὰ τῶν τιμωριῶν, διὰ τῶν εὐεργεσιῶν, διὰ τῶν ἀπειλῶν, διὰ τῶν ὑποσχέσεων. **Γ** διὰ τῆς τάξεως, ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν χρόνον. «Ἀκουσε, λαέ μου, καὶ θά σοῦ ὁμιλήσω, Ἰσραὴλ, θά διαμαρτυρηθῶ ἐναντίον σου». Κύτταξε πάλι μὲ πόσῃν ἐπιείκειαν καὶ πραότητα ὁμιλεῖ ἀπὸ αὐτὸ τὸ προοίμιον. Ὡς νὰ ὁμιλῇ ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ποῦ θορυβεῖ καὶ ἐνοχλεῖ καὶ τοῦ λέγει, ἐάν ἀκούης, θά σοῦ ὁμιλῶ, ἐάν προσέχης, θά σοῦ εἰπῶ καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ πρὸς τοὺς δούλους του ὁ Δεσπότης ἐάν μὲ ἀκούης, λέγει, θά σοῦ ὁμιλήσω. Διότι ἦσαν ἀμελεῖς καὶ ἀσταθεῖς καὶ δὲν ἔδειχναν οὔτε στοιχειώδη ἡσυχίαν διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν νόμων.⁴¹ Καὶ τοῦτο ἐννοοῦσεν ἕνας προφήτης ποῦ ἐζήσῃ εἰς τὴν Περσίαν, ὅταν ἔλεγε, «θὰ εἶμαι δι' αὐτοὺς ὡς φωνὴ μελωδικῆ ψαλτηρίου»⁴² καὶ ἔλεγον **Δ** συνεχῶς εἰς τοὺς προφήτας νὰ μὴ προφητεύουσιν⁴³ καὶ μάλιστα τοὺς ἀπέφευγον⁴⁴ καὶ τοὺς θεκώρουσι ἐνοχλητικούς. Καὶ αὐτὸ φαίνεται ἤθελε νὰ ἐπιτύχῃ ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἠπελλεῖ καὶ διέτασσε κάποιον προφήτην νὰ μὴ ὁμιλῇ πρὸς τὸν λαόν.⁴⁵

40. Ψαλμ. 49, 6.

41. Ζαχαρ. 7, 11.

42. Ἰερ. 33, 32 καὶ ἔξ. Ὁ προφήτης οὗτος ἔγραψε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Βαβυλωνίου ἀιχμαλωσίας. Ἐργάζου, ἔλεγε ὁ προφήτης καὶ θεωρεῖται ἕκ τῶν μεταγενέστερων προφητῶν τῆς Π. Δ. Ἀπίθωνι περὶ τὸ 570 π.Χ.

43. Ἀμὸς 7, 13.

44. 1^η Βασ. 19, 10.

45. Ἰερ. 32, 3. Τὸν Ἰερ. 32 εἶχε κλεῖσει εἰς τὰς φυλακάς ὁ δεσπότης βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῖου καταστράφη τὸ

«Ὁ Θεὸς (ἄλων) ὁ Θεὸς σου (ἰδιαίτερος) εἶμαι ἐγώ». Δὲν εἶναι τυχαῖος ὁ διπλάσιασμός (τῆς λέξεως Θεός), ἀλλ' ἐγένετο ἐπειδὴ ὁμιλεῖ πρὸς ἀναίσθητους, παρωμένους καὶ κωφοὺς. Ἦρχισε τὸν λόγον μὲ τὴν ὑπενθύμισιν τῆς ἐξουσίας του, ποῦ εἶναι ἀρίστη ἀρχὴ διὰ τὴν μετὰ ταῦτα διήγησιν. Τοὺς ἔδειξεν ὅτι ὀφείλουσι εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἐπαμένως εἶχον χρέος νὰ συμπεριφερθοῦν ὡς δούλοι δικαίου πρὸς τὸν Δεσπότην, καθὼς τὰ ἔργα πρὸς τὸν δημιουργόν, καθόσον τόσον πολὺ ἐτιμήθησαν ἀπὸ αὐτὸν καὶ εὐηργετήθησαν τὰ μέγιστα. «Δὲν θὰ σὲ ἐλέγξω διὰ τὰς θυσίας σου. Τὰ ὀλοκαυτωματὰ σου (θυσίαι) εὐρίσκονται πάντοτε ἐνώπιόν μου».⁴⁶ **Ε** Δι' αὐτὸ οἱ ἄλλοι προφήται τοὺς κατηγοροῦσι, ἐπειδὴ, δηλαδὴ, τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἀρετῆς (καὶ τὸ μεγαλύτερον) παρέθελετον καὶ εἶχον ἐξ ὀλοκλήρου τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας των εἰς αὐτὰ (τὰ δευτερεύοντα πράγματα, τὰς θυσίας). Καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ προβάλλουσι πρὸς δικαιολογίαν των τὰς προσφορὰς αὐτῶν τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ὀλοκαυτωμάτων. Ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη (τὴν δικίην) διὰ νὰ ἀπολογηθῶ δι' αὐτὰ, λέγει, οὔτε διὰ νὰ ζητήσω λόγον (δι' αὐτὰ), διότι παρήλθον ἀπαρατήρητα αὐτὰ. Ὁ δὲ προφήτης Ἰσαίας ἐντονότερα καταφέρεται ἐναντίον αὐτῶν, λέγων, «Ποῖαν ἀνάγκην ἔχω ἀπὸ τῶν πληθῶν τῶν θυσιῶν σας; Εἶμαι πλήρης (ἀπὸ αὐτῶν). **Ζ** Ὁλοκαύτωμα κριῶν καὶ πάχος ἀμνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων δὲν θέλω. Διότι ποῖος σὰς ἐζήτησε αὐτὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας σας;»⁴⁷ Καίτοι πολλὰ ἔχουν λεχθῆ περὶ τῶν θυσιῶν, ἐν ταῦτοις δὲν ἐνομιθέτησεν αὐτὰς προηγουμένως μὲ τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ χάριν τῆς ἀδυναμίας των. Καὶ ὁ Ἰερ. 32 λέγει, «Διὰ τί φέρετε λίθον ἐκ Σαβῶ καὶ εὐδεδεσ κινάμων ἀπὸ μακρινῆν γῆν;»⁴⁸ Καὶ ὅλοι οἱ προφῆται, τρόπον τινά, δὲν εἶναι τίποτε σπουδαῖον αὐτὸ λέγουσι (ἢ προσφορὰ δηλαδὴ, θυσιῶν). Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἤρχισε ἔτσι, «Ὁ Θεὸς ἄλων καὶ ἰδιαίτερος ὁ Ἰδικός σου Θεὸς εἶμαι ἐγώ» καὶ ἐφανερώσῃ δι' αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ἀνάξιος αὐτοῦ, **Β** ὁ τρόπος τῆς λαοτρείας δι' αὐτόν. Διότι τὸν Θεὸν δὲν πρέπει νὰ λατρεύωμεν μὲ κοπῶν καὶ κνίσαν (μυρωδιῶν καιομένων

βασιλεῖον τῆ Ἰσραὴλ καὶ ἐπέστησαν οἱ αἰχμαλωτὴ εἰς τὴν Βαβυλῶνα (586 π.Χ.) ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος.

46. Ψαλμ. 49, 8.

47. Ἦο. 1, 11 καὶ 12.

48. Ἰερ. 6, 20.

ζώου), αλλά με θιον κατά πάντα τέλειον και με τρόπον πνευματικόν. Με τούς Θεούς όμως τῶν Ἐθνικῶν δὲν συμβαίνει ἔτσι, διότι αὐτοὶ μάλιστα ἐπιδιώκουν αὐτάς (τὰς θυσίας). Τοῦτο φαίνεται ὅτι φανερώνει καὶ κάποιος ἀπὸ τούς Ἕλληνας, λέγων:

«Θά λάβωμεν ἡμεῖς διὰ κλήρου τιμητικόν δῶρον».⁴⁹

Ἀλλά δὲν εἶναι ὁ Θεὸς μας ὅπως ἐκεῖνοι. Διότι ἐκεῖνοι μὲν, ἐπειδὴ ἐδομοῦσαν ἀπὸ ἀνθρώπινα αἵματα, καὶ ἤθελαν νὰ ὀδηγήσουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτοὺς εἰς πράξεις αἰμοδιφείας, ἐζητοῦν αὐτὰ συνεχῶς. Ἐκεῖνος όμως (ὁ Θεὸς μας), ἐπειδὴ ἤθελε ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν σφαγὴν τῶν ζώων, συγκατετέθη ἐπεικῶς εἰς αὐτήν, καὶ ἐπέτρεψε τὰς θυσίας, διὰ νὰ καταργήσῃ αὐτάς. «Ἀλλά δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ δεχθῶ ἀπὸ τὸν οἶκόν σου μοσγάρια, οὔτε τράγους C ἀπὸ τὰ ποίμιά σου. Διότι ὅλα τὰ ἀγρία θηρία τῶν δασῶν εἶναι ἰδικά μου, ὅπως καὶ τὰ κατοικίδια ζῶα, τὰ ὅποια θόσκουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ θόες. Γνωρίζω καλὰ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ ὠραία θλάστησις τῶν ἀγρῶν εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου».⁵⁰ Πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑψώνει τὴν σκέψιν τῶν μικροπρεπῶν, διεγείρει τὴν παρωμένην ἀνεπίδησιν των καὶ δεικνύων ὅτι αὐτὰ ἐνομοθετήθησαν καὶ ἐπεβλήθησαν ὄχι ἀπὸ ἀνάγκην ἰδικὴν του, οὔτε διότι συνεφάνει πρὸς αὐτὰ. Διότι ἐὰν ἐπεθύμουν τέτοιον λατρεῖον, λέγει, θὰ ἐτοίμαζα ἀφθόνησις θυσίας εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, μὲ τὴν βοήθειαν δλου τοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου εἶμαι δημιουργός. Ἐπειτα εἰρωνευόμενος αὐτοὺς καὶ γελιοποιῶν, B ὡστε νὰ γίνῃ ἡ κατηγορία περισσότερον ἐμφανής, συνεπλήρωσεν, «Ἐὰν πεινάσω δὲν θὰ σοῦ τὸ εἶπω, διότι ἰδική μου εἶναι ὅλη ἡ οἰκουμένη, μαζὶ μὲ αὐτὰ πού ἔχεις».⁵¹ Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς αὐτὰ μὲν συνεχώρησε, διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐκεῖνοι όμως ἐπέμειναν εἰς τὴν ἐδτέλειάν των, χωρὶς νὰ ἐπιφληθούν ἀπὸ τὴν συγκατάθεσιν του αὐτῆν. δι' αὐτὸ τοὺς ὀμίλησε με τρόπον ὑλικώτερον καὶ ἀνθρώπινώτερον καὶ εἶπεν, «Ἐὰν πεινάσω, δὲν θὰ σοῦ τὸ εἶπω», πού σημαίνει, δὲν πεινώ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ πεινάσῃ, οὔτε θὰ κοπιᾷσῃ οὔτε θὰ ἐστερούμην ἀπειρῶν θυσιῶν καὶ δλοκαυτωμάτων, ἐὰν ἤθε-

49. Ἰλιὰς Δ, 49, 9, 90.
50. Παλμ. 49, 9-11.
51. Παλμ. 49, 12.

λον νὰ λατρεύωμαι δι' αὐτῶν. Διότι ὅλα εὐρίσκονται ἐνώπιόν μου με πολλὴν ἀφθονίαν, καὶ ἐνῶ εἶμαι κυρίαρχος αὐτῶν καὶ Δεσπότης, E ἐπιθυμῶ τὰ ἰδικά μου νὰ λάβω ἀπὸ ἐσέ, διὰ νὰ σέ προσελκύσω κοντάμου με αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ νὰ σέ ἀπομακρύνω ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν ματαίων.

Ἐπειτα πάλιν ἀφοῦ τοὺς ἀνέβασεν εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, λέγει, «Μήπως ἔχω ἀνάγκη νὰ φάγω κρέατα ταύρων, ἢ νὰ πῶ αἷμα τράγων;»⁵² Αὐτὰ οὔτε οἱ ἀνθρώποι προσέταζα νὰ πράττουν, λέγει, μάλιστα δὲ ²³¹ A καθώρισα καὶ μεγίστην τιμωρίαν δι' ἐκεῖνους πού τρώγουν τὸ αἷμα.⁵³ Πῶς, λοιπόν, θὰ εἶχα ἀνάγκην αἵματος ἐγώ, πού ἐπρόκειτο νὰ ἀπομακρύνω τοὺς πιστοὺς μου ἀπὸ τέτοιου εἴδους συμπόσιον; Ἀφοῦ ἀνέτρεψεν ὅλα αὐτὰ, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι ἀχρηστά δι' αὐτόν, καὶ ἀφοῦ ἀνέμιξε πολλὴν εἰρωνείαν εἰς τὴν κατηγορίαν, δὲν διέκοψε τὸν λόγον, ἀλλὰ τοὺς ἐφανέρωσεν ἄλλον τρόπον προσφορᾶς θυσιῶν, πού ἀποτελεῖ φάρμακον ἀρίστης θεραπείας, κατόλληλον διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ μὴ ὠφελοῦντα εἰς τίποτε (εἶδη θεραπείας, δηλαδὴ αἱματηρᾶς θυσίας) καὶ τὸ ὅποιον θὰ ἠμπορούσαν νὰ ἐπιθέσουν πρὸς θεραπείαν εἰς τὰ τραύματά των.

Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν αὐτὰ, λέγει, «Θυσίασε εἰς τὸν Θεόν». Καὶ πῶς νὰ θυσιάσω, λέγει, «Χωρὶς αἷμα». Διότι αὐτὴ εἶναι θυσία ἀρμόζουσα εἰς τὸν Θεόν. B Δι' αὐτὸ ἀφοῦ εἶπε, «Θυσίασε εἰς Θεόν», συνεπλήρωσε, νὰ προσφέρῃς ὡς θυσίαν τὴν δοξολογίαν, δηλαδὴ, θυσίαν εὐχαριστίας, ἱερῶν ὕμνων, δοξολογίαν διὰ τῶν ἔργων. Αὐτὸ δὲ πού λέγει σημαίνει τοῦτο: νὰ ζῆς με τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ δοξάζεται ὁ Κύριός σου. Αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐδίδοξε, διὰ τῶν λόγων του, * Ἄς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλά σας ἔργα, καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας, πού εὐρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς».⁵⁴ Δοξολογία δὲ τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἔπαινος, δόξα καὶ καλὴ φήμη. Ἄς εἶναι ἡ ζωὴ σου τέτοια, ὥστε νὰ ἐπαινῆται ὁ Δεσπότης, καὶ τότε προσέφερες τελείαν θυσίαν. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν θυσίαν προτιμᾷ καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγει, C «Νὰ παραστήσετε τὰ σῶματά σας θυσίαν ζωντανήν, ἁγίαν, εὐχάριστον εἰς τὸν

52. Παλμ. 49, 13.
53. Λευτ. 7, 16, 26 καὶ 27.
54. Ματθ. 5, 16.

Θεόν». ⁵⁵ Καὶ ἄλλοῦ πάλιν ὁ ἴδιος προφήτης, «Θά ὕμνολογήσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου με ὡδήν, θά διαλαλήσω τὸ μεγαλεῖον του με ὕμνον δοξολογίας, καὶ θά ἀρεσῆ εἰς τὸν Θεόν περισσότερο ἀπὸ θυσίαν μόσχου, ποῦ μόλις ἔχουν ἀρχίσει νά φυτρῶνουν τὰ κέρατα καὶ αἱ ὀπλά εἰς τὰ πόδια του». ⁵⁶ Ἔτσι ἐθυσίαζε καὶ ὁ Ἰωῶ μετὰ τὰς ὑπερβολικὰς ἐκείνας πληγὰς, ὅταν εὐχαριστοῦσε (τὸν Θεόν) καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κύριος ἔδωκεν (τὰ ἀγαθά), ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρσε. Ὅπως εἰς τὸν Κύριον ἐφάνη ἀρεστόν, ἔτσι καὶ ἔγινεν. Ἄς εἶναι δοξασμένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». ⁵⁷

«Νά ἀποδώσῃς εἰς τὸν ὕμνον τὰ τάματα ποῦ ἔκαμες». ⁵⁸ Τὰς παρακλητικὰς εὐχὰς ἐννοεῖ ἐδῶ, διὰ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς αὐτάς καὶ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν ὅσα ὑποσχόμεθα ταχέως. **Δ** Καὶ ὁρθῶς εἶπεν, «ἀπόδος» (Νά ἀποδώσῃς), διότι ἡ ὑπόσχεσις (ποῦ δίδεται) δημιουργεῖ ὑποχρέωσιν. Ἔτσι ἡ Ἄννα ἔδωκε τὸν υἱὸν της, ὡς μεγιστον χρέος. ⁵⁹ Καὶ σὺ, λοιπὸν, εἴτε ὑπόσχεσαι ἐλεημοσύνην, εἴτε ἠθικὸν βίον, εἴτε κάποιο ἄλλο παρόμοιο, νὰ σπειθῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν (αὐτοῦ, ποῦ ὑποσχέθῃς). Ἐάν δὲ ἐξετάσῃ κανεὶς μετὰ προσοχῆς (τὰ πράγματα), θά διαπιστώσῃ, ὅτι εἶναι χρέος του νὰ ζῆ βίον ἐνάρετον, καὶ ἐν ἀκόμῃ δὲν ὑπόσχεται τοῦτο. Αὐτὸ ἐφανέρωσεν ὁ Χριστός, ὅταν ἔλεγεν, «Αὐτὰ ποῦ εἶχαμε χρέος νὰ κάμνωμεν, αὐτὰ καὶ ἐκάμαμε, δηλ. τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ χρέος μας». ⁶⁰ Κάποιος ἐδίδραξε τὴν παραβολὴν τοῦ δούλου, ⁶¹ τοῦ ὁποῦ ἡ ὑπηρεσία ἐθεωρήθη ἐλαχίστη καὶ ὡς ἐκ τούτου διετάχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου του, ὄχι νὰ ἀναπαυθῆ, ἀλλὰ νὰ προσέλθῃ καὶ ὑπηρετήσῃ αὐτόν. **Ε** Καὶ κάποιος ἄλλος λέγει: «Νά μὴ ἀργήσῃς νὰ ἐκπληρώσῃς

55. Ρωμ. 12, 1.

56. Ψαλμ. 68, 31 καὶ 92.

57. Ἰωῶ 1, 21.

58. Ψαλμ. 49, 14.

59. Α' Κορ. 1, 28.

60. Λουκ. 17, 14.

61. Ἡ παραβολὴ τοῦ δούλου, παρ' τῆς ἑποικίας ἐνταῦθα ὁ λόγος, περιέχεται εἰς τὸ Γ' κεφ. τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ. Ὅπως παρ' ἑἴς ἐπιτρέψῃς κατὰ κράτος ἐκ τῆς ἀρχαίας του εἰς τοὺς ἀγρούς, διετάχθη νὰ διαπραχῆ τὸν κτήριον του, ἢ δὲ ὑπηρεσία του θεωρήθη ἐλαχίστη. Ἐπιταγήματα τῶν σκῆψων αὐτῶν εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου: «Ὁ σφειλλόμενος ποιήσει πεποιθήκαμεν». Ἡ παραβολὴ θέλει νὰ διδάξῃ, ὅτι ἡ θεὸς δὲν ἀφαιλεῖ τίποτε εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι ἕνα ἀπέραντο χρέος ἐναντι αὐτοῦ.

τὸ τάμα σου. Ὑπεσχέθῃς; Νά ἀποδώσῃς (τὸ τάμα ταχέως), μήπως σὲ προλάβῃ ὁ θάνατος καὶ σὲ διακόμῃ ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεώς σου». ⁶² Καὶ εἰς τί πταῖω ἐγώ; λέγει, δὲν ἦμουν ἐγὼ ὁ κύριος τῆς ζωῆς. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ μὴ ἀργοπορήσῃς. Δὲν εἶσαι κύριος τῆς ζωῆς, οὔτε τοῦ θανάτου, εἶναι δὲ ἀγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἐλεύσεώς σου. Ὡστε ἡ νομιζομένη δικαιολογία σου εἶναι κατηγορία. Ὅποτε λοιπὸν ὁ θάνατος ἔγινεν ἡ αἰτία νὰ μὴ ἐκπληρώσῃς τοῦτο (τὸ τάμα τοῦ ὑποσχέθῃς), ἀλλὰ ἡ ἀναβλητικότης σου καὶ ἡ ἀμέλεια.

«Νά με ἐπικαλεσθῆς εἰς περίοδον θλίψεως καὶ θά σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ αὐτῆν καὶ σὺ ⁶³ **Α** θά με δοξολογήσῃς». ⁶⁴ Βλέπεις πῶς χορηγεῖ τὸ φάρμακον ἀπὸ τὸ περισπασμα τῆς ἰδικῆς του ἀγάπης; Ποία, λοιπὸν, ἀγάπη θά ἠδύνατο νὰ συγκριθῆ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀγάπην, ὅταν ἀμείψῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν μας με ἀμοιβάς πολὺ μεγαλύτερας ἀπὸ τοὺς κόπους, εἰς μεγάλον θαυμῶν καὶ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον; Καὶ διατί, λέγει, εἶπεν, «Νά με ἐπικαλεσθῆς»; Διατί ἀναμένει τὴν ἰδικὴν μας κλήσιν; Ἐπειδὴ θέλει νὰ κάμῃ μεγαλύτεραν τὴν ἐξοικειώσιν μας, καὶ θερμότεραν τὴν ἀγάπην μας πρὸς αὐτόν, καὶ με τὴν προσφορὰν, καὶ με τὴν ἐπικλήσιν καὶ με τὴν λήψιν. Καὶ διότι ἡ ἀρετὴ μᾶς κάμνει φίλους τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τὸ αὐτὸ καλλιεργεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐχὴ αὐτὴν ἐπιδίδκει τὴν φιλίαν. Διὰ τοῦτο, λέγει, δῶσε μου καὶ θά σοῦ δώσω. Καὶ ὅταν δίδῃς, σὺ πάλιν παίρνεις, **Β** διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν. Ὡστε ἡ ἐπιείκεια, ἡ μετριότης καὶ ἡ σφραγισμένη σου δὲν προσθέτουν τίποτε εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἰς σὲ διότι σὲ καθιστοῦν ἀγνότερον καὶ καλύτερον. Παρ' ὅλον, λοιπὸν, ὅτι ἐξ αὐτῶν σὺ ἀφελείσαι, σοῦ καθορίζει δι' αὐτὰ καὶ μεγάλα θραβεῖα καὶ μισθοὺς. Ἀλλὰ καὶ προτοῦ λάθῃς τὰ θραβεῖα δι' αὐτὰ, δὲν ἀπολαμβάνεις μικρὰς εὐτυχίας, διότι ζῆς με καθαρὰν συνειδήσιν καὶ διατηρεῖς χρηστὰς ἐλπίδας. Ἐμῆραν δὲ θλίψεως ἐδὼ ὀνομάζει, ὄχι τὰς συμφορὰς, οὔτε τὰ δυστυχήματα, ἀλλὰ τὸν πόλεμον τῆς ἁμαρτίας, τὴν πολιορκίαν τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ἐπιδίωξιν του νὰ εἰσαγάγῃ εἰς ἡμᾶς κακὰς ἐπιθυμίας. Τότε θά τύχῃς πολλῆς συμπαρησάσεως (ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ). **Γ** «Καὶ θά σὲ

62. Ἐκκλ. πο. 5, 3.

63. Ψαλμ. 49, 15.

ἀπαλλάξω ἀπὸ αὐτὴν (τὴν θλίψιν) καὶ σὺ θὰ μὲ δοξολογήσῃς». Ἐδῶ δὲ πάλιν λέγει τούτου, ὅχι διότι ἔχει ἀνάγκη τῆς ἰδικῆς μας δόξης — πῶς θὰ εἶχε ἀνάγκη αὐτῆς (τῆς ἀνθρώπινης δόξης) ὁ Θεὸς τῆς δόξης; —, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνθυμούμεθα τὴν εὐεργεσίαν διὰ τοῦ εὐχαριστηρίου ὕμνου καὶ νὰ κἀμῶμεν θερμότεραν τὴν ἀγάπην μας πρὸς αὐτόν, καὶ νὰ ζῶμεν κατ' ἀρχὴν εἰς εὐτυχίῃ.

Δὲν θὰ εὐρεθῇ δὲ ἐκτὸς πραγματικότητος ἐκεῖνος ποῦ θὰ εἴπῃ ὅτι ἐδῶ «ἡμέραν θλίψεως» ἀποκαλεῖ καὶ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν ἐκεῖνη δὲ ἡ θλίψις θὰ εἶναι ἀτελείωτη. Διότι ἐδῶ (κατὰ τὴν παρούσαν ζῶν) καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ θανάτου δίδει τέλος εἰς τὰς συμφορὰς, καὶ οἱ φίλοι παρηγοροῦν, καὶ τὸ τέλος ἀναμένεται, **Δ** πολλές δὲ φορὰς ὑπάρχει καὶ ἐλπίς μεταβολῆς τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ διάρκειά τοῦ χρόνου γαληνεύει τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, ὅπως καὶ ἡ δυστυχία τῶν γειτόνων. Διότι ἐφάνη εἰς πολλοὺς ὅτι εἶναι μεγάλη παρηγορία τὸ νὰ ὑπάρχουν κοινῶν τῶν συμφορῶν καὶ νὰ θλέπουν πολλὰ τέτοια παραδείγματα. Ἐκεῖ, ὅμως, δὲν ὑπάρχει τίποτε τέτοιο, οὔτε παρηγορητῆς, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ πλήρης ἔλλειψις φίλων. Ἡ διάρκειά τοῦ χρόνου δὲν μαλακῶνει τὴν δυστυχίαν — διότι πῶς (νὰ τὴν μαλακῶσῃ) ἐφ' ὅσον ἀναμένεται ἡ ὀλική τιμωρία; —, οὔτε ὑπάρχει ἐλπίς ἀπαλλαγῆς, καθ' ὅσον ἡ τιμωρία εἶναι αἰωνία. Δὲν ὑπάρχει ἡ ἀναμονὴ τοῦ θανάτου (ποῦ θὰ ἦτο ἕνα τέλος), διότι **Ε** ἡ τιμωρία εἶναι ἀθάνατος (αἰωνία), ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα ποῦ τιμωροῦνται εἶναι ἀθάνατα. Καὶ αὐτὸ ποῦ εἰς πολλοὺς φαίνεται νὰ προεβῆ παρηγορίαν, τὸ νὰ θλέπουν, δηλαδὴ, ἄλλους εἰς τὴν κόλασιν (δὲν θὰ ὑπάρχῃ). Διότι κατ' ἀρχὴν μὲν δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις τιμωρομένους, ἐφ' ὅσον τὸ σκότος ὡς διάφραγμα θὰ ἐμποδίζῃ ἀπολύτως τὴν θέαν (ἀνθρώπων τιμωρουμένων), ἔπειτα δὲ ἡ υπερβολικὴ δόνη δὲν ἀφήνει νὰ οἰσθηθῇ κανεὶς κάποιαν παρηγορίαν. Ὁ πλῆσιος, δηλαδὴ, κανένα λόγον παρηγορητικόν δὲν εἶσθεν ἀπὸ ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι.⁶⁴ **Α** ἔτριζον τοὺς ὀδόντας των.

«Εἰς δὲ τὸν ἀμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός, διατι οὐ τολμᾶς καὶ διηγείσαι τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολάς μου;». Βλέπετε τὴν ὀλοκληρωμένην λύραν, τὴν σφαιρῶν κιθάραν, ἢ ὅποια ἡγεῖ ἀρμονικῶς μὲ τοὺς διαφόρους φθόγγους; Διότι τὸ νόημα αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους θὰ τὸ ἴδῃς καὶ εἰς ἄλλους προφήτας εὐρίσκειται καὶ ὁ Παῦλος

κάπως ἔτσι ἐκφράζεται, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ὁ ἴδιος, ὅτι, ὅταν κανεὶς δὲν διδάσκῃ προηγουμένως τὸν ἑαυτὸν του, δὲν δύναται νὰ λάθῃ καμμίαν ὠφέλειαν μὲ τὸ νὰ διδάσκῃ ἄλλους. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον περὶ πολλοῦ τὰς θουσίας (ἐνόμιζον ὅτι ἦτο σπουδαία προσφορά) καὶ ἐκαυχῶντο ὅτι εἶχον τὸν νόμον καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους, τοὺς πληροφοροεῖ, ὅτι καμμίαν σπουδαίαν ὠφέλειαν δὲν λαμβάνουν, ὅταν παραμένουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀδίδακτοι **Β** καὶ διὰ νὰ τόνισῃ περισσότερο αὐτὰ, λέγει: «Σὺ ποῦ διδάσκεις τὸν ἄλλον, τὸν ἑαυτὸν σου δὲν διδάσκεις; σὺ, ποῦ κηρύττεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ κλέπῃ τις, κλέπτεις; σὺ, ποῦ ἀπεχθάνεσαι τὰ εἰδῶλα, διαπράττεις ἱεροσυλίαν; σὺ, ποῦ καυχᾶσαι ὅτι κατέχεις τὸν νόμον, ἀτιμάζεις τὸν Θεὸν διὰ τῆς παράθεσσεως τοῦ νόμου;». ⁶⁴ Δι' αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἔλεγε: «Φοβοῦμαι μίμησός ἐγώ, ποῦ ἐκήρυξα εἰς ἄλλους, ἀποδειχθῶ ἀνάξιος». ⁶⁵ ἐπιθυμῶν δι' αὐτοῦ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν ἐγωϊσμόν ἐκεῖνον, ποῦ φαντάζονται ὅτι εἶναι πολὺ σπουδαῖοι εἰς τὸ νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους, καθ' ἣν στιγμὴν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀποδεικνύονται κενοὶ ἀπὸ ἀρετῆν.

Καὶ μὲ ἄλλον τρόπον χρησιμοποιοεῖ αὐτὸν τὸν λόγον ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν λέγῃ: «Διότι, ὅταν ἐθνικοὶ ποῦ δὲν ἔχουν νόμον πράττουν ἐκ φύσεως συμφῶνως μὲ τὸν νόμον, εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτοὶ **Γ** μὴ ἔχοντες νόμον (γραπτόν), ἔχουν μέσῃ τὸν νόμον (τὴν συνείδησίν των)». ⁶⁶ Καὶ πάλιν: «Δὲν εἶναι δίκαιο ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκεῖνοι ποῦ ἐφαρμόζουν τὸν νόμον». ⁶⁷ Ὁμοίως ὁ προφήτης, λέγει: «Καὶ οἱ κρατοῦντες τὸν νόμον δὲν μὲ ἐγνωρίσαν». ⁶⁸ Πάλιν: «Εἰς μάτην ἔγινε τοῦτο, ὁ κόλαμος τῶν γραμμῶν εἶναι ψευδής». ⁶⁹ Διὰ τοῦτον λόγον: «Καὶ ἡ τρυγὴν καὶ ἡ χελιδὸν καὶ οἱ σπύριγγι τοῦ ἀγροῦ γνωρίζουν τοὺς καθωρισμένους καιροὺς τῆς ἐλευσεως των, ὁ λαὸς μου, ὅμως, δὲν γνωρίζει τὰς κρίσεις μου». ⁷⁰ Αὐτὸς δὲ λέγει ὅτι τὸν μὴ ἀσκούντα τὴν ἀρετῆν, ὅχι μόνον δὲν ὠφελεῖ τὸ νὰ διδάσκῃ ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει αὐτόν

64. Ρωμ. 2, 21-28.

65. Α' Κορινθ. 8, 27.

66. Ρωμ. 2, 14.

67. Ρωμ. 2, 18.

68. Ἱερειμ. 2, 8.

69. Ἱερειμ. 8, 8.

70. Ἱερειμ. 8, 7.

ἀπὸ τὸ τιμητικὸν τοῦτο ἀξίωμα. Διότι ὅν εἰς τὰ ἄλλα δικαστήρια ὁ παραβάτης τιμωρῆται μὲ τὴν περιφρονητικὴν ποινὴν τῆς σωπῆς, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν, λέγει, εἰς τὸ κοινὸν αὐτὸ **Δ** διδασκαλεῖον νὰ ὁμιλῇ ἐκεῖνος, πού εἶναι ὁ υπεύθυνος τῆς ἁμαρτίας; Αὐτὸ δὲ τὸ διδασκαλεῖον εἶναι σπουδαιότερον ἐκείνου τοῦ δικαστηρίου. Διότι ἐκεῖ μὲν οἱ τιμωρόμενοι ἐκτίουν ποινὰς, ἐδῶ δὲ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ μὴ τιμωρηθοῦν οἱ παραβάται, ἀλλὰ διὰ τῆς μετανόας νὰ διορθώσουν τὸ ἄδικημα.

Καὶ εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλὰς αὐδεῖς θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ διερμηνεύς τῆς βασιλικῆς θελήσεως μὲ θῆον διεφθαρμένον. Μὲ ποῖον δικαίωμα ὁμιλεῖς περὶ δικαίων πράξεων, καὶ διδάσκεις ἄλλους; λοιπὸν τὸ ἀντίθετον ἀκριθῶς πράττεις — ἐφ' ὅσον ἡ ζωὴ σου ἀντίκειται πρὸς τοὺς λόγους σου — καὶ ἀπομακρύνεις ἀπὸ κοντὰ σου καὶ ἐκείνους τοὺς ἄλλους πού θὰ ἠθελον νὰ ἀκούσουν. Δὲν διδάσκεις ἀποτελεσματικῶς διὰ τῶν λόγων, καθὼς **Ε** ἀπομακρύνεις (ἀποτελεσματικῶς) διὰ τῶν ἔργων. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐπαινεῖ ἐκεῖνον τὸν διδασκάλον, πού παρουσιάζει ἀλοκλήρωμένην διδασκαλίαν μὲ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα του. «Ἐκεῖνος πού θὰ διδάξῃ καὶ θὰ ἐφαρμόσῃ (τὰς ἐντολάς), λέγει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθῇ "μέγας" εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁷¹ Ἄς ἔχη, λοιπὸν, ἡ ζωὴ σου τὴν ὠραίαν φωνὴν τῶν ἔργων, διὰ νὰ διδάσκῃ αὐτὰ καὶ ὅταν κρατῆς τὸ στόμα σου κλειστὸν. Ἐτοί θὰ ἀκούεσαι δυνατώτερα ἀπὸ τὴν σάλπιγγα καὶ εἰς τοὺς παρόντας καὶ εἰς ἐκείνους πού εὐρίσκονται μακριά.

⁷² **Α** Ἐτοί ὁ οὐρανὸς διηγείται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ,⁷³ χωρὶς νὰ ἔχη στόμα, χωρὶς νὰ κινή γλῶσσαν, χωρὶς νὰ θγάξῃ φωνήν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἑξωτερικὴν ὠραιότητα, μὲ τὴν ὁποίαν παρακινεῖ τὸν θεατὴν εἰς θαυμασμὸν τοῦ δημιουργοῦ. Ὅ,τι ἀκριθῶς εἶναι ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ ὠραιότης τῆς ἐμφανίσεως, ὅς εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν σου ἡ ἀρετὴ. Ἄν δέ, ἐνῶ εἶσαι γεμάτος ἀπὸ ἁμαρτίας καὶ ἐνῶ ἔχεις ἀναριθμητῶς κατηγοροὺς, πρὸ παντὸς δὲ τὴν συνείδησίν σου, ἐπιδιώξης νὰ ἀναλάβῃς ἀξίωμα διδασκαλικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ κολάζῃς κακίαν, δὲν πρέπει νὰ καταδικάζῃς τὰς κακίας τῶν ἄλλων, ἀλλὰ μᾶλλον τὰς ἰδικὰς σου. Καὶ παίρνεις εἰς τὸ ἁμαρτωλὸν

71. Ματθ. 5, 19.
72. Ψαλμ. 18, 1.

στόμα σου τὴν διαθήκην μου;»⁷⁴ **Β** Καλῶς εἶπε «εἰς τὸ στόμα σου». Διότι ἡ καρδία εἶναι κενὴ ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς, τὰ δὲ χεῖλη κινουῦνται ματαίως καὶ ἀσκοπῶς καὶ πρὸς κολασμὸν ἐκείνου πού ὁμιλεῖ. Ἄν δὲ ἐρευνησῇ κανεὶς καὶ τὴν διάνοιαν, θὰ διαπιστώσῃ πολλὴν πόλεμον καὶ ἀνησυχίαν.

«Σὺ δὲ ἐμίσησες τὴν διορθωτικὴν παιδαγωγίαν μου καὶ πετὰς μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὰ ὀπίσω τοὺς λόγους μου». Ἐδῶ «παιδεῖαν» ὀνομάζει τὴν διδασκαλίαν τοῦ νόμου, ἡ ὁποία κατευθύνει τὴν ψυχὴν ἀπομακρύνει τὴν κακίαν καὶ ἐγκαθιστᾷ μέσα μας τὴν ἀρετὴν. Πῶς, λοιπὸν, τὴν μεταχειρίζεσαι καὶ τὴν μεταδίδεις εἰς ἄλλους, ἐνῶ σὺ ἐκ τῶν ἔργων σου φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἔχεις; Διότι «πετὰς», λέγει, μὲ περιφρόνησιν τοὺς λόγους μου πρὸς τὰ ὀπίσω». **Γ** Ὅχι μόνον δὲν ἔδωσες τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πού ἐκ φύσεως ἔχεις, ἀκρωτηρίασες. Δι' ἐκεῖνα δέ, πού δὲν πρέπει νὰ γίνωνται καὶ πού ἐκ φύσεως εἶναι τέτοια (ὥστε νὰ μὴ γίνωνται), ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς οἱ λόγοι (ἡ διδασκαλία, ὁ νόμος). Σὺ ὅμως ἀπάθῃσες αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐλησμόνησες.

Ἐάν ἐβλέπες κλέπτην ἔτρεχες καὶ σὺ μαζί του ὡς συνεργὸς του, συμμετεῖχες δὲ εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν».⁷⁵ Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃς ἄνθρωπον ἀπολύτως ἀναμάρτητον, δι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἔλεγε: «Ποῖος ἀπὸ τοὺς ἄνθρώπους ἡμπορεῖ νὰ καυχήθῃ ὅτι ἔχει ἄγνην καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας; Ἡ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ μὲ παρρησίαν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτίας;»⁷⁶ Καὶ ὁ Παῦλος ἀφοῦ εἶπε, «Ἡ συνείδησίς μου δὲν μὲ ἐλέγχει εἰς τίποτε», συνεπλήρωσεν «πλὴν ὅμως μὲ τοῦτο δὲν εἶμαι δεικναιωμένος».⁷⁷ **Δ** Καὶ, «Ὁ δίκαιος, ὅταν παραουρῆθῃ εἰς κάποιαν ἀδικίαν, πρῶτος θὰ κατηγορήσῃ τὸν ἐαυτὸν του»⁷⁸ εἶναι φανερόν ὅτι (θὰ κατηγορήσῃ) τὰς ἁμαρτίας του, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἐόν ὅλοι εἶναι ἁμαρτωλοὶ, τὸν ἁμαρτωλὸν δὲ διέταξε νὰ μὴ διδάσκῃ τὰ δίκαια (τὸν νόμον, τὰς ἐντολάς), ποῖος θὰ διδάξῃ αὐτά; Διὰ νὰ μὴ λέγῃ, λοιπὸν, κανεὶς αὐτά, καθορί-

75. Ψαλμ. 49, 16.

74. Ψαλμ. 49, 18.

75. Παροιμ. 30, 9.

76. Α' Κορινθ. 4, 4.

77. Παροιμ. 18, 17.

ζει και τα είδη τῶν ἁμαρτιῶν κατὰ τὴν ποιότητα αὐτῶν. «Διότι ὑπάρχει ἁμαρτία ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατον».⁷⁸ καθὼς ἔλεγεν καὶ ὁ Ἥλιε: «Ἐάν τις ἄνθρωπος πτασῆ ἀπέναντι ἑνὸς ἄλλου, εἶναι δυνατόν νά προσευχηθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς. Ἐάν ἡμεῖς κανεῖς ἁμαρτήση ἀπέναντι τοῦ Κυρίου, ποῖος θά προσευχηθῆ δι' αὐτόν;».⁷⁹ Καὶ εἰς τὸν νόμον δὲ ἄλλα μὲν εἶναι ἀθεράπευτα καὶ τιμωροῦνται ἀκόμη καὶ μεθ' ἠανάτου, ἄλλα δὲ εὐρίσκουν κάποια σὺντομον παρηγορίαν, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Ἰ λέγει, «Ἐάν δὲ ἁμαρτήση εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, πήγαινε νά τὸν ἐλέγξῃς (χωρὶς νά παρευρίσκηται ἄλλος), μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν δὲ δὲν ἀκούσῃ πάρε μαζί σου ἀκόμη δύο, λέγει. Ἐάν καὶ αὐτῶν παρακούσῃ, ἄς εἶναι εἰς σὲ καθὼς ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης».⁸⁰ Ἄν καὶ θεοσβείως ὅταν ἄλλου ἠρώτησε ὁ Πέτρος: «Πόσας φορές, ἔάν ἁμαρτήση ὁ ἀδελφός μου εἰς ἐμέ, νά τὸν συγχωρήσω;» ἔλαθε τὴν ἀπάντησιν, «Μέχρις ἑβδομήκοντα ἑπτὰ φορές».⁸¹ Ἐδῶ ὁμοῦς μετὰ ἀπὸ δύο συμβουλὰς παρουσιάζει «μέγας, τὸ παράπτωμα καὶ δὲν τὸν ἀναγκάζει νά προσπαθήσῃ πάλιν. Τί λοιπόν; ἀντίθετα εἶναι αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖνα; **23** Ἄ Ὅχι θεοσβείως, ἀλλὰ τὸ «ἐβδομήκοντα ἑπτὰ», ὅταν μετανοῆ, λέγει. Διότι πῶς νά συγχωρήσῃ κανεῖς ἐκεῖνον ποῦ οὔτε τὸ ἁμάρτημά του ὁμολογεῖ, οὔτε μετανοεῖ; Διότι καὶ ἀπὸ τὸν ἱατρὸν ὅταν ζητοῦμεν φάρμακα, ἐπιδεικνύομεν τὴν πληγὴν. Ποῖος, λοιπόν, εἶναι ὁ ἁμαρτωλὸς, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλεῖ ἐδῶ ἡ Γραφή; Ἄς ἀκούσωμεν ἀκριβῶς. Διότι εἰς τὴν συνέχειαν τὸν καταγγέλλει διὰ τῶν ἐξῆς λόγων. «Ἐάν ἔθλεπες κλέπτῃν ἔτρεχες καὶ σὺ μαζί του ὡς συνεργός του· συμμετεῖχες δὲ εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν».

«Τὸ στόμα σου εἶναι ἀνοικτὸν εἰς πλῆθος κακιῶν, ἡ δὲ γλῶσσα σου ἐξυφαίνει πάντοτε δολιότητα. Καθημένος ἀργὸς κατηγοροῦσες καὶ δυσφημοῦσες τὸν ἀδελφόν σου **B** καὶ ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἕστηγες παγίδας καὶ ἔθετες προσκόμματα, διὰ νά σκοτῆσῃ καὶ πέσῃ».⁸² Εἶδες καθὼς ἀκριβῶς εἰς εἰκόνα τὰ χρώματα τῆς κακίας καὶ πῶς ὁ ποιητὴς ἔγινε μετὰ τὴν κακίαν θηρίον, ἀφοῦ ἐπρόδωκε τὴν

78. Ἀ' Ἰωάν. 5, 16.

79. Ἀ' Ρωμ. 2, 26.

80. Ματθ. 18, 15.

81. Ματθ. 18, 21.

82. Ψαλμ. 49, 18-20.

εὐγένειαν τῆς φύσεως; Νά μὴ προσπεράσωμεν ἀπλῶς τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ νά τὴν ἐξετάσωμε μετ' ἀκριβείας καὶ εἰς ὅλα τῆς τὰ σημεῖα. Ἐάν ἔθλεπες κλέπτῃν, λέγει, ἔτρεχες καὶ σὺ μαζί του. Αὐτὸ εἶναι τὸ αἴτιον ὄλων τῶν κακῶν· αὐτὸ μάλιστα εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἀνατρέπει τὴν πρόβον τῆς ἀρετῆς· αὐτὸ ποῦ ἀπομακρύνει τὴν διάθεσιν τῶν πολλῶν διὰ τὰς καλὰς πράξεις, ὅταν ὄχι μόνον δὲν τὸν κακίζου μερικοί, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦνται μαζί με αὐτοὺς ποῦ ἁμαρτάνουν. Αὐτὸ δὲν εἶναι μικρότερον (ἢ συμμετοχὴ, ἢ ἀνοχη) ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Ἄκουσε τὸν Παῦλον, ποῦ λέγει: «Ὅχι μόνον καμνοῦν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἐπιδοκιμάζου ἐκείνους ποῦ τὰ πράττουσιν».⁸³ Δὲν εἶναι μικρὸν καὶ τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, τὸ νά εὐχαριστῆται κανεῖς ὅταν πράττωνται τὰ κακά, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πράττῃ αὐτὰ. Αὐτὸς μὲν ἐξ ἀνάγκης θά εἴπῃ, νά κατηγορήσετε τὴν πτωχείαν (ὡς αἴτιαν τῆς κλοπῆς), ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐπάρκειαι αἱ δικαιολογίαι, σὺ ἡμεῖς διατὶ ἐπαυεῖς τὴν κακὴν πράξιν, ἐφ' ὅσον οὔτε τὴν εὐχαρίστησιν εἶχες ἐξ αὐτῆς; Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἴσως νά μετανοήσῃ, σὺ δὲ καὶ αὐτὰς τὰς θύρας (τῆς μετανοίας) κλείεις καὶ τὸ φάρμακον ἀχρηστεύεις καὶ ἀνακόπτεις τὴν τὴσιν παρηγορίαν καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καλύπτεις τὸν λιμένα τῆς ἐπανόδου σου εἰς τὴν μετάνοιαν.

D Ὅταν, λοιπόν, κάποιος σὲ ἰδῆ, ἔσένα ποῦ εἶσαι ἐκτός ἁμαρτίας καὶ ὀφείλεις νά ἐπιπλήξῃς αὐτὴν, ὄχι μόνον νά μὴ τὴν ἐπιπλήτῃς, ἀλλὰ καὶ νά τὴν συσκοτίξῃς καὶ ὄχι μόνον νά τὴν συσκοτίξῃς, ἀλλὰ καὶ νά συμμετέχῃς, τί θά φαντασθῆ διὰ τὸν ἑαυτὸν του; τί δὲ δι' αὐτὸ ποῦ ἔγινε; Διότι καθὼς συνήθως συμβαίνει οἱ πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἀθρώπων δὲν ἀποφασίζου μόνον μετὰ τὴν λογικὴν περὶ αὐτῶν ποῦ πρέπει νά πράξου, ἀλλ' ἀποφασίζου καὶ ἀφοῦ παρασυρθῶν καὶ διαφθαροῦν καὶ ἀπὸ τὰς διαθέσεις τῶν ἄλλων. Καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς ποῦ διεπραξε ἁμαρτίαν ἰδῆ ὄλους νά τὸν ἀποστρέφονται, θά σκεφθῆ νά κάμῃ κάτι μεγάλο καὶ ποιητὸν. Ἐ Ὅταν ὁμοῦς ὄχι μόνον δὲν ἀγανακτοῦμεν, οὔτε δυσανασχετοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀνεχώμεθα καὶ συναναστρεφόμεθα αὐτὸν (τὸν ἁμαρτωλόν), τότε, ἀσφαλῶς, αὐτὸς ἀφοῦ γάσῃ τὸν ἔλεγγον τῆς συνειδήσεως, ποῖον ἐγκλημα δὲν θά τοιμήσῃ νά διαπράξῃ, ἐφ' ὅσον μάλιστα θά ἔχη σύμφωνον μετὰ τὴν διεφθαρμένην του γνώμην καὶ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν; πότε δὲ θά συνέλθῃ καὶ θά παύσῃ νά ἁμαρτάνῃ

83. Ρωμ. 1, 92.

ἀπόφως; Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος πράττῃ τὸ κακόν, διότι τοῦτο (ἢ γνώσις τοῦ ἑαυτοῦ του) εἶναι τρόπος ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸ κακόν. Πρέπει νὰ ἐπιαινῇ τὰ καλὰ, καὶ ἂν δὲν πράττῃ τὰ καλὰ. Διότι ἡ προθυμία εἶναι δρόμος ποῦ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐδῶ, λοιπόν, ἐπειδὴ καὶ συνεργεῖ εἰς ὅσα γίνονται, ἐλλόγιως στιγματίζει αὐτὸν ὑπερβολικῶς. ⁸⁴ Ἄ Διότι ἂν καὶ κατηγορουμένη ἡ κακία ἀνθρῆ τόσοσιν πολὺ, ἡ δὲ ἀρετὴ ἐπαινουμένη σπανίως προσκαλεῖται εἰς τοὺς ἰδικαίους τῆς ἰδρωτάς (εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς), τί θὰ ἀνέβαινεν ἂν δὲν ἐγίνετο αὐτὸ; Τὸ ἴδιον θὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γίνεται πολλὰς φορὰς καὶ μεταξὺ τῶν ἱερέων. Ἄν δὲ εἶναι κοινὸν αὐτὸ, ὅταν γίνεται μεταξὺ τῶν μαθητῶν, πολὺ περισσότερον μεταξὺ τῶν διδασκάλων.

Τὶ κάμνεις ἄνθρωπε; Παρεβιάσθη ὁ νόμος, περιεφρονήθη ἡ σαφροσύνη, ἐτόλμησε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους νὰ διαπράξῃ τόσοσιν πολλὰς παραβάσεις, τὰ ὑψηλὰ κατεβιάσθησαν χαμηλά, καὶ σὺ δὲν φρίττεις; Ὁ προφήτης, ὅμως, καὶ αὐτὰ τὰ Β ἀναίσθητα στοιχεῖα (τῆς φύσεως) προσκαλεῖ εἰς συμμετοχὴν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ θρήνου διὰ τὴν γενικὴν παρανομίαν. «Ἐξεπλάγη ὁ οὐρανὸς, λέγει, καὶ συνεταράχθη ἡ γῆ σφόδρα». ⁸⁵ Καὶ πάλιν «Πενθήσει ὁ Κάρμηλος, πειθήσει οἶνος, πενθήσει ἀμπέλος». ⁸⁶ Καὶ τὰ μὲν ἀψυγα πενθοῦν καὶ στενάζουν καὶ ἀγανακτοῦν μαζί με τὸν Δεσπότην, σὺ δὲ ποῦ εἶσαι λογικὸς δὲν πονεῖς; δὲν ἐπιπλήττεις; δὲν γίνεσαι αὐστηρὸς τιμωρὸς ἐκείνων ποὺ παραβαίνουν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ συμμετέχεις; Ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχῃς; «Διότι μήπως ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικήσῃ; μήπως χρειάζεται βοήθειά σου;» ⁸⁷ Θέλει νὰ γίνῃς ὑπηρέτης του, διὰ νὰ μὴ ὑποπέσῃς εἰς τὰ ἴδια (σφάλματα) διὰ νὰ γίνῃς καλύτερος μετὰ τὴν ἀγανάκτησίν σου ἐναντίον τοῦ ἄλλου (ποῦ διέπραξε παρανομίας) διὰ νὰ δείξῃς ἐξ αὐτοῦ τὴν εὐσθεσίαν σου. **Γ** Ὅταν παραβλέψῃς τὰς ἀμαρτίας τοῦ ἄλλου καὶ δὲν τὰς πολεμήσῃς, ὅτε πονεῖς, θὰ κάμῃς τὴν ψυχὴν σου πρὸ ἀμελῆ καὶ πρὸ πρόθυμον εἰς τὴν πτώσιν, μάλιστα δὲ πολλὰκις προτοιμάζεις τὴν πτώσιν τῆς εἰς τὰ ἴδια (παραπτώματα)· εἰς ἐκεῖνον δὲ δὲν προξενεῖς δάσημαντον καὶ συμπτωματικὴν ζημίαν μετὰ τὴν ἀκαι-

84. Ἱερ. 2, 12.

85. Ἱερ. 24, 7.

86. Ἱερ. 40, 13.

ρον αὐτὴν συμπαράστασιν, ἐφ' ὅσον κάμνεις τὰς μελλοντικὰς εὐθύνας του μεγαλύτερας καὶ εἰς τὰ παρόντα τὸν κάμνεις ἀμελέστερον. Αὐτὰ δὲ δὲν ἐλέγχθησαν μόνον περὶ τῆς κλοπῆς ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε ἄλλο ἀμάρτημα. Τὸ τελευταῖον δὲ ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα ἐποθετήθη, διὰ νὰ μάρτυρῃ ὅτι ὁ παραβάτης αὐτοῦ, **Δ** ἀφοῦ δὲν θὰ τύχῃ συγγνώμης δι' αὐτὸ, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἀπολαύσῃ αὐτῆς τῆς παρηγορίας, ὅταν ὑποπέσῃ εἰς ἄλλο (παραπτώμα).

Ἄκουσε, λοιπόν, καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τί λέγει· «Καὶ συμμετέχεις εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν», ἀφοῦ ἤλθεν εἰς τὸ μεγαλύτερον. Ἐκεῖνο (ἢ κλοπῆ) ἦτο πολὺ μικρότερον αὐτοῦ ἐδῶ. Κάποιος ποῦ ἔκαμε σύγκρισιν αὐτῶν τῶν παραπτωμάτων ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «Δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον, νὰ συλληθῆ κανεὶς τὴν ὄραν ποῦ κλέπτει, διότι κλέπτει ἐπειδὴ πεινᾷ, διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν κοιλίαν του». ⁸⁸ Ἐάν λοιπόν αὐτὸ εἶναι ἀσυγχώρητον, πολὺ περισσότερον ἢ μοιχεῖα. Ἐδῶ δὲ νομιμάζει μοιχεῖαν τὴν πορνείαν. Ἄν ἴδῃς κάποιον, μεταξὺ αὐτῶν ποῦ συναναστρέφονται μετὰ σένα, **Ε** νὰ διαπράττῃ πορνείαν καὶ νὰ προσερχεταί εἰς τὰ Μυστήρια, νὰ εἴπῃς εἰς ἐκεῖνον ποῦ φροντίζει διὰ τὴν διασωμὴν αὐτῶν· ἐκεῖνος εἶναι ἀνάξιος διὰ τὰ μυστήρια, ἐμπόδισε τὰ θέηλα χεῖρα του. Διότι ἂν δὲν εἶναι ἄξιος διὰ νὰ διδάσκῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καταλαθάνεις, εἰς ποῖον τόπον τῆς καλῶσεως προχωρεῖ, ὅταν πλησιάσῃ καὶ τὴν ἱεράν τράπεζαν, ὅχι δὲ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποῦ τὸν συγκαλύπτει. Δὲν εἶπε, «καὶ ἐμοίγευες», ἀλλὰ, «Συμμετέχεις εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν». ⁸⁷ Ἄλλοιμονον, πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κακόν ἀπὸ τὴν συγκαλύψιν «τῆς σαπλάς» τῶν ἄλλων, ἔνεκα τῆς ὁποίας καὶ ἡ συμμετοχὴ του, λέγει, εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ παραπτώματος δὲν εἶναι μικρότερα ἐκεῖνου (τοῦ παραβάτου). Διότι αὐτὸς μὲν θὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει τὸ πάθος, ἂν καὶ ἡ δικαιολογία εἶναι ἀσυγχώρητος, καθὼς ὁ κλέπτης (τὴν δικαιολογίαν) τῆς πείνας, σὺ δὲ οὔτε τὴν δικαιολογίαν τοῦ πάθους. Διατί λοιπόν, χωρὶς νὰ ἀπολαύσῃς καμμίαν εὐχαρίστησιν, συμμετέχεις καὶ μοιράζεσαι τὴν κόλασιν; Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ οἱ ἄλλοι δικασταί, ὅχι μόνον ἐκεῖνους, ποὺ διέπραξαν αὐτὴν τὴν παράβασιν, τιμωροῦν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνους ἐκ τῶν ὑπηρέτων, ποὺ θὰ διαπιστώσουν ὅτι ἐγνώ-

87. Παροιμ. 6, 30.

ρίζον τὰ πράγματα. **Β** Οἱ κύριοι των ποῦ τοὺς παρέδιδον εὐχαρίστως θὰ τοὺς κατέπινον τὸ αἷμα των καὶ θὰ κατέτρωναν τὰς σάρκας των. Θεωροῦν, μάλιστα, τὸ θρόσος των, (τὴν κατάρχησιν τῆς ἐμπιστοσύνης των) εἰς ὅτι ἐγένε, ὄχι μικρότερον, ἀπὸ τῆς μοιγαλίδος. Διότι ἐκεῖνοι, ποῦ δὲν ἐσηκώσαν τὰ παραπετάσματα (δὲν ἀπεκάλυψαν), αὐτοὶ ἔδωσαν εἰς τοὺς κρυπτομένους μεγαλύτερον εὐκόλιαν παρανομίας. Αὐτοὶ καὶ τὴν ἀπίσταν καὶ τὸν ἀπιστηθέντα ἄνδρα προσέβαλον καὶ αὐτὸν τὸν μοιχόν. Ἐάν δὲ εἶχαν ἐξ ἀρχῆς καταγγεῖλαι, ἐάν ἐφανερώων τὸ πρᾶγμα, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποφευχθῆ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἁμάρτημα. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποῦ ρήπτουν **С** εἰς τὰς παγίδας (τὸ θῆραμα) εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι περικαλύπτουν τὰς παγίδας καὶ τλησιάζουν ἐκεῖνο ποῦ πρόκειται νὰ συλλάβουν καὶ κρύπτουν κάθε δόλωμα καὶ οὕτε τὸν παραμικρὸν θόρυθον, οὕτε τίποτε ἄλλο ἀφήνουν νὰ γίνῃ ποῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χαλάσῃ τὸ κινήγιον, ἔτσι τῶρα καὶ ἐδῶ, ἐάν καθῆσῃς κοντὰ εἰς τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου καὶ δὲν ἀνησυχῆσῃς τὸν μοιχόν, ποῦ γνωρίζεις ὅτι πρόκειται νὰ πέσῃ εἰς αὐτήν, οὕτε τὸν φοβήσῃς, τότε μάλιστα, θὰ καταστρέψῃς αὐτόν. Μὴ μοῦ ἀπαντήσῃς με ἐκείνην τὴν φράσιν ποῦ φανερώνει πολλὴν ἀναισθησίαν: τί με ἐνδιαφέρει; φροντίζω διὰ τὰ ἰδικά μου. **Δ** Τότε μάλιστα θὰ φροντίσῃς διὰ τὰ ἰδικά σου πράγματα, ὅταν τὰ ἰδικά σου ζητῆς εἰς τὸ συμφέρον τοῦ «πλησίαν». Δι' αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος: «Ἄς μὴ ζητῆ κανεὶς τὸ ἰδικόν του συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου». ⁸⁸ Διὰ νὰ εὕρῃς, λέγει, τὸ ἰδικόν σου, νὰ ζητῆς τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου.

«Τὸ στόμα σου εἶναι γεμάτον ἀπὸ πλήθος κακιῶν, ἡ δὲ γλῶσσα σου ἐμφαίνει πάντοτε δολιότητα. Καθήμενος ἀργὸς κατηγοροῦσας καὶ δυσφημοῦσας τὸν ἀδελφόν σου καὶ ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔστηνες παγίδας καὶ ἔθετες προσκόμματα, διὰ νὰ σκοντάψῃ καὶ πέσῃ». ⁸⁹ Διὰ νὰ μὴ λέγῃ, ὅτι ἐκ λόγων φιλοφροσύνης κάμνω αὐτὰ· τί εἶδους, ἀλλώστε, φιλοφροσύνη θὰ ἦτο αὐτή, τὸ νὰ μὴ ἐμποδίσῃ, οὕτε νὰ ἀνακόπη ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕτοιμος νὰ πέσῃ εἰς τὸ θάραβρον; τὸ νὰ προσφέρῃ ἱκανοποίησιν εἰς τὸν ἄδικον; Τὸ νὰ ἀδιαφορῇ **Ε** δι' ἐκεῖνον ποῦ πίνει δηλητήριον φάρμακον; Ἄλλ' οὕτε αὐτὸ θὰ δύνασαι νὰ λέγῃς. ⁹⁰ Ὅτι

⁸⁸. Δ' Κορινθ. 10, 24.

⁸⁹. Ψαλμ. 140 (N), 10 καὶ 20.

δὲ δὲν εἶναι αὐτὸ ἐνδειξίς φιλοφροσύνης, ἀλλ' ἀδιαφορίας καὶ ναθρότητος καὶ ἀμελείας, εἶναι φανερόν, διότι πῶς κακολογεῖς τὸν ἀδελφόν σου, ποῦ εἰς τίποτε δὲν σὲ ἠδίκησε καὶ ἀφήνει τὸν ἄδικον; Πῶς σκέπτεσαι κακὸν δι' ἐκεῖνον ποῦ δὲν σὲ ἠδίκησε εἰς τίποτε καὶ δὲν διέπραξε παρανομίαν; Κοίταξε μέγεθος κακίας ἐκτεινομένης καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Αὐτὸν μὲν, ποῦ εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν (τὸ πάθος), δὲν ἐμποδίζεις νὰ μεθῆ, ὥστε νὰ γίνῃ σῶφρον, ἐκεῖνον δὲ, ποῦ δὲν διέπραξεν ἀδικίαν τιμωρεῖς. «Καθήμενος ἀργὸς κατηγοροῦσας καὶ δυσφημοῦσας τὸν ἀδελφόν σου καὶ ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔστηνες παγίδας καὶ ἔθετες προσκόμματα, διὰ νὰ σκοντάψῃ καὶ πέσῃ».

Κοίταξε πῶς με τὴν ἐπεξήγησιν αὐξάνει τὴν κατηγορίαν. ²³⁸ Αὐτόν, ποῦ τὰς ἰδίας με σένα ἔλυσε λύπας, λέγει, αὐτόν, ποῦ ἐμεγάλωσεν εἰς τὴν αὐτὴν κοιλίαν με σένα, ποῦ ἔφαγε καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν ἴδιαν οἰκίαν, ποῦ ἐβλάστησεν ἀπὸ τὴν ἴδιαν ρίζαν, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τοὺς ἰδίους γονεῖς, ποῦ ἐμεγάλωσε μαζί με σένα, αὐτόν, λοιπόν, κακολογεῖς, καὶ ὄχι μόνον κακολογεῖς, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιεῖς τὴν ἐπιθυμίαν; Διότι αὐτὸ σημαίνει, «ἐτίθεις σκάνδαλον». Ἐάν δὲ δὲν πρέπει νὰ συκοφαντῆς αὐτόν ποῦ ἔζησε τὰς ἰδίας με σένα φυσικὰς λύπας, πολὺ περισσότερον, ἐκεῖνον ποῦ ἐπόνεσε μαζί σου πνευματικῶς. Μὴ, λοιπόν, μήτε νὰ ἀφήσῃς αὐτόν, ποῦ πρόκειται νὰ ἁμαρτήσῃ, νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, μήτε νὰ κατηγορῆς καὶ κοροϊδεύῃς αὐτόν, ποῦ δὲν σὲ ἠδίκησε εἰς τίποτε. **Β** Διότι αὐτὸ μὲν εἶναι πρᾶξις φθόνου, ἐκεῖνο δὲ πρᾶξις ἀναισθησίας. Τὸ νὰ μὴ ἀνακόπη κανεὶς ἐκεῖνον ποῦ πρόκειται νὰ πέσῃ, εἶναι πρᾶξις ἀναισθησίας. Τὸ νὰ καταρρίπτῃς αὐτόν ποῦ εἶναι ὀρθός, εἶναι πρᾶξις φθόνου. Κοίταξε δὲ πῶς δὲν ὑπαινίσσεται ἀπλῶς τὸν κατηγοροῦν, ἀλλ' ἐκεῖνον ποῦ πράττει τὸ ἔργον τοῦτο με δόλον καὶ σπουδήν. «Καθήμενος, λέγει, ἀργὸς κατηγοροῦσας τὸν ἀδελφόν σου».

Καὶ ὁ μὲν Κρίν με τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του ἔνομόνον (ἐνθρονον) ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, αὐτοὶ δὲ ἀναριθμήτους καταστρέφουν με τὰς κακολογίας των, τοὺς ἑαυτοῦς των δὲ πρώτους. Δὲν ἐλάττων τὸν κατηγορούμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους, μᾶλλον δὲ μόνον ἐκεῖνους ποῦ δέχονται αὐτὰς (τὰς κακολογίας των). Διότι αὐτός, ποῦ κακολογεῖται καὶ κατηγορεῖται

αδίκως, **C** όχι μόνον δὲν ἠδικήθη, ἀλλὰ ἔχει καὶ μεγάλων μισθόν. Ὅχι αὐτὸς ποῦ ὑποφέρει, ἀλλ' αὐτὸς ποῦ ἐνεργεῖ κακῶς, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀξίος τῆς τιμωρίας. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ποῦ λέγει, όχι αὐτὸς ποῦ ἀκούει, ἐκτός μόνον ἂν δώσῃ ἐκεῖνος δικαιολογημένας ἀφορμὰς εἰς κατηγορίας. Ἄς μὴ φροντίζωμεν, λοιπόν, τώρα περὶ αὐτοῦ, πῶς, δηλαδή, νὰ μὴ κακολογοῦμεθα — διότι τοῦτο εἶναι ἀκατόρθωτον καὶ εἶναι διακήρυξις τοῦ Χριστοῦ, ποῦ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἄλλοιμονον, εἰς σᾶς, ὅταν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι σᾶς ἐπαινοῦν»⁹⁰, ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ δίδωμεν ἀφορμὰς. Καὶ διότι ἐκεῖνος ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαινηθῆται ἀπὸ ὄλους, θλάσσει τὴν ψυχὴν του εἰς πολλὰ σημεῖα, μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷ **D** τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, νὰ ὑπηρετῇ εἰς αὐτὰ ποῦ δὲν πρέπει, νὰ γίνεται εὐχάριστος εἰς αὐτοὺς ποῦ δὲν ἀρμόζει, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοϊάν των. Πάλιν ἐκεῖνος ποῦ ἀδιαφορεῖ, ὅταν κακολογηθῆται ἀπ' ὄλους, καταστρέφει καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαινηθῆται ὁ ἐνάρετος ἀπὸ ὄλους, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ κακολογηθῆται ἀπὸ ὄλους, ἐκεῖνος ποῦ ἔδωσε πολλὰς ἀπὸ πολλὰ σημεῖα ἀφορμὰς εἰς κατηγορίας.

Ἄν δὲ κακολογηθῆς, ἐνῶ εἶσαι ἀκέραιος, τότε καὶ ὁ μισθὸς σου θὰ εἶναι μεγαλύτερος, καθὼς συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ μὲ τοὺς γεναίους ἐκείνους ἄνδρας. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζετε καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ἂν κάποιος κατηγορῇ διὰ κάποιο πρᾶγμα, **E** ποῦ ἡ συνείδησίς μας δὲν καταδικάζει, δὲν πρέπει δι' αὐτὸ νὰ περιφρονοῦμε τὸν κατηγοροῦν διὰ τὴν ζήμειαν ἐκείνου, ἀλλὰ νὰ κάμνωμεν τὰ πάντα μὲ τὴν ἀρμόζουσαν προσοχὴν, ὥστε νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τὴν παράλογον πρόφασιν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔστειλε πολλοὺς διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ χρήματα⁹¹ διὰ τὴν βοήθειαν τῶν πτωχῶν καὶ λέγει διὰ τὴν ἀφορμὴν τούτου: «Διὰ νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσῃ κανεὶς εἰς τὴν πλουσίαν αὐτῆν»⁹². Ἄ συνεισφορὰν ποῦ διεξάγεται ἀπὸ ἡμᾶς.⁹³ Διότι όχι ἐπειδὴ εἶδε τώρα τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, ὑπῆρχε πιθανότης νὰ ὑποπέσουν εἰς πειρασμόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν του νὰ προλάβῃ τὸν πειρασμόν, ἐπρονόησε καὶ δι' αὐτοὺς ποῦ ἐσκανδαλίζοντο. Καὶ πάλιν ἄλλοῦ λέγει: «Ἐάν τὸ φαγητόν σκανδαλίζῃ τὸν ἀδελφόν μου, δὲν θέλω φάγει

90. Λουκ. 6, 26.

91. Α' Κορινθ. 16, 3.

92. Β' Κορινθ. 8, 20.

κρέας εἰς τὸν αἵωνα, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφόν μου»⁹⁴. Παρ' ὄλον ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀδιάφορα ἐν τούτοις, ἐάν σκανδαλίζου, λέγει, ἂν καὶ δὲν θλάπτουν ἐμέ, δὲν ἀδιαφορῶ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποῦ σκανδαλίζονται. Διότι ἂν μὲν πρόκειται νὰ προκίψῃ θλάσθη μεγαλύτερα τῆς σωτηρίας, περιφρόνησε τὸν σκανδαλιζόμενον, **B** ἂν ὅμως δὲν προκίψῃ, τότε οὐδόλως. Νόμος καὶ κανὼν καθολικὸς θὰ ἠμπορούσε νὰ εἶναι αὐτός, διὰ νὰ μᾶς διδάσκῃ πότε πρέπει νὰ περιφρονοῦμε αὐτοὺς ποῦ ἐνοχλοῦνται, πότε όχι ἐπὶ παραδείγματι λέγω: οἱ Ἰουδαῖοι ἠνοχλοῦντο, διότι ὁ Παῦλος δὲν ἐτήρει τὸν νόμον καὶ δι' αὐτὸ πάρα πολλοὶ ἐσκανδαλίζοντο καὶ ἐχώλαινον εἰς τὴν πίστιν. Τί κάμνει λοιπόν; Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀπομακρῶνῃ τὸν πειρασμόν (διότι ἡ σωτηρία τῶσαν ἀνθρώπων ἦτο σπουδαιότερα) καὶ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀναπήριαν, δὲν ἄφησε νὰ φαῖν ἕκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν τηρεῖ τὸν νόμον, διότι ἦτο πολὺ μεγάλο πρᾶγμα. Πάλιν ἐσκανδαλίζοντο, διότι ἐκήρυττε Χριστὸν ἑσταυρωμένον.⁹⁵ **C** Ἐδῶ περιεφρόνησεν αὐτοὺς ποῦ ἐσκανδαλίζοντο, διότι ἡ ὀφέλεια αὐτοῦ τοῦ κηρύγματος ἦτο μεγαλύτερα. Ἔτσι κάμνει καὶ ὁ Χριστός. Ὅταν συνελθῆτε μὲ αὐτοὺς διὰ τροφᾶς καὶ ἐσκανδαλίσθησαν, ὅταν εἴπε αὐτός, ὅτι δὲν μολύνει τὸν ἄνθρωπον τὸ εἰσερχόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐξερχόμενον, ἀπήντησε: «Ἀφήσατε αὐτούς. Πᾶσα φυτεία, τὴν ὅποιαν δὲν ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ Οὐράνιος, θέλει ἐκριζωθῆ»⁹⁶. Ὅταν δὲ τοῦ ἐζήτησαν φόρους, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ πληρῶσιν, ἐν τούτοις, ἀπήντησεν, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς νὰ φανερωθῇ ἡ ἀξία του: «Διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσομεν αὐτούς, πῆγαινε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ρίψε ἀγκίστρι καὶ τὸ πρῶτο ψάρι, **D** τὸ ὅποιον θὰ ἀνεβῆ πᾶρε καὶ θὰ εὕρῃς στατήρα»⁹⁷ αὐτὸν δῶσε εἰς αὐτοὺς δι' ἐμέ καὶ σέ»⁹⁸. Διότι ὅταν μὲν ἔ-

93. Α' Κορ. 8, 13.

94. Α' Κορινθ. 1, 23.

95. Ματθ. 10, 11-14.

96. Ὁ σταθμὸς περὶ τοῦ ὅποιου ἐπιπέ ἐνασθε εἰς ἰστορικὴν Ματθαίου, ἦτο περὶ τῶν φόρων τῶν ἰσραηλίων διὰ τὸν φόρον τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Πέτρον. Ἡ εὐχρηστικὴ ἀπὸ τῆς φορολογίας κατέβησαν εἰς Ἰουδαίους ἐκ οὐρανοῦ πρὸς τὸν Κεῖν. Ὁ Κύριος οὐκ ἐμετρησάθη πρὸς τὴν συνέθεσιν αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ἡ ἀρνησίς του νὰ πληρῶσῃ τὸ ἰσραηλινόν, ὡς ἑλλείψας οὐρανοῦ πρὸς τὸν Κεῖν, ἀπὸ τοῦς τὰ πάντα παρεστηκότας Ἰουδαίους. Ἀπέμνησεν ἐπομένως τὸν σκανδαλιζόμεν, ποῦ ἦτο εὐνοϊκὸν νὰ προκαλέσῃ ἡ ἀρνησίς του.

97. Ματθ. 17, 21.

θετε νόμον πλήρη θεολογικῆ μυστηρίου, ὁ ὁποῖος τοὺς προεκάλεε δυσφορίαν εὐλόγως δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὴν κατανόησιν διὰ τῶν ἀπῶν καὶ κατηγορεῖ τὸν νόμον ὅταν δὲ δὲν ἦσαν ἀκόμη ἔτοιμοι διὰ νὰ δεχθοῦν τὸν λόγον περὶ τῆς ἀξίας του, εὐλόγως δεικνύει πάλιν συγκατάθεσιν καὶ συσκοτίζει μὲ τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου τὸν λόγον περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ. «Καθήμενος, λέγει, ἀγρός κατηγοροῦσας τὸν ἀδελφόν σου». Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθω, λέγει.

Δὲν ἔπρεπε, λοιπὸν, κρυφίως νὰ κατηγορῆς, ἀλλὰ, καθὼς διέταξεν ὁ Χριστός, νὰ διευθετῆς τὰς διαφορὰς σου μὲ αὐτὸν ἰδιαίτερος.⁹⁸ Διότι αἱ κατηγορίαι ποῦ λέγονται δημοσίως, Ἐ πολλὰς φορές τοὺς κάνουν ἀναπειθετέρους. Καὶ ὅταν μὲν ἴδωσι οἱ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁμαρτανόντας, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μείνουν ἀγνωστοί, ἀποφασίζουσι νὰ ἐπανέλθωσι (εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον), ὅταν ὁμοῦ γάσων τὴν ὑπόληψιν τοῦ κόσμου, ἐρχονται μερικὸι εἰς κατὰστασιν ἀπογνώσεως καὶ κατατοῦν εἰς ἀδιαντροπίαν. Ἀλλὰ ἀδικήθηκες εἰς κάτι ἀπὸ αὐτῶν. Διατί λοιπὸν ἀδικεῖς καὶ σὺ τὸν ἑαυτὸν σου; Διότι αὐτὸς ποῦ ἐκδικεῖται ὠθεῖ τὸ ξίφος ἐναντίον του. Ἐάν θέλῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου νὰ εὐεργετήσῃς καὶ ἐκείνον νὰ ἀποκρούσῃς, μίλησε καλῶς εἰς ἐκείνον ποῦ σὲ ἠδίκησε.⁹⁹ Ἄ ἔτσι θὰ κάμῃς πολλὰς νὰ κατηγοροῦν αὐτὸν παρὰ ἐσένα, καὶ σὺ θὰ λάθῃς πολὺν μισθόν· ἂν δὲ κακολογῆς, δὲν θὰ γίνῃς πιστευτός, θὰ θεωρηθῆς δὲ ὑποπτος ἔχθρας. Ὡστε ἡ προστάθειά σου στρέφεται ἐναντίον σου. Ἐνῶ δὲ σὺ προσπαθῆς νὰ προσθέλῃς τὴν ὑπόληψιν του, συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Τοῦτο συμβαίνει μὲ τοὺς καλοὺς λόγους καὶ οὐ μὲ τὰς κατηγορίας, διαφορετικὰ θὰ συμβῆ ἔξ ὁλοκλήρου τὸ ἀντίθετον, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου θὰ ντροπιᾶσῃς πολὺ, καὶ τὰ θέλη σου (αἱ κατηγορίαι) δὲν θὰ θλιῶσιν ἐκείνον. Διότι ἡ ἔχθρα ἀντιτάσσεται εἰς τὸν νοῦν ἐκείνων ποῦ ἀκούουσιν καὶ δὲν ἀφήνει νὰ τοποθετηθοῦν τὰ λεγόμενα εἰς τὰς ἀκούας των, γίνεται, δηλαδὴ, ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν «παραγραφῶν».¹⁰⁰ Β Διό-

98. Ματθ. 18, 15.

99. Ἡ παραγραφή ἦτο εἶδος ἐνοσίχμητος, παρ' Ἀρχαίαις (Ἰουδαίους, Ἀγριοσένης), κατὰ τὴν ὁποίαν ἔ ἐναγόμενος προέβαλλε τὸν ἰαχρὸν μισθόν, ὅτι ἡ δικὴ εἶναι «μὴ εἰσαγωγίμος» καὶ ἡ κατηγορία ἀνυπαρκτός. Τὸ θετικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐνοσίχμητος κατὰ τὴν ἦρα ὅτι ἡ κατηγοροῦμενος ἀμείλει πρῶτος. Μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ θροῦ «παραγραφή» νοσημέν τῆς ἀπώλειαν ἀσκήσεως δικαιοσύνης, λόγῃ παραμειλήσεως, ἐπὶ ἀρισμένον χρόνον ὅπῃ τὸν νόμον ἀναγραφόμενον, τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ. Ἐπιπέθῃ δὲ Ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χριστοστόμος χρησιμοποιοῦ τὸν θρον μὲ τὴν πρῶτην ἐννοίαν.

τι ὅταν κάποιος ἀποκρούσῃ τὴν κατηγορίαν εἰς τὸ δικαστήριον, διαλύεται κάθε προηγουμένη ἐντύπωσις. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ δὲν ἀφήνει ἡ ὑπόνοια τῆς ἔχθρας νὰ γίνῃ πιστευτὸν τὸ δίκαιόν σου. Ἄς μὴ κατηγορῆς, λοιπὸν, διὰ νὰ μὴ μολύνῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου· ἄς μὴ ὑφαίνης βρωμιᾶν ἀπὸ πηλὸν καὶ πλίνθους, ἀλλ' ἄς πλέκῃς στέφανα ἀπὸ τριαντάφυλλα, κρίνα καὶ ἄλλα ἄνθη· ἄς μὴ φέρῃς εἰς τὸ στόμα σου κοπριάν ἀκάθαρτον, ὅπως τὰ σκαθάρια (διότι τέτοιοι εἶναι αὐτοὶ ποῦ κατηγοροῦν καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἀπολαμβάνουν τὴν βρωμιάν), ἀλλ' ἄνθη, καθὼς αἱ μέλισσαι καὶ ἄς ὑφαίνης κερὰ ὅπως ἐκείνοι καὶ ἄς εἶσαι πρὸς ἔλαος γλυκομίλητος καὶ καταδεκτικός. Ἐ Τὸν φιλοκατήγορον ὄλοι ἀποφεύγου, ὅπως τὸ γαλασμένο πρᾶγμα ποῦ θρωμῆς, ὅπως τὴν δέδελαν ποῦ ἀρέσκειται νὰ ροφᾷ τὸ αἷμα καὶ τὸ σκαθάρι ποῦ τρώγει κοπριάν, ἐφ' ὅσον τρέφεται μὲ τὰ δυστυχήματα τῶν ἄλλων. Ἐκείνον, ὁμοῦ, ποῦ ἔχει γλυκομίλητον στόμα, πησιάζουσι μὲ ἀγάπην ὡς συγγενικὸν τὸν πρόσωπον, ὡς ἀληθινὸν ἀδελφόν, ὡς πατρί τῶν, ὡς πατέρα τῶν. Καὶ διατί ὁμιλῶ διὰ τὰ παρόντα πράγματα καὶ διὰ τὴν γνάμην τῶν ἀνθρώπων; Σκέψου ἐκείνην τὴν φοβεράν ἡμέραν, τὸ ἀδέκαστον δικαστήριον, ὅτι θὰ προσθέσῃς περὶ τὰ ἁμαρτήματα, ἂν λέγῃς ψευδεῖς κατηγορίας. ἘΣὺς λέγω δὲ ὅτι διὰ κάθε λόγον περὶ τὸν καὶ ἀνοφελῆ, τὸν ὅποιον τυχόν θὰ εἶπουν οἱ ἄνθρωποι, θὰ δώσωσιν λόγον δι' αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.¹⁰⁰ Δ Καὶ ἂν εἶναι ἀληθῆ, λέγει, πάλιν δὲν θὰ ἀπαλλαγῇς ἔτσι τῆς καταδικῆς, ἐφ' ὅσον γελοιοποιεῖς τὰς δυστυχίας καὶ τὰ παθήματα τοῦ πλησίον. Σκέψου, λοιπὸν, τὸν Φαρισαῖον. Δὲν ἦταν τελώνης, ἀλλ' ἔγινεν ἁμαρτωλότερος ἀπὸ τὸν τελώνην, ἐπειδὴ κατηγοροῦσε τὸν τελώνην. Δὲν ἦταν Φαρισαῖος ὁ τελώνης, ἀλλ' ἔγινε δικαιοτέρος ἀπὸ τὸν Φαρισαῖον, ἐπειδὴ ἐλεινολόγησε τὸν ἑαυτὸν του.¹⁰¹

ἘΑὐτὰ ἔκαμες καὶ ἐσιώπησα. Ἐνύμμιες παρανόμως, ὅτι θὰ εἶμαι ὁμοῖος μὲ σέ. Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ φανερώσω ἐνώπιόν σου καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων τὰς ἁμαρτίας σου.¹⁰² Εἶδες ἀπέραντον φιλανθρωπίαν; εἶδες τὴν ὑπερ-

100. Ματθ. 12, 36.
101. Λουκ. 18, 10.
102. Ψαλμ. 49, 21.

βολικήν καλωσύνην; εἶδες τὸν ἀπειρον πλοῦτον τῆς μακροθυμίας; Διότι «σιγήν» ἐδῶ τὴν μακροθυμίαν ὀνομάζει. Τόσα ἔκαμες, λέγει, καὶ δὲν σε ἐτιμώρησα, ἀλλὰ σὲ ἀνεχόμενον καὶ ὑπέμενον, διὰ τὴν ἐξ ἡμεῶν εὐκαιρίαν πρὸς μετάνοιαν.¹⁰³ Σὺ, ὁμως, ὄχι μόνον δὲν ἐκερέρισες τίποτε ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπογῆς μου, ἀλλὰ καὶ ἐξετράπης εἰς μεγαλύτεραν κακίαν. Διότι οὐ ὄχι μόνον δὲν μετενόησες, ὄχι μόνον δὲν ἐντροπήσθης, ὄχι μόνον δὲν κατενόησες. **24** Ἀ τὰ ὅσα ἐγένοντο πρὸς χάριν σου, ἀλλ' ἦδη καὶ ἐγώ, πού σοῦ ἐφέρθηκα μετ' ὅσην ἀνεκτικότητα, μετ' ὅσην ὑπομονήν, πού ἐσιώπησα, πού τόσα ὑπέμεινα, ἐνόμισες ὅτι ἐδειξά τὴν ἀνοχήν ὄχι ἀπὸ ἀγάπης καὶ μακροθυμίας, ἀλλὰ διότι δὲν ἤθελα νὰ διορθώσω αὐτά, οὔτε νὰ ἀγανακτῶ δι' ὅσα ἐγένοντο.

«Ἐγνοήσατε, λοιπόν, ὅλα αὐτὰ ὅσα ἠσημονεῖτε τὸν Θεόν».¹⁰⁴ Ποῖα; Αὐτὰ πού ἔχουν λεχθῆ, λέγει. Πι σημαίνει, «Σύνετε»; Ἐγνοήσατε, διότι ποῖον εἶναι αὐτὸ πού ἐλέχθη μετ' ὅσον σκοτεινόν; Πι εἶναι αὐτὸ πού ἔχει ἀνάγκη πολλῆς ἐρεύνης; Μάλιστα καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας καθιερώσει διαφορετικὴν πολιτείαν. Διότι χωρὶς νὰ κάμνη εὐρὺν λόγον περὶ τῶν θυσιῶν, παρουσιάζει τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν ἄλλωστε ἤθελε νὰ ἀποσπάσῃ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι εἶχον χαθῆ κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο **B** θάρος τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ἁμαρτημάτων, τῶν τινά, ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα θάθη τῆς κακίας καὶ ὡσὺν τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν ματιῶν νὰ καθάρσῃ καλῶς αὐτὴν (τὴν κακίαν), πού προπορεύεται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς κακῆς συνθεσίας. Παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ ἐνθυμηθοῦν ἐκεῖνα πού ἐπραγματοποιήθησαν, διὰ νὰ μὴ ἀναχωρήσουν χωρὶς ὠφέλειαν, ἀφοῦ ἠσημονήσουν αὐτά. Διότι ἡ ἐξουκείτως εἰς τὰς ἁμαρτίας παρασκευάζει τὴν πώρωσιν τῆς ψυχῆς, δημιουργεῖ ἀνοήτους καὶ τυφλῶναι τὸ ὀφθαλμικὸν μάτι τῆς διανοίας. «Μήπως σὰς ἀρπάξῃ καὶ οὐδεὶς θὰ εὐρεθῆ διὰ νὰ σὰς λυτρώσῃ».¹⁰⁵ Τί ἀνέκφρατος φιλοφροσύνη! Εἶναι λόγοι μητρὸς φιλοστόργου αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ εἶναι λόγοι καλωσύνης ἀπειρώς ἀνωτέρας ἐκείνης τῆς φιλοστόργιας. **C** Διότι προασφαλίζεται ἐκεῖνος ὁ ὅποιος παρουσίασε τέτοιον κατηγορητήριον καὶ ἐφάνέρωσε τὴν ὀργήν. Ἐκεῖνος πού εἶπε, «Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ φέρω

103. Ρομ. 2, 4.
104. Ψαλμ. 49, 32.
105. Ψαλμ. 19, 22.

ἐνώπιόν σου καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων τὰς ἁμαρτίας σου» καὶ ἐξέδωκε καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἀκυρώνει πάλι τὴν ἀπόφασιν, χωρὶς νὰ τοὺς παραδίδῃ ὡς καταδικάτους πρὸς τιμωρίαν, ἀλλ' ἐπεμβαίνει μετ' ἡμῶν καὶ τὴν παραινέσιν ὡς εἰς ἀνθρώπους ὀφείλοντας νὰ διορθωθοῦν, τοὺς σαφρονίζει μετ' ὅσον καὶ τοὺς λέγει: «Μήπως σὰς ἀρπάξῃ, ὡς λέων, καὶ οὐδεὶς θὰ εὐρεθῆ διὰ νὰ σὰς λυτρώσῃ».

«Ἄρκει ἡ θυσία τῆς αἰνέσεως νὰ με δοξάσῃ καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὅποιον θὰ δεῖξω εἰς πάντα θαδίζοντα τὴν σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ».¹⁰⁶ Ἀφοῦ ἐδειξε τὴν φιλοφροσύνην του, ἀφοῦ παρεκίνησε, συνεβούλευσε, ἠπειλήσε, ἐφόθησε, **D** ἀφοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν σκληρὰν τιμωρίαν καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὴν συμβουλήν, τοὺς ἀποκαλύπτει καὶ τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ διορθώσῃ αὐτὰ πού ἔγιναν, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ἄρκει ἡ θυσία αἰνέσεως διὰ νὰ με δοξάσῃ». Αὐτὸ δὲ πού λέγει σημαίνει: «Ὅχι μόνον θὰ σταματήσῃ τὴν ὀργήν μου, ὄχι μόνον θὰ λύσῃ τὴν καταδικήν, ἀλλὰ καὶ θὰ με δοξάσῃ. Κοίταξε πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κατόρθωμά, ὅταν δοξάζεται ὁ Θεὸς χάριν αὐτοῦ. «Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὅποιον θὰ δεῖξω εἰς πάντα θαδίζοντα τὴν σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ». Εἶδες ἀνέκφραστον ἀμοιβήν; εἶδες τὴν ὑπερφολικὴν φιλοφροσύνην; Διότι ὑπόσχεται νὰ φανερώσῃ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς αὐτοὺς πού τὸν ἀκολουθοῦν τὴν πραγματικὴν σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ. Ἄς ἐμπιστευώμεθα λοιπὸν ἐκεῖνον πού ὑπόσχεται καὶ ἅς τὸν δοξάζωμεν μετ' ὀρθότητος θίου καὶ θυσίαν αἰνέσεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδός, πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν, δι' αὐτῆς τῆς θυσίας. Αὐτὴν εἶθε ὅλοι ἡμεῖς, νὰ ἐπιτόχωμεν, μετ' ἡμῶν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

106. Ψαλμ. 49, 23.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΗ΄ (108) ΨΑΛΜΟΝ*

242 Α «Θεὲ τῆς ἀνέσεώς μου, μὴ σιωπήσης· διότι στόμα ἀσεβοῦς καὶ στόμα βολίου ἠνοίχθησαν ἐπὶ ἐμέ· ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ μὲ γλώσσαι ψευδῆ· καὶ μὲ λόγους μίσους μὲ περιεκύκλωσαν καὶ μὲ ἐπολέμησαν ἀναιτίως. Ἀντὶ τῆς ἀγάπης μου εἶναι ἀντιδικὸς εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ προσέυχομαι. Καὶ ἀνταπέδωσαν εἰς ἐμέ κακὸν ἀντὶ καλοῦ καὶ μίσος ἀντὶ τῆς ἀγάπης μου. Κατάστησον ἀσεβὴ ἐπ' αὐτόν· καὶ διάβολος ἄς στέκη ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ὅταν κρινῆται, ἄς ἐξέλθῃ καταδικασμένος· καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ ἄς γίνῃ εἰς ἁμαρτίαν. Ἄς γίνουσι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι· ἄλλος ἄς λάθῃ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ. Ἄς γίνουσι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἄρρανοι καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα. Καὶ ἄς περιπλανῶνται πάντοτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἄς γίνουσι ἐπαῖται, καὶ ἄς ζητοῦν ἐκ τῶν ἐρείπιων αὐτῶν. Ἄς παγιδεύσῃ ὁ δανειστὴς πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ἄς διαρπάσῃ οἱ ξένοι τοὺς κόπους αὐτοῦ.»¹

• Εἶναι ἀνάγκη ἐδῶ νὰ δεῖξωμεν πολλὴν σύνεσιν. Διότι οἱ λόγοι αὐτοί, μὲ τὴν ἀπλὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν πρώτην ἀκρόασιν, τρομάζουν πολλοὺς ἀπὸ αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι δὲν δεῖκνουν ἰδιαίτερον προσοχὴν, ὥστε νὰ διακρίνουν τὸ θαυότερον νόημα αὐτῶν. Τοῦτο δὲ διότι ὅλος ὁ ψαλμὸς εἶναι γεμάτος κατάρεις καὶ δι' αὐτῶν ἐπέρασεν ὁ λόγος μας. Φανερώνει δὲ κάποιον θυμὸν τοῦ λέγοντος ἐνεργῶν καὶ καινῶν, ὁ ὁποῖος δὲν σταματᾷ μέχρι αὐτὸν ποῦ τὸν ἀδικεῖ, ἀλλὰ φθάνει καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ἢ τιμωρία καὶ εἰς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ μάλιστα δὲν ἀρκεῖται εἰς μίαν συμφορὰν, ἀλλὰ προσθέτει εἰς τὰς συμφορὰς καὶ ἄλλας συμφορὰς. **Δ** Κοίταξε πόσα εἶγεται ἐναντίον του· «Κατάστησον ἀσεβὴ ἐπ' αὐτόν, καὶ διάβολος ἄς στέκη ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ.»² Ἄς εἶναι, δηλαδὴ, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν κατηγορῶν, ἀνθρώπων

* Ὁ 108ος ψαλμὸς ἀποτελεῖ προφητεῖαν, ἢ ὅποια ἐκ μορφῆς κατάρεις ἐξενεργᾷ καὶ προλέγει, ὅσα θὰ συμβῶσιν εἰς τὴν προέλευσιν τὸν Χριστὸν Ἰουδαίων τὸν Ἰσραηλιτῶν.

1. Ψαλμὸς 108.
2. Ψαλμ. 108, 6.

πονηρῶν καὶ ἐπικινδύων καὶ ἄς μὴ ὑπερισχύσῃ αὐτῶν. Τοῦτο δὲ σημαίνει: «Ὅταν κρινεῖται, ἄς ἐξέλθῃ καταδικασμένος.»³ Καὶ δὲν ἠρέσθη εἰς αὐτὴν τὴν τιμωρίαν μόνον, ἀλλ' εἶγεται, μαζὶ μὲ αὐτὴν τὴν καταδικήν, κάποιος ἄλλος νὰ λάθῃ τὴν ἰδικήν του τιμὴν, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ἄλλος ἄς λάθῃ τὴν ἐπισκοπὴν (τὸ ἀξίωμα) αὐτοῦ.»⁴ Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ τὸν μοναδικὸν Ἐλιμένα ποῦ ὑπάρχει σκεπάζει μὲ χῶματα (ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ καταφύγῃ ἐκεῖ), ἔχει τὴν ἀξίωσιν, δηλαδὴ, νὰ μὴ τύχῃ οὔτε κάποιος μικρὰς φιλοφροσύνης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὸ καὶ λέγει: «Καὶ ἡ προσευχὴ του ἄς γίνῃ εἰς ἁμαρτίαν.»⁵ Ἐγεί μὲν λοιπὸν καὶ τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀποθάνῃ προῶρα. «Ἄς γίνουσι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι.»⁶ Καὶ δὲν σταματᾷ ἔως ἐδῶ, ἀν καὶ θὰ ἦσαν ἀρκετὰ αὐτά, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλα, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι κατέχεται ἀπὸ σφοδρὰν ὄργην καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς μίαν καὶ δύο τιμωρίας, ἀλλὰ ζητεῖ τὸσας πολὺς. Αὐτὰ δὲ ποῦ ἀκολουθοῦν εἶναι ἀκόμη χειρότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ προηγήθησαν. Διότι ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους συμφορὰς, καταρᾶται καὶ ὄρφανον καὶ χηρεῖαν. Καίτοι θεοβίως αὐτά, **243 Α** ὅταν ἀποθάνῃ, θὰ συμβῶσιν κατ' ἀνάγκην, ἐν τούτοις, ὅμως, καὶ αὐτὰ τοποθετεῖ εἰς τὴν σειράν μαζὶ μὲ τὴς κατάρεις, μὲ τὸν θυμὸν ζέοντα. Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι τὴν «ὄρφάνισαν», ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ τούτου εἰδους συμφορὰς προγαρεῖ περισσότερον καὶ αὐξάνει τὸ κακὸν μὲ τὴν ἀξίωσιν οἱ ἀπόγονοι ἐκείνου νὰ καταπῆσουν ξένοι καὶ περιπλανώμενοι. Καὶ ἄς περιπλανῶνται πάντοτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἄς γίνουσι ἐπαῖται.⁷ Νὰ μὴ παύσῃ νὰ περιπλανῶνται, δηλαδὴ, οὔτε νὰ ἀποκτήσουσι ποτὲ τὰ ἐντελῶς ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν των, οὔτε νὰ παύσῃ ποτὲ νὰ περιφέρωνται συνεχῶς ἀπὸ ἐνὸς τόπου εἰς ἄλλον τόπον· νὰ τοὺς κακομεταχειρίζονται καὶ νὰ τοὺς καταδικῶσιν ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν καὶ νὰ μὴ εὐρίσκουσι πούθενά τὸπον διὰ νὰ σταθῶν. **Β** Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶγεται ἐναντίον των καὶ πτωχείαν, μάλιστα δὲ πτωχείαν ἀπόλυτον καὶ ἀνυπόφρον, ὥστε νὰ μὴ τῶχουν οὔτε τῆς βοηθείας τῶν συγγενῶν, ἀλλὰ νὰ περιφέρωνται διὰ νὰ τὴν ζητοῦν ἀπὸ ξένους καὶ ἀγνώστους.

3. Ψαλμ. 108, 7.

4. Ψαλμ. 108, 8.

5. Ψαλμ. 108, 7.

6. Ψαλμ. 108, 8.

7. Ψαλμ. 108, 10.

Δῶσε δὲ προσοχὴν διὰ τὴν ἀκοῆς με ποιῶν τρόπον φανερώσει αὐτὸ καὶ προσθέτει. Διότι μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ εἶπε: « Ἄς περιπλανῶνται πάντοτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἄς γίνουσι ἐπαίταις, προσθέτει: « Ἄς ζητοῦν ἀπὸ τὰ ἐρείπια του καὶ ἄς παγιδεύσῃ ὁ δανειστής ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ἄς διαρπάσῃ οἱ ξένοι τοὺς κόπους του. Τοῦτο εἶναι ἄλλη μορφή δυστυχίας, τὸ νὰ δοθῶν, δηλαδή, εἰς διασπαρῆν τὰ ὑπάρχοντά των, νὰ ὑποφέρουσι τὰς παγίδας τῶν δανειστῶν, νὰ ἐνοχλοῦνται με κάθε τρόπον C καὶ τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα, μέσα εἰς τόσα κακά νὰ στεροῦνται παντελῶς προστάτου. Καὶ αὐτὸ τὸ εἴχεται μετὰ τὰ ἐξῆς λόγια: « Ἄς μὴ ὑπάρχη ὁ ἐλεῶν αὐτῶν. Διότι τὰ δυστυχήματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀφόρητα, ὅταν, ὁμῶς, δὲν ὑπάρχη καὶ ὁ προστάτης, γίνονται πολὺ χειρότερα. « Ἄς μὴ ὑπάρχη κανεὶς διὰ τὴν λυπηθῆν τὰ ὀφρανότα του». ⁸ Ἄλλοιμονον, πόσον μεγάλος εἶναι ὁ θυμὸς, ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον τῆς ὀφρανίας δὲν εὐρίσκη ἔλεος, ὅχι δὲ μόνον ἔλεος, ἀλλὰ περικυκλῶνεται καὶ ἀπὸ τελείαν καταστροφὴν. Ἄς ἐξολοθρευθοῦν, λέγει, τὰ παιδιὰ του. Ἄν ἐξαλειφθῆ τὸ ὄνομα του ἐντός μῆος γενεᾶς.⁹

Εἶδες, λοιπὸν, λόγων γεμάτων ἀπὸ θυμῶν, ποῦ δὲν σταματᾷ ποθεῖν; Τοὺς εἴχεται νὰ ζήσουσι με κάθε εἶδους δυστυχίαν, D νὰ πάθουσι τελείαν καταστροφὴν καὶ νὰ χαθοῦν ὡς ἀγνωστοὶ μεταξύ ἀγνωστών. Καὶ ὡς νὰ μὴ εἶναι ἀρκετὴ ἡ δυστυχία τῶν παιδιῶν, προσθέτει πάλιν: « Ἄς ἔλθῃ εἰς ἐνθῶμην ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἄς μὴ ἐξαλειφθῆ ἡ ἀμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἄς εἶναι πάντοτε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν ἐκκώψῃ ἀπὸ τῆς γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν». ¹⁰ Αὐτὸ μάλιστα εἶναι θυμὸς, τὸ νὰ κοιμητιάζῃ ἐντελῶς τὰς συμφορὰς τὰς ὁποίας εἶπε καὶ νὰ στριφογυρίσῃ συνεχῶς εἰς τὰ ἴδια. Διότι ἀφοῦ εἶπε, « Ἄς ἔλθῃ εἰς ἐνθῶμην ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ, προσέθεσε: « Ἄς μὴ ἐξαλειφθῆ. Καίτοι εἶναι τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ ὁ θυμὸς τὸν προετοίμασε νὰ εἴπῃ καὶ τὰ δύο. E Αὐτὸ δὲ ποῦ θέλει νὰ εἴπῃ εἶναι τὸ ἐξῆς: Σκότωσέ τον, σφάζε τον, ἀφάνισέ τον. Εἶδες τὸ πλήθος τῆς κατάρσεως; Ἄλλ', ἐάν θέλῃς, πάλιν ἐξ ἀρχῆς θὰ ἀνακεφαλαιώσω αὐτά. Ἄς περιπέσῃ εἰς κακοὺς ἀνθρώπους, λέγει, ἄς κατη-

8. Ψαλμ. 108, 19.
9. Ψαλμ. 108, 13.
10. Ψαλμ. 108, 14-15.

γορηθῆ, ἄς ὑποδουλωθῆ εἰς αὐτούς, ἄς καταδικασθῆ, ἄς ὑποστῆ πρόωρον θάνατον, ἄς ἀπομακρυνθῆ τοῦ ἀξιώματός του καὶ ἄς ἴδῃ τὴν μεταβιβάσκειν τοῦτο εἰς κάποιους ἄλλους καὶ ὅχι εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ἡ γυναῖκα του ἄς χάσῃ καὶ τὰ παιδιὰ του πείνῃ, ὀφρανόσι καὶ ¹¹ Ἄζωινη ζητιάνων ἄς ὑποφέρουσι, ἄς καταδικασθοῦν, ἄς καταδικασθοῦν ἀπὸ παντοῦ, ἄς μὴ ἔχουσι κανένα προστάτην, ἄς ἐκπέσουσι καὶ ἀπὸ τῆν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἄς μὴ γίνῃ κανεὶς λιμῆνι σωτηρίας δι' αὐτούς, οὔτε καταφύγιον. Ἄς ἐξαλειφθῆ τὸ ὄνομα του ἀπὸ τῆν γῆν, ἀγνωστος ἄς ἀπωλεσθῆ καὶ ἄς δικασθοῦν ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, δι' ὅσας ἀμαρτίας ἐπραξάν καὶ ἔτσι ἐντελῶς κατεστραμμένοι ἄς ἐξολοθρευθοῦν διὰ παντός.

¹² Ἀρὰ γε δὲν καταπλήσουσιν τὰ λεχθέντα τὸν ἀκρατήν; Ἄρὰ γε δὲν θέλεις νὰ ἀκούσῃς ποῖος εἶναι αὐτός, ποῦ κατεδικάσθη με τέτοιον σκληρὸν τρόπον; Διότι ἂν ἐρωτῶμεν τοὺς παρισταμένους, ἀκούοντες ὅτι κάποιον ἀνθρώπον περιπαίξουσιν, νὰ μᾶς εἰποῦν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ ἀκούει αὐτά, πολὺ περισσότερο, ὅταν ἀκούωμεν τὸν προφήτην νὰ καταρᾶται αὐτά, B εἶναι ἀνομοκταῖον νὰ πληροφορηθῶμεν καὶ μάλιστα νὰ πληροφορηθῶμεν μετὰ φόβου καὶ με συνεσταλμένην διάνοιαν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ προσέκαλεσε τὴν ὀργὴν, ποῦ ἐλόγησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡστε νὰ ἀκούσῃ τὸσον πολλὰ καὶ τὸσον φοβερὰ εἶδη παθημάτων. Λοιπὸν, ἐάν σὰς φαίνεται τοῦτο ἀνομοκταῖον, ἄς ἐξηγησώμεν ἐξ ἀρχῆς τὸν ψαλμὸν με πολλὴν προσοχὴν. Καὶ ἄς μὴ θεωρηθῆται κανεὶς. Καὶ διότι θὰ ἐξηγήσω τὸν ψαλμὸν με κάθε ἀκρίβειαν, ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν. Ἄλλως τε δὲν εἶναι εὐκόλον τὸ ζητούμενον. Καὶ κατ' ἀρχὴν, διὰ ποῖον λόγον, ἀφοῦ ἠμάρτησε αὐτός — αὐτός, λοιπὸν, κατὰ τοῦ ὁποίου ἔγινε ἡ κατακραυγὴ — τιμωροῦνται τὰ παιδιὰ μαζί του καὶ ἡ γυναῖκα καὶ οἱ γονεῖς του. C Δεύτερον δέ, ποῖος εἶναι ὁ καταρώμενος. Τρίτον, πῶς ὁ κορυφαῖος μετὰ τῶν Ἀποστόλων ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ψαλμὸς ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Ἰούδα, ἡ μᾶλλον ὅχι ἄλλος ὁ ψαλμὸς, ἀλλ' ἕνα πημῆμα τοῦ ψαλμοῦ. Διότι ἔχει γραφῆ, λέγει, εἰς τὸ θεῖον τῶν ψαλμῶν: « Ἄς γίνῃ ἡ κατοικία αὐτοῦ ἔρημος καὶ ἄς μὴ εἶναι ὁ κατοικῶν εἰς αὐτήν». ¹³ Ἄλλ' αὐτὸ μᾶς δημιουργεῖ ἄλλο πάλιν πρόβλημα, διότι καὶ τὰ δύο αὐτὰ δὲν ἔχουσι γραφῆ εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν ψαλμὸν ἕνεκα δὲ

11. Πράξ. Ἀποστ. 1, 20.

τούτου δὲν παρέπεμψεν εἰς αὐτὸν ἐβῶ τὸν ψαλμὸν, ἀλλ' εἰς ἀλόκληρον τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν.

Διότι τό: «'Ας γίνῃ ἡ κατοικία αὐτοῦ ἔρημος», ἔχει γραφῆ εἰς ἄλλον¹³ καὶ εἰς αὐτὸν ἐδῶν «'Ας λάθῃ ἄλλος τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ». **Δ** 'Ο Πέτρος ὅμως συνήνωσε εἰς μίαν μαρτυρίαν καὶ τὰ δύο. Ἐκεῖνο ποῦ κάμνει καὶ ὁ Παῦλος παντοῦ, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Θέλει ἔλθει ἐκ Σιών ὁ λυτρωτής, καὶ θέλει ἀποστρέψει τὰς ἀσεβείας ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη πρὸς αὐτούς, ὅταν ἀφαιρέσω τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν».¹⁴ Τί θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι εἶναι αὐτό, ποῦ ἀνεφέρθη, προφητεία, ἢ κατάρρα; Προφητεία ὑπὸ μορφήν κατάρρας, διότι καὶ ἄλλοι θὰ συναντήσωμεν κατὰ παρόμοιον, τὸ ὅποιον ἔκαμε καὶ ὁ Ἰακώβ. Ἐπειδὴ, δηλαδή, πρέπει νὰ ὠφελοῦνται οἱ παρακαλοῦσθοντες, ἀπὸ αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς τοὺς ἄλλους, πολλές ἐκ τῶν προφητειῶν σχηματίζουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὥστε καὶ μετὰ τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς ἐκφράσεως τῶν τῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν διαγωγὴν τῶν, νὰ ἀυξηθῇ ὁ φόβος τῶν. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἰσοδυναμοῦν νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ὁ τάδε πρέπει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς αὐτό καὶ πρὸς ἐκεῖνο μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ τὸ ἴδιον μετὰ τὸν τρόπον ἀνθρώπου ποῦ εἶναι πολὺ θυμωμένος καὶ ὠργισμένος. Καὶ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ προχείρως, θὰ σὰς τὸ ἀποδείξω ἀπὸ τοὺς προφητικούς λόγους.

Διότι ὁ Ἰακώβ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, εἶπεν εἰς τὰ παιδιά του: «Ἐλάτε, διὰ νὰ σὰς ἀναγγεῖλω τί μέλλει νὰ συμβῇ εἰς ἐσὰς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις».¹⁵ Καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προφητεύσῃ, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀρχίζει τὴν προφητείαν μετὰ κατάρρας, παρακινήσεις, τρόπον τινά, ἀπὸ κάποιον θυμὸν ποῦ ἔκαμε ἐντὸς του, καὶ ἔλεγε ὡς ἐξῆς: «Ρουθὴν ὁ πρωτότοκός μου¹⁶ **Α** εἶναι σκληρὰ ἢ συμπεριφορὰ σου, σκληρὰ καὶ αὐθάδης, συμπεριφερθεὶς ὑβριστικῶς, ἐξέβρασας ὡς ὕδωρ».¹⁷ Προφήτευσεν μετὰ τὴν μορφήν τῆς κατάρρας τὴν μελλοντικὴν καταστροφὴν του. Ἔτσι πάλιν ὅταν προλέγῃ ἀγαθὰ, τὰ διηγείται ὑπὸ μορφήν εὐχῆς: «Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς σέ, λέγει, ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ πάχους τῆς γῆς».¹⁸ Ἄν

13. Ψαλμ. 69, 25.

14. Ρωμ. 11, 26 καὶ 27. Ὁ Παῦλος παραπέμπει ἐν Ἦσ. 59, 20 καὶ Ἦσ. 27, 8.

15. Γεν. 49, 1.

16. Γεν. 49, 3-4.

17. Γεν. 27, 23.

καὶ εἶναι καὶ αὕτη προφητεία. Φανερόν, πάντως εἶναι, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ κάποιο ἀνθρώπινο πάθος. Διότι τὸ Ἰδιο κάμνει καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Χαναάν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὡς ἐξῆς ὁμιλῶν: «Καὶ ὁ Χαναάν θὰ εἶναι δοῦλος εἰς αὐτόν».¹⁹ Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τοὺς ἀδίκους καὶ προφυλάσσει τοὺς ἀδικομένους. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ, ἐπαναφέρων, τρόπον τινά, τὸ προφητικὸν εἶδος, παρόμοιον περὶ τοῦ τρόπου χρησιμοποιοῦ, **Β** καὶ μιμούμενος τὸν θρηνοῦντα προφήτην, λέγει: «Ὅσα εἰς σέ, Χοραζίν, ὅσα εἰς σέ, Βηθσαϊδά».²⁰ Καὶ πάλιν, καθὼς ὅταν λέγῃ: «Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ φονεύουσα τοὺς προφήτας».²¹

Διὰ ποῖον, λοιπόν, ἔχει λεχθῆ ὁ ψαλμὸς αὐτός; Μερικὰ λέγονται περὶ τοῦ Ἰούδα, περὶ τοῦ ὁποίου τὸ Πνεῦμα ὁμιλεῖ διὰ τοῦ Δαυὶδ, τὰ δὲ ὑπόλοιπα περὶ ἄλλων. Καὶ αὐτὸς πάλιν εἶναι ἕνας τρόπος προφητείας. Καὶ εἰς πολλά μέρη θὰ τὸν εὐρωμεν ἔτσι διατυπωμένον καὶ τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ λεγόμενα νὰ ἀναφέρονται εἰς ἄλλον, τὰ δὲ ὑπόλοιπα εἰς κάποιον ἄλλον. Διὰ νὰ διαπιστώσῃς δὲ αὐτὸ καὶ ἐξ ἄλλου γεγονότος, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι εἰσῆρχοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἐνῶ ἐχώριζε τὰς δώδεκα φυλάς εἰς δώδεκα μέρη, **Γ** διατάσσεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἄλλας μὲν ἐξ αὐτῶν νὰ εὐλογῇ, ἄλλας δὲ νὰ καταράται. Καὶ ἡ εὐλογία αὕτη καὶ ἡ κατάρα ἦσαν προφητεία περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβῶν. Καὶ διότι ἔλεγεν: «Κατηραμένος ἄς εἰσὶ σὺ εἰς τὴν πόλιν καὶ κατηραμένος εἰς τὸν ἀγρόν».²² Καὶ ἐοχημάτισαν μακρὸν λόγον αἱ φυλαί, ἀφοῦ συνεκέντρωσαν ἀναριθμήτους τοιαύτας καταράς.

Τοῦτο μάλιστα εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι συμβαίνει καὶ ἐδῶ, ὅτι, δηλαδή, ὑπὸ μορφήν κατάρρας ἔχει συντεθῆ προφητεία, ἢ ὅποια ἐξαγγέλλει καὶ προλέγει, ὅσα θὰ συμβῶν εἰς τὸν Ἰούδαν. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀναφέρει κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον μερικῶν, **Δ** ποῦ κατεφέρθησαν κατὰ τῆς Ἰερουσῆς. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ διδαχθῶμεν, πόσον κακὸν εἶναι νὰ καταφέρεται κανεὶς κατὰ τῶν ἱερῶν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦται ἐναντίον τῶν δόλων καὶ ἀδικῶν. Δὲν εἶναι ἐπο-

17. Γεν. 8, 26.

18. Λουκ. 10, 13.

19. Λουκ. 19, 34.

20. Λευτ. 25, 16.

μένως τίποτε άλλο τὰ λεχθέντα, παρὰ διδασκαλία, περὶ ἐκείνων ποὺ θὰ συμβοῦν εἰς τοὺς ἀδικούντας τοὺς πλησίον των, εἰς ἐκείνους ποὺ καταφέρονται μὲ δόλον καὶ διεφθαρμένην σκέψιν ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν τοὺς ἠδίκησαν εἰς τίποτε. Ἐάν δὲ ἔχη τὴν ἀξίωσιν νὰ τιμωροῦνται καὶ τὰ παιδιά, ἀγαπητέ, μὴ ταράσσεσαι, διότι ἐδῶ παιδιά ὀνομάζει αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν συμμετάσχει εἰς τὴν κακίαν τέτοιων ἀνθρώπων. Διότι ἡ Γραφή γνωρίζει νὰ ὀνομάζη παιδιά καὶ αὐτοὺς, ποὺ λόγω συγγενείας φέρουν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ἔχουν συμψύχει μετὰ τὴν παρονομίαν, καίτοι δὲν εἶναι φυσικὰ παιδιά, καθὼς ὅταν λέγῃ: **Ε** «Ζεῖς εἶσθε υἱοὶ τοῦ διαβόλου.»²¹ Καὶ, θεθαίρας, οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἦσαν φυσικὰ παιδιά τοῦ διαβόλου. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν φυσικὰ παιδιά τοῦ «ἀσωμάτου» διαβόλου οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ περιβάλλονται ἀπὸ σάρκα; Ἀλλὰ διὰ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν παρονομίαν ἀπέσπασαν τὴν συγγένειαν. Ἐτοὶ ἀπομακρύνει αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, λέγων: «Ἐάν εἶσθε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἠθέλητε κάμνει.»²² Ὅτι δὲ υἱὸς δὲν τιμωρεῖται διὰ τὸν πατέρα, οὔτε ὁ πατὴρ χάριν τοῦ υἱοῦ, εἶναι φανερόν εἰς τὸν καθένα. Καὶ εἰς τὸν νόμον ἔχει λεχθῆ αὐτό, ἐκτός ἕαν κακῶς δὲν ἐπαιδαγωγῆσεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τότε ὄχι χάριν τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς του ἀμελείας, καθὼς ὁ Ἡλεί.²³

246 Α Ἄν δὲ οὖς φαίνεται καλόν, ὡς ἐρμηνεύσωμεν ἐξ ἀρχῆς τὸν ψαλμόν, «Ὁ Θεός, τὴν αἰνεσίαν μου μὴ παρασιωπήσης». Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει «Θεέ, μὴ κωφεύσης εἰς τὴν δοξολογίαν μου». Ἄλλος, «Μὴ σιωπήσης» δηλαδή, μὴ προσπεράσης τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τιμώρησε αὐτὰ ποὺ ἔχουν γίνεσι. Διότι οὐ εἶσαι ὁ ἔνδοξος, ὁ μέγας καὶ δυνατός, ποὺ διορθῶνεις αὐτά. «Διότι στόμα ἀσεβοῦς καὶ στόμα δολίου ἠκολούθησαν ἐπ' ἐμέ. Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ μετὰ γλώσσαν ψευδῆ καὶ μετὰ λόγους μίσους μετὰ περιεκύκλωσαν καὶ μετὰ ἐπολέμησαν ἀναίτιώς. Ἀντὶ τῆς ἀγάπης μου εἶναι ἀντίδικοι εἰς ἐμέ. Ἐγὼ δὲ

21. Ἰωάν. 8, 44.

22. Ἰωάν. 8, 39.

23. Α' Βασ. 3, 13. Ἡ ἀμέλεια τοῦ ἱερέως Ἡλεί συνέστατο εἰς τὸ εἶναι δὲν ἐργάσιον ἀπαρκές διὰ τὸν συμφρονισμὸν τῶν ὄσων υἱῶν του, Ὅπως καὶ Φινεές, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς των ἐκτανθάλισαν τὸν λαόν καὶ προσέβαλλον τὸ ἅγιόν του, καθ' ὅσον καὶ οἱ 300 ἦσαν ἱερεῖς.

προσεύχομαι». Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ κακία; **Β** εἶδες τὸν θαυμῶν συμμετοχῆς εἰς τὸ κακόν; εἶδες τὴν ἐν ψυχρῷ μελέτην τοῦ κακοῦ; Διότι τοῦτο ἐξοργίζει περισσότερο τὸν Θεόν, ἢ ἐξ ἐπιθυμίας καὶ κατόπιν σκέψεως καὶ πολλῆς μελέτης διάπραξις τοῦ κακοῦ ἐκ μέρους τῶν ἐργατῶν τοῦ κακοῦ. Διότι ἄλλο εἶναι ἡ ὑποσκέλισις τοῦ καταστροφέντος καὶ ἐξαπατηθέντος· ἄλλο ἡ πραγματοποίησις τῆς κακίας· καὶ ἄλλο — πῶγμα ποὺ εἶναι μέγιστον ἐγκλημα — ἡ κατασκευαστικὴς τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι αὐτὸ ποὺ εἶπε, «Ἀντὶ τῆς ἀγάπης μου εἶναι ἀντίδικοι εἰς ἐμέ», δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ ὅτι εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ εἰς τὸν ἀξίον νὰ ἀγασθῆ καὶ νὰ πάσῃ καλῶς ἀμειβῆς, ἔκαμαν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα. **Γ** «Ἐγὼ δὲ προσεύχομαι». Εἶδες ὑπομονήν; εἶδες ἐπιείκειαν; εἶδες πραότητα; εἶδες εὐλάθειαν ψυχῆς; Δὲν ὠπλιζόμενοι, λέγει, οὔτε ἐτοιμαζόμενοι διὰ πόλεμον, ἀλλὰ κατέφευγον εἰς τὴν ἰδικὴν σου προστασίαν. Ἐξήτουσα τὴν ἰδικὴν σου συμμαχίαν, τὴν εὐνοίαν, τὸ μέγιστον ἔπλον, τὴν ἀκαταγώνιστον βοήθειαν. Ἐπειτα ἀφοῦ ἀμίλησε περὶ τοῦ Ἰούδα, πῶς, δηλαδή, κατεδίκασε τὸν ἑαυτὸν του, πῶς ὁ ἴδιος ἐψήφισε τὴν θανατικὴν του καταδίκτην, πῶς ἐκρέμασθη, πῶς ἡ ἀποστολή του ἀνετέθη εἰς ἄλλον, πάλιν καταπίστανται μετὰ τὴν προηγουμένην ὑπόθεσιν. Καὶ αὐτὸ πάλιν εἶναι ἄλλο εἶδος προφητείας, νὰ διακόπη, δηλαδή, εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ παρεμβάλλῃ κάποιον ἄλλην διήγησιν **Δ** καὶ μετὰ αὐτὴν νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰ προηγουμένα.

Εἶναι σκοτεινὴ ἡ προφητεία, λόγω τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν Ἰουδαίων. Ὑπαινίσσεται, λοιπόν, κάποιον, καθὼς ἦδη ἔχω ἀναφέρει, ὁ ὅποιος ἐπεβουλεύθη τὴν Ἱερουσόλημ, μετὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπανόδου ἐκ τῆς Βαβυλώνας.²⁴ Οἱ περισσότερον ἐργατικά ἐξ ἐκείνων, ποὺ ἐμελέτησαν τὴν ἱστορίαν, γνωρίζουν τοῦτο. Καὶ προλέγει μεγάλας συμφορὰς εἰς αὐτόν, ἔλλειψιν προστατῶν καὶ ἀπαιτὴ νὰ χαθῆ δι' αὐτὸν κάθε λιμάνι σωτηρίας, νὰ μὴ τύχη οὐδεμίας ἐπιεικείας, οὔτε ἀγάπης, οὔτε συγγνώμης. Ὅλα αὐτὰ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ὡς νὰ εἶ-

24. Ἐννοεῖ τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν. Κάποιος δὲ τὸν ἴδιον υπαινίσσεται «ἔργα» εἶναι ὁ Ρωμαῖος ἀστρονόμος Περικλῆς, ὁ ὅστις ἐλίγον πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀπαμείκρυνε τὴν Ἱερουσόλημ τὸν Ἀριστάρχου καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἐποσθεύετο τὸν ἄδελφόν αὐτοῦ Γραμάν (Ἱεροσολιμίτικαί Χρον. σελ. 296).

ναι κατάρως, καθώς ανωτέρω είπον Ε και δέν θά παύσω νά λέγω διαρκώς ἐν τούτοις εἶναι προφητεία, ἡ ὅποια φανερώνει πῶς ἐξοργίζεται ὁ Θεός, ὅταν κινδυνεύῃ ἡ ἱερωσύνη. "Ἐπειτα ἐπανέρχεται εἰς τὰς συμφοράς λεπτομερῶς καί λέγει: «Διότι δέν ἐνεθυμήθη νά κάμῃ ἔλεος. Ἄλλά κατέτρεξεν ἀνθρώπων πένητα καί πτωγῶν, διὰ νά θανατώσῃ τόν συντριμμένον τήν καρδίαν».»⁹⁵ Αὕτη εἶναι πράξις ἐσχάτης σκληρότητος, εἶναι πράξις πολλῆς ἀπανθρωπείας.²⁴⁷ Ἄ ὅταν, δηλαδή, κάποιος δέν ἀρκῆται μόνον εἰς τό νά ἐπιβουλεύεται, ἀλλ' ἐπιδιώκει νά προσβάλλῃ καί καταστρέφῃ ἐκεῖνον, πού εἶναι ἀξίος συγγνώμης καί συμπαθείας. Αὐτός πού συμπεριφέρεται ἔτσι, ἐξέπεσεν εἰς τήν ἀγριότητα τῶν θηρίων, μάλλον δέ κατήντησε χειρότερος καί ἀπό ἐκεῖνα (τά θηρία). Διότι εἰς μέν τά θηρία τό θηριώδες (ἡ ἀγριότης) εἶναι ἐκ φύσεως δεδομένον, ἐκεῖνος, ὅμως, πού ἐτιμήθη μέ τήν λογικήν, προσέβαλε τήν εὐγένειαν μέ τήν κακότητα. Καί ἐκεῖνα μέν συμπεριφέρονται μέ κάποιαν φιλικότητα καί ἡμερότητα πρὸς τά θηρία τοῦ αὐτοῦ εἴδους καί τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἐνῶ αὐτοί δέν ἐντράπησαν οὔτε τήν κοινότητα τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐκεῖνον, πού ἔπρεπε νά βοηθοῦν, νά ὑπομείνουν καί ἀνυθῶνουν, τόν ὠθοῦσαν εἰς τήν δυστυχίαν καί τόν κατέστρεφον.

Β "Ἐπειδή ἠγάπησε κατάραν, ἄς ἔλθῃ ἐπ' αὐτόν. Ἐπειδή δέν ἠθέλησεν εὐλογίαν, ἄς ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτοῦ».⁹⁶ Ἐπειδή τοῦ ἠυχίθη πολλὰς συμφοράς, τοῦ φανερώνει ὅτι ὄχι ἀπό αὐτόν, ἀλλά ἀπό τόν ἴδιον ἐγίνεν ἡ ἀρχή καί ἐδόθη ἡ αἰτία αὐτῶν τῶν συμφορῶν, ἡ ὁποῖος μέ τά ἔργα του ἀπέκρουσε τήν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καί ἀπέσπασε τήν θεάπεμπτον συμφορᾶν. "Ἐπειδή ἐνεδόθη κατάραν ὡς ἱμάτιον αὐτοῦ, ἄς εἰσέλθῃ ὡς ὕδωρ εἰς τὰ ἐντόσθια αὐτοῦ καί ὡς ἔλαιον εἰς τὰ ὀστά αὐτοῦ».⁹⁷ Ἐδῶ φαίνεται καί ἡ σφοδρότης τῆς συμφορᾶς καί ἡ μονιμότης τῆς τιμωρίας καί φανερώνεται ὅτι τὰ παθήματα τῶν ἀνθρώπων Ὀ προσέρχονται ἀπό τοῦ ἴδιους καί ἀπό τήν ἰδικήν των διάθεσιν, οἱ ὅποιοι μέ τά ἔργα καί τὰς πράξεις των τὰ μέν ἀγαθὰ ἀποκρούουν, τὰς δέ τιμωρίας προσελκύουν διὰ τοῦς ἑαυτούς των. "Ἄς γίνῃ εἰς αὐτόν ὡς τό ἱμάτιον, τό ὅποιον ἐνδύεται, καί ὡς ἡ ζώνη τήν ὅποιαν

95. Ψαλμ. 108, 16.

96. Ψαλμ. 108, 17.

97. Ψαλμ. 108, 19.

πάντοτε φορεῖ».⁹⁸ Λέγει δέ αὐτό διὰ νά δείξῃ τήν ἀνέκφραστον ὀργήν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια θά ἐπιπέσῃ ἐναντίου των. Ἐκεῖνο δέ πού λέγει, σημαίνει τότο, ὅτι μέ τέτοιον τρόπον θά ἐπέλθουν τὰ δυστυχήματα ἐναντίου των, ὥστε νά μὴ εἶναι δυνατή οὔτε μικρά μεταβολή (πρὸς τό καλύτερον): ἔτσι θά στερεωθοῦν καλῶς ἐπάνω των καί θά παραμείνουν μονίμως. "Ἐπειτα ἀφοῦ ἐβείβεν, ὅτι τιμωρεῖ τήν πονηρίαν καί διορθώνει τήν κακίαν, καί ὅτι αὕτη θά εἶναι ἡ τύχη, ὄχι μόνον ἐκεῖνου, Ἰ ἀλλά καί ὄλων ἐκεῖνων, πού εἶναι ὑπαίτιοι δι' αὐτά πού λέγονται (διὰ τὰς συκοφαντίας), συνεπλήρωσε: «Αὕτη ἄς εἶναι τῶν ἀντιδικῶν μου ἡ ἀμοιβή παρὰ τοῦ Κυρίου». Δηλαδή, αὕτη ἄς εἶναι ἡ τιμωρία, αὕτη ἡ καταδίκη ἐκεῖνων πού ἀντιστέκονται εἰς ἐμέ, πού μέ ἐχθρεύονται, πού μέ πολεμοῦν: «Καί τῶν λαλοῦντων κακά κατὰ τῆς ψυχῆς μου».⁹⁹ Ἐπομένως ὑπάρχουν εὐθῆνοι καί διὰ τοῦς λόγους, μάλιστα δέ εὐθῆνοι πού φέρουν πολλήν πικρίαν.

Ἄφοῦ, λοιπόν, ἐτελείωσε τόν λόγον περὶ ἐκεῖνου, καταφεύγει πάλιν εἰς τόν Θεόν διὰ νά ζητήσῃ τήν ὑπέρ αὐτοῦ βοήθειαν. Καί δέν σταματᾷ μέχρι τῆς τιμωρίας τῶν συκοφαντῶν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐβείβεν ὅτι αὐτοί, πού ὑποφέρουν ἀδίκως, καί τιμῶν ἔχουν ὁ ὁποῖος ἐκδικεῖται διὰ τὰς ἀδικίας πού τοῦς γίνονται, Ε καί αὐτοί οἱ ἴδιοι πολλῆς ἀπολαμβάνουν ἐνίσχυσεως, καταλύγει ὡς ἐξῆς: «Καί σὺ, Κύριε Θεέ, κάμῃ ἔτσι μετ' ἐμοῦ διὰ τό ὄνομά σου».¹⁰⁰ Κοίταζε εὐγνωσύνῃ, κοίταζε ταπεινοφροσύνῃ! Καίτοι, θεοβίως, ὁ ἀδικος κατατρογμός εἶναι ἀρκετὴ δικαιολογία διὰ νά ζητήσῃ κανεῖς τήν ἐνίσχυσιν τοῦ Θεοῦ καί τότο πάλιν εἰς πολλὰ μέρη τῶν Γραφῶν δύναται νά τό ἴδῃ κανεῖς, ὅτι, δηλαδή, οἱ κατατρογόμενοι ἀδίκως ἀπό τοῦς ἀνθρώπους, ἔχουν μεγαλύτεραν ἀφορμὴν διὰ νά ζητήσουν μετὰ θάρρους τήν ἐνίσχυσιν τοῦ Θεοῦ — ἐν τούτοις αὐτοῖς, ἀφοῦ ἠρνήθη νά εἶπῃ τότο, καταφεύγει εἰς μόνην τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καί λέγει: «Ἐνέργησον μετ' ἐμοῦ διὰ τό ὄνομά σου». Ἐτσι διὰ μίαν εἶπε τότο: ὄχι ἐπειδή εἶμαι ἀξίος, ἀλλά χάριν σοῦ, ἐπειδή εἶσαι φιλόνητος καί ἐλεήμων.²⁴⁸ Ἄ Δι' αὐτό καί συμπληρώνει. «Ἐπειδή εἶναι ἀγαθόν τό ἔλεός σου». Καί ἀμείλησε καλῶς, ὅταν εἶπεν, «Ἐπειδή εἶναι ἀγαθόν τό ἔλεός

98. Ψαλμ. 108, 19.

99. Ψαλμ. 108, 20.

100. Ψαλμ. 108, 21.

σου». Διότι τῶν ἀνθρώπων (τὸ ἔλεος) δὲν εἶναι πάντοτε τέτοιο (ἀγαθόν), ὑπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις, πού φανερώουν, ὅτι ἔχουν χρησιμοποιήσει τοῦτο πρὸς βλάβην καὶ πρὸς καταστροφὴν, ἐνῶ ὁ Θεὸς παντοῦ πρὸς τὸ συμφέρον (τῶν ἀνθρώπων χρησιμοποιεῖ τοῦτο).

«Λύτρωσέ με, διότι πτωχὸς καὶ πένης εἰμαι ἐγώ, καὶ ἡ καρδιά μου εἶναι πληγωμένη ἐντός μου».³¹ Βλέπεις πάλιν αὐτὸν πού ἀξιοῖ νὰ σωθῆ, ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἀξίος σωτηρίας, οὔτε διότι εἶναι δίκαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνετρόπη ἐντελῶς καὶ κατεστράφη καὶ ἐπειδὴ ἔπαθε μύρια δυστυχήματα; «Καὶ ἡ καρδιά μου εἶναι πληγωμένη ἐντός μου». Γέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῶν συμφορῶν. Ἡ δὲν καταστρέφει μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ταρασσει. «Παρήλαθον ὡς σκιά, ὅταν ἐκκλίνη' ἐκτινάσσομαι ὡς ἡ ἀκρίς».³² Ὁμιλεῖ διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς σκευωρίας ἐκείνων πού τὸν ἠδίκησαν, τὴν ἀνείπωτον κακουχίαν καὶ διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ δευθεῖσαν μεγάλην ὑπομονὴν εἰς αὐτήν. «Τὰ γόνατά μου ἤτόνησαν ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ ἡ σάρξ μου ἐξέπεσεν ἀπὸ τοῦ πάχους αὐτῆς».³³ Βλέπεις τί εἶδος ὄπλα προτείνει πρὸς ἀντιμετώπιση τῶν συκοφαντιῶν καὶ ἀνακουφισμὸν ἀπὸ τῆς κακουχίας; «Καὶ ἐγὼ ἔγινα δυναίος εἰς αὐτούς, ὅτε με εἶδον, ἐκίνησαν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν».³⁴ Τοιοῦτου εἶδους εἶναι αἱ σκέψεις τῶν κακῶν ὄχι μόνον δὲν ἀνέχονται νὰ θλέπουν τὸν δίκαιον νὰ γίνεταὶ εὐλαθέστερος, Ἦ ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγοροῦν καὶ τὸν γελοιοποιοῦν καὶ τὸν καταπατοῦν.

Τί κάμνει λοιπὸν αὐτός; Καταφεύγει εἰς τὴν ἀκαταγώνιστον συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀκατάβλητον βοήθειάν του, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου καὶ σώσον με κατὰ τὸ ἔλεός σου. Καὶ ἄς γνωρίσουν ὅτι ἡ χεὶρ σου εἶναι τοῦτο· ὅτι σὺ, Κύριε, ἔκαμες αὐτό».³⁵ Τί σημαίνει, ὅτι ἡ χεὶρ σου εἶναι τοῦτο; Ὅτι ἰδικὴ σου ἡ συμμαχία. Ὅτι ἰδικὴ σου, λέγει, εἶναι ἡ βοήθεια. Διότι δὲν ἐπιθυμῶ μόνον τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ πληροφορηθῶν ἐκείνοι ἀπὸ ποῖον ἐσώθη, ὥστε νὰ ἀπολαύσω διπλὴν νίκην, διπλοῦν στέφανον, ἠὲξημένην δόξαν. «Αὐτοὶ θὰ καταρῶνται καὶ σὺ θὰ εὐλογῆς. Αὐτοὶ πού θὰ σηκωθῶν ἑναίλιον μου, ἄς καταιοχυν-

31. Παλιμ. 108, 22.

32. Παλιμ. 108, 23.

33. Παλιμ. 108, 24.

34. Παλιμ. 108, 25.

35. Παλιμ. 108, 26 καὶ 27.

θαῦν ὁ δὲ δοῦλος σου ἄς εὐφρανθῆ».³⁶ Δι' αὐτῶν κάποιον σπουδαίαν φιλοσοφίαν διδάσκει εἰς τὸν ἀκροατήν. Διότι δεῖκνυεὶ ὅτι, ὅταν εὐλογῆ ὁ Θεός, καὶ ἂν ἐκτοξεύουν μύριας κατάρας, οὐδεμία βλάβη δύναται νὰ προκληθῆ ἐξ αὐτῶν ἀντιθέτως μάλιστα εἰς αὐτούς θὰ ἐπιστρέψουν αἱ κατηγορίαι καὶ ἡ ἐντροπή. «Ὁ δὲ δοῦλος σου θὰ εὐφρανθῆ εἰς σέ». Καλῶς εἶπεν, «Εἰς σέ», διότι ἄκ Θεοῦ ἡ εὐτυχία καὶ ἡ χορήγησις τῶν ἀγαθῶν. Καμία, λοιπὸν, ἀπὸ τὰς (ἐπαισχύντους) πράξεις τῶν μοχθηρῶν δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ με ἐνοχλήσῃ, ἢ δὲ εὐτυχία μου, πού προέρχεται ἀπὸ Σέ, θὰ παραμῆνῃ ἀκεραία.

«Ὁ ἄς ἐνδυθῶν ἐντροπήν οἱ ἀπτίδιοί μου καὶ ἄς φορέσουν ὡς ἐπένδυμα Ἐ τὴν ἀσχόνην των».³⁷ Κοίταξε πάλιν πῶς ἀπαιτεῖ, ὄχι μόνον νὰ παραδοθῶν αὐτοῖ εἰς τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς κατασχόνην καὶ εἰς ἐντροπήν, ὥστε νὰ γίνῃ δι' αὐτούς μάθημα πρὸς διόρθωσιν καὶ θεμέλιον τῆς πρὸς τὸ καλύτερον μεταβολῆς των. «Θὰ δοξολογήσω σφόδρα τὸν Κύριον διὰ τοῦ στόματός μου καὶ θὰ ἠμολογήσω αὐτὸν ἐν μέσῳ πολλῶν. Διότι στέκεται ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ πτωχοῦ, διὰ νὰ λυτρώῃ αὐτὸν ἐκ τῶν καταδικωκότων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ».³⁸ Ἀντί, λοιπὸν, βίων αὐτῶν προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν ἠμολογίαν, εὐχαριστίαν, δοξολογίαν, ἀναγγέλλει πρὸς ἄλλους.³⁹ Ἀ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ καὶ γίνεται μεγαλόστομος κήρυξ, μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀγαθῶν πού ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν. Διότι αὐτὸ εἶναι θυσία, αὐτὸ εἶναι προσφορά, τὸ νὰ ἐνθυμῆται κανεὶς πάντοτε τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ ἔχη αὐτὰς εἰς τὴν σκέψιν του, νὰ τὰς διακηρύττῃ διὰ τοῦ στόματός του καὶ νὰ κάμνῃ εἰς πολλοὺς γλωσσῶν τὰς εὐεργεσίας του. Ἔτσι δὲ καὶ αὐτός, πού ἔχει ἀπολαύσει τῆς εὐεργεσίας, θὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ θὰ ἀποσπάσῃ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ μεγαλυτέραν τὴν βοήθειαν καὶ ἐκείνοι, πού ἀκούουν αὐτὰ πού γίνονται εἰς τοὺς ἄλλους, θὰ γίνων καλῆτεροι καὶ ὁ ζῆλος των πρὸς τὴν ἀρετὴν θὰ ἔχη ὡς μέγιστον θεμέλιον τὴν εὐεργεσίαν τῶν ἄλλων.

36. Παλιμ. 108, 28.

37. Παλιμ. 108, 29.

38. Παλιμ. 108, 30 καὶ 31.